

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı

**ULUSAL BASINDA
1978 KAHRAMANMARAŞ OLAYLARININ SUNUMU**

Yüksek Lisans Tezi

Ömer Faruk ASLANTÜRK

Sivas
Nisan 2022

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı

**ULUSAL BASINDA
1978 KAHRAMANMARAŞ OLAYLARININ SUNUMU**

Yüksek Lisans Tezi

Ömer Faruk ASLANTÜRK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mahmut AKPINAR

Sivas
Nisan 2022

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

08/04/2022

Ömer Faruk ASLANTÜRK

ÖNSÖZ

Birçok zorlu aşamalardan geçen bu çalışmayı akademi dünyasına kazandırmış olmanın sevincini sizlerle paylaşıyorum. Çalışmanın hayata kazandırılmasında birçok kişinin emeği vardır. Hepsinin ismini anmak gibi bir şansım olmasa da birkaç önemli ismi tarihe not olarak düşürmek istiyorum.

Çalışmanın düşünce aşamasından son halini aldığı elinizdeki nüshaya kadar her türlü desteği benden esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Mahmut Akpınar'a şükranlarımı sunuyorum. Lisansüstü öğrenim hayatım boyunca motivasyonumu diri tutan destekleriyle daima kendimi iyi hissetmemi sağlayan Öğretim Görevlisi Bilal Sert ve Doç. Dr. Onur Taydaş hocalarıma teşekkür ediyorum.

Çalışmanın örneklemini oluşturan gazetelerin temini konusunda gayretine hayran olduğum ağabeyim Ahmet Şevki Şakalar'a, Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi Daire Başkanı Hasan Arslan'a ve fikirleriyle bana katkı sağlayan kadim dostum İbrahim Kenger'e huzurlarınızda teşekkür ediyorum.

Son olarak; bu süreç boyunca her türlü gayreti benimle birlikte gösteren eşim Gülbeyaz'a, hayatımıza tez yazım sürecinde dahil olan kızım Amine Sevde'ye ve sevgisiyle kalbimi kuşatan ve her daim benimle olduğuna inandığım kızım Elif Maysa'ya bu çalışmayı ithaf ediyorum. Eminim, siz olmasanız böyle bir çalışma asla olmazdı.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
TABLO LİSTESİ	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1. Eleştirel Söylem Analizinin Tanımı ve Amacı.....	3
1.2. Teun A. Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	9
2. KAHRAMANMARAŞ OLAYLARINA GİDEN SÜREÇ.....	9
2.1. Kahramanmaraş Olayları Öncesi Şehirdeki Son Gelişmeler	9
2.2. Kahramanmaraş Olayların Başlaması	12
2.2.1. 19 Aralık 1978 günü meydana gelen olaylar	12
2.2.2. 20 Aralık 1978 Günü Meydana Gelen Olaylar	16
2.2.3. 21 ve 22 Aralık 1978 Günü Meydana Gelen Olaylar.....	17
2.2.4. 23, 24, 25 Aralık Günü Meydana Gelen Olaylar	20
2.2.5. Olayların Sonuçlanması ve Yaşanan Gelişmeler	23
2.3. Sıkıyönetimin İlanı ve Uygulanması	25
2.4. Kahramanmaraş Olaylarının Hükümet Tarafından Değerlendirilmesi	26
2.5. Kahramanmaraş Olaylarının Muhalefet Partileri Tarafından Değerlendirilmesi	28

2.6. MİT Raporlarında Kahramanmaraş Olayları.....	29
2.7. TBMM Tutanak Dergisinde Kahramanmaraş Olayları	29
2.8. Ulusal Basında Köşe Yazarlarının Kahramanmaraş Olaylarını Değerlendirmesi	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	43
3. 1978 KAHRAMANMARAŞ OLAYLARININ ULUSAL BASINDA SUNUMU	43
3.1. Araştırmanın Amacı	43
3.2. Araştırmanın Yöntemi	43
3.3. Araştırmanın Kapsamı.....	44
3.4. Bulgular	44
3.5. Ulusal Basında 1978 Kahramanmaraş Olaylarının Sunumu	45
3.5.1. Makro Yapı Çözümlemesi: Haberlerin Tematik ve Şematik Yapısı....	45
3.5.1.1. Tematik Yapı	45
3.5.1.2. Başlıklar	45
3.5.1.3. Haber Girişleri	55
3.5.1.4. Fotoğraf.....	63
3.5.2.5. Şematik Yapı.....	67
3.5.2. Mikro Yapı Çözümlemesi: Haberlerin Sentaktik Çözümlemesi, Bölgesel Uyumu, Sözcük Seçimi ve Retoriği	83
3.5.2.1. Sentaktik Çözümleme	83
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	119
KAYNAKÇA	125
ÖZ GEÇMİŞ.....	133

KISALTMALAR LİSTESİ

AP	: Adalet Partisi
Akt.	: Aktaran
ANAP	: Anavatan Partisi
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DİSK	: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP	: Demokrat Parti
HP	: Halkçı Parti
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	: Millî İstihbarat Teşkilâtı
MSP	: Milli Selamet Partisi
MP	: Millet Partisi
POL-DER	: Polis Derneği
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÖB-DER	: Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TİKP	: Türkiye İşçi Köylü Partisi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 1977 Genel Seçimleri Kahramanmaraş Sonuçları	24
Tablo 2: 1983 Genel Seçimleri Kahramanmaraş Sonuçları	25
Tablo 3: Kahramanmaraş Olayları Haberlerinde Gazetelerde Çıkan Fotoğraf Sayısı.....	63

ÖZET

Bu çalışmada, 19 – 26 Aralık 1978 tarihinde Kahramanmaraş ilinde meydana gelen ve resmi kaynaklara “Kahramanmaraş Olayları” olarak geçen sürecin gazete haberlerini Teun A. Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma kapsamında 1978 yılında ulusal düzeyde yayın yapan ve birbirlerinden farklı yaklaşımda bulunan; Aydınlık, Cumhuriyet, Hergün, Hürriyet, Milliyet ve Tercüman gazeteleri örneklem olarak seçilmişlerdir. Temin edilen gazetelerin çeşitliliği ve temsilleri tezi daha anlaşılır kılacağı düşüncesiyle çalışmaya dahil edilmiştir. Seçilen gazetelerde incelenen haberler olayların yoğun olarak yer aldığı dönemi içeren 23-29 Aralık 1978 tarihleri arasını kapsamaktadır. İnceleme neticesinde dönemin ulusal düzeyde yayın yapan gazetelerinde Kahramanmaraş Olayları haberlerinin birbirinden farklı ideolojik çerçeve dahilinde kamuoyuna sunulduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kahramanmaraş Olayları, Eleştirel Söylem Analizi, Teun A. Van Dijk, İktidar, İdeoloji, Medya

ABSTRACT

In this study, the newspaper reports of the process that took place in Kahramanmaraş on 19-26 December 1978 and referred to as the "Kahramanmaraş Events" in official sources were analyzed within the framework of Teun A. Van Dijk's critical discourse analysis. Within the scope of the study, Aydınlık, Cumhuriyet, Hergün, Hürriyet, Milliyet and Tercüman newspapers, broadcasting at the national level in 1978 and having a different approach from each other, were chosen as samples. The diversity and representations of the supplied newspapers are included in the study with the idea that it will make the main problem of the thesis more understandable. The news analyzed in the selected newspapers covers the period between 23-29 December 1978, which includes the period when the events took place intensely. As a result of the analysis, it was concluded that the news of the Kahramanmaraş Events in the national newspapers of the period were presented to the public within different ideological frameworks.

Key Words: The Events of Kahramanmaraş, Critical Discourse Analyzes, Teun A. Van Dijk, political power, ideology, press,

GİRİŞ

Gazetecilik faaliyetleri; başladığı ilk günlerden itibaren insanlığı ilgilendiren bütün meseleleri aktarmak misyonu ile hayatımızın içinde yer almaktadır. Teknolojinin ilerlemesiyle insan hayatına kazandırılan yenilikler gazetecilik mesleği çalışmalarında da pek çok değişimi beraberinde getirmiştir. Bu değişimin sadece fiziki şartlar ve teknik anlamda yapılan değişimler olduğunu söylemek oldukça yetersiz kalacaktır. Gazetecilik alanında yaşanan bu değişim salt haber aktarımı kavramına da yeni bir soluk getirmiş ve sunulan haberler belirli çerçeveler dahilinde kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Türkiye’de 1961 anayasa değişikliği ile daha önce tecrübe etmediği bir siyasi/toplumsal dönem başladı. İlk demokrasi sınavı 10 yıl sürmüştür, bu süreç darbe ile sonuçlanmış ve darbe sonrası yeni anayasa ile tekrar işler hale getirilmiştir. Anayasanın sağladığı insan haklarının güvence altına alınması, işçi ve memurlara sendika kurma hakkı, üniversitelerin özerkleşmesi, dernek kurma ve protesto hakları gibi sağlanan yeni değişiklikler 1970’li yıllarda meydana gelecek olan toplumsal olayların zeminini oluşturmuş olacaktı. Türkiye, demokrasi ile tanışma sürecinin ardından toplumsal hayata etki eden birçok önemli gelişmeyi tecrübe etmiştir. Özellikle incelediğimiz dönem itibarıyla, 1961 anayasası üzerinde yapılan değişiklikler ve 12 Mart 1971 askeri muhtırası bu önemli değişime örnek olarak sunulabilir. 12 Mart 1971 askeri muhtırası sonrasında siyasi hayatta yaşanan gelişmeler aynı zamanda toplumun içinde bulunduğu hayat şartlarını değiştirmiştir. Bu dönemi 1968 yılında öğrenci hareketleri ile başlamış olacaktı. Özellikle 1970’li yılların ortasından itibaren Türkiye’nin gündemi şiddet olayları ve bu olaylar neticesinde meydana gelen can kayıplarıdır. Bununla birlikte idarede bazı değişikliklerin sağlanması gündeme getirilecek ve yeni anayasanın sağladığı hak ve özgürlükler 12 Mart 1971 muhtırasının da sebebinin teşkil etmiş olacaktı. Her gün daha da artan şiddet olayları siyasetin işleyişini olumsuz etkilemiş, geline bu aşamada siyasi partilerce kurulan koalisyon hükümetleri de bu şiddet olaylarının sonunu getirememiştir. Ortaya çıkarılan koalisyon hükümetlerinin şiddet olaylarına engel olamadığı gibi siyasi gerginlikleri de arttığı görülmektedir. Tabiri caizse çözüm

bulunamayan bu olaylar her gün bir yenisini meydana getirmiştir. Tezin konusunu ilgilendiren dönemde bu silsileyi 1 Mayıs 1977 Taksim Olayları ile başlatmak mümkündür. Akabinde 17 Nisan 1978'te Malatya Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu'na düzenlenen suikast ve neticesinde Hamit Fendoğlu ile birlikte gelini ve iki torunu hayatlarını kaybetmişlerdir. Tarihe Hamido Suikastı olarak da geçen olayın benzeri yurdun çeşitli yerlerinde denenmeye devam etmiş ancak başarıya ulaşamamıştır. Yine aynı yıl içerisinde Sivas'ta Alibaba Mahallesi'nde 3-7 Eylül tarihleri arasında meydana gelen olayda; 10 kişinin hayatını kaybetmiş, 93 kişi yaralanmıştır. Şiddetin adım adım yurt genelinde yayıldığını görmek mümkündür. Kahramanmaraş ilinin ise bu olaylara sahne olması 1978 tarihi Nisan ayı içerisinde Akın Kırathanesinin kimliği belirlenemeyen silahlı saldırganlar tarafından saldırıya uğramasıyla olmuştur. Saldırı sonucunda şehrin önemli kanaat önderlerinden kabul edilen Alevi dedesi Sabri Özkan hayatını kaybetmiştir. Kahramanmaraş Olayları Türkiye'de yeni bir başlangıç kabul edilen 12 Eylül 1980 Darbesinin önemli belirleyicilerinden biridir. Yeni bir dönemin başlatıldığı o döneme ilişkin olarak gazetelerde bu olayların nasıl ele alındığı incelenmiştir. İdeolojik olarak farklı siyasi anlayışların temsilcileri olan gazetelerin bu olaya yaklaşımları ve söylemleriyle birlikte haberde gizlenen örtük anlam dilbilimci Van Dijk'in eleştirel söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Temel sorun olarak Kahramanmaraş Olaylarının bahsedilen gazetelerde nasıl bir söylemle ortaya konulduğu, ideolojik kodlar yüklenen haberlerin açılımları ve bunu açıklamaya yönelik üç bölüme ayrılan çalışma kapsamında birinci bölümde; kuramsal çerçeve dahilinde eleştirel söylem analizi ve Van Dijk'in eleştirel söylem analizi kavramı ve alt başlıkları açıklanmıştır. İkinci bölümde; Kahramanmaraş Olaylarına giden süreçte Türkiye'de yaşanan gelişmeler, birçok kaynaktan elde edilen Kahramanmaraş Olayları süreci, bu sürece ilişkin olarak tanık beyanları, o dönem yazılan köşe yazıları, meclis tutanakları, olayların hükümet ve muhalefet cephesince değerlendirilmesi, ardından ilan edilen sıkıyönetim kararı sonucunda yaşanan gelişmeler ele alınmıştır. Çalışmanın son ve üçüncü bölümünde; olayların haberleştirilmesi ve bu kapsamda Van Dijk'in eleştirel söylem analiziyle değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bölüm içerisinde ilk olarak eleştirel söylem analizi tanımlanacaktır. Diğer bir aşamada da eleştirel söylem analizinin amacına yönelik akademik veriler paylaşılacaktır. Bu bölümün ikinci kısmında ise, Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi kuramını ve bu kuramın konu başlıkları açıklanmaya çalışılacaktır. Türkiye’de son 30 yıldır eleştirel söylem analizi üzerinden ciddi akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışma da buna katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Yine bu bölüm içerisinde eleştirel söylem analizi/yaklaşımı kavramını iki ayrı kavram olarak ifade edip daha sonra bu kavramların birbirlerinden ayrıldıkları noktaları tespit ederek bir değerlendirme yapılacaktır.

1.1. Eleştirel Söylem Analizinin Tanımı ve Amacı

Söylemi bireylerin düşüncelerini dil aracılığıyla ifade etme biçimi olarak tanımlamak mümkündür. Bunun yanı sıra söylem, pek çok araştırma tarafından birçok farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bunlardan biri de Ayşe İnal’a aittir. Ayşe İnal, söylem analizini “Dili bir pratik olarak gören ve inceleyen söylem analizi, bilgi, sosyal ilişkiler ve kimliklere ilişkin özelliklerle bunların mübadelesini ortaya çıkarmada oldukça etkin rol oynayan bir analiz çeşididir” (İnal 1999: 82). Bu tanımdan yola çıkarak söyleme ilişkin baş aktörlerin dil ve insan olduğu, sosyal ilişkilere ve kimliğe de vurgu yapıldığını gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bahsedilen kavramlardan dil ile ilgili olarak; toplumların kültür, varlık ve değerlerini taşıyan önemli bir sosyal olgudur, insan ise bu sürecin en önemli taşıyıcısıdır. “Dil; kültür, toplum, tarih, coğrafya, ekonomi ve politika gibi sosyal alanların etkisinde doğar ve gelişir. Ayrıca bulunduğu sosyal alanlar içinde farklı görünümlere sahip olabilir” (Ataç 2020: 6). Dilin belirleyici olduğu söylemi anlayabilmek için de diğer bir yaklaşım olan söylem ve dilin iç içe olduğu eleştirel söylemi anlamak gerekmektedir. Söylem kavramı üzerine Trevor Purvis ve Alan Hunt; “Söylem nedir? “Söylem” dil ya da sözel olmayan işaret

sistemleri vasıtasıyla kurulan toplumsal iletişim ağlarına işaret eder. Temel özelliği, birbirleriyle bağlantılı bir işaretler sistemini devreye sokmaktır” (Purvis ve Hunt 2014: 21). Daha açık ifadeyle söylem, incelenen metin içerisinde birtakım ifadelerin dile getirilmesi, bunun yöntem biçimi anlamına gelmektedir. Söylem analizi ile de bireyler tarafından ortaya konulan sosyal dünyanın çözümü ortaya konulmaktadır. “Söylem Çözümlemesi, farklı iletişim bağlamlarındaki metinleri incelemekte ve bu metinlerdeki ortak noktaları saptayarak metin oluşturma ve etkileşim biçimlerini ortaya koymayı hedeflemektedir” (Ercan ve Danış 2019: 527). Bu tanımla birlikte söylem analizi birtakım soruları da ortaya çıkarır: Kim, neyi söylüyor, kime söylüyor, ne şekilde söylüyor, bu söylem hangi olguya/iktidara dayanıyor gibi soruları da ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada, incelenen gazetelerdeki haberleri eleştirel söylem çözümlemesi ile ortaya koymak amacındadır. Bununla da bağlantılı olarak bir diğer aktarımda; “Söylem, ideolojilerin ifade edilmesinde ve yeniden üretilmesinde önemli bir role sahiptir ve aynı zamanda ideolojilerin edinilmesini, pekiştirilmesini, değiştirilmesini ve sürdürülmesini sağlar” (Ercan ve Danış 2019: 527). İktidar sahiplerinin bu yönetime sıkça başvurdukları ve meşruiyetlerinin devamı için başta medya aygıtları olmak üzere bir kontrol mekanizmasının sürekli olarak elde tutulduğunu söylemek yapılan araştırmalarla sabittir.

Diğer bir kavram eleştirel söylem analiziyle ilgili olarak; eleştirel söylem analizi ile ilgili ilk çalışmalar 1970’li yıllarda başlamıştır. “Eleştirel söylem analizi modeli dilsel yapıları dilbilim yöntemlerinden faydalananak sistemi bir şekilde açıklamayı amaçlar” (Büyükkantarcıoğlu 2012: 166). Eleştirel söylem analizi de iletişim alanında meydana getirilen birçok akademik çalışmanın özünü meydana getirmiş, dolayısıyla birçok araştırmacı tarafından tekrar tekrar tanımlanmıştır. “Eleştirel söylem analizi disiplinler arası yaklaşımlarla gelişen ve ideoloji yüklü olduğu iddia edilen dilsel yapıları dil biliminin yöntemlerinden yararlanarak sistemli bir şekilde açıklamayı amaçlayan bir çözümleme yöntemidir” (Güneş 2020: 18). Bu sistem içerisinde de ideoloji/güç/iktidar ilişkilerini çözümlemeyi hedeflemektedir. Söylem kavramındaki durumun aksine olarak “Eleştirel bakış açısına göre dil, mesajları olduğu gibi aktarmaya yarayan şeffaf bir araç olarak görülmemektedir” (Özyiğit 2008: 46). Bu çalışmada da eleştirel söylem analizinin bu yönüne vurgu yapılmakta, bu yaklaşımdan bu yönüyle istifade edilmektedir. Başvurulan kaynaklar

ve çalışmanın örneklemini olan gazetelerin çözümlenmesinde bu yaklaşımdan faydalanılmaktadır. Bu yaklaşıma ilişkin birçok araştırmacı ortaya farklı görüşler koymuşlardır. Bunlar arasında Norman Fairclough, Ruth Wodak, Ron Scollon, Siegfried Jager ve Teun A. Van Dijk gibi isimler yer almaktadır. Eleştirel söylem analizine yönelik olarak dilbilimci Van Dijk eleştirel söylem analizi kuramının önemli temsilcilerinden belki de başta dil bilim çalışmaları olmak üzere adından en çok bahsettiren isim olmuştur. Çalışma kapsamında “Van Dijk’in modelinin seçilmesinin nedeni, haberin yapısını ve daha önemlisi haberin ideolojik sunumunu ortaya çıkarma bakımından öne çıkmasıdır” (Özer 2020: 86). Van Dijk, eleştirel söylem analizine ilişkin olarak toplumdaki eşitsizliklere, ırkçılığa ve cinsiyet ayrımcılığına dikkat çeker. Fairclough ve Wodak (akt. Ataç 1997: 258-284) eleştirel söylem çözümlemesinin ana ilkelerini şöyle özetler:

1. Eleştirel söylem çözümlemesi sosyal sorunları ele alır.
2. Güç ilişkileri söylemseldir.
3. Söylem toplumu ve kültürü oluşturur.
4. Söylem ideolojik işler yapar.
5. Söylem tarihseldir.
6. Metin ve toplum arasındaki bağlantıya aracılık eder.
7. Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır.
8. Söylem bir tür sosyal eylemdir.

Eleştirel söylem çözümlemesi tanımı, amacı ve konusu çalışma kapsamında önem arz etmektedir. Ferdiye Çobanoğulları, ortaya koyduğu tanımda, “Eleştirel söylem çözümlemesi genel anlamda toplumdaki iktidar ilişkilerine, adil ve eşit olmayan toplumsal düzene katkı sağlayan ve iktidar tarafından (başat güçler) ortaya konan söylemleri incelemektedir” (Çobanoğulları 2021: 63) şeklinde tanımlamaktadır. Yukarıda yaptığımız açıklamalar nezdinde de önce Van Dijk’in kuramını açıklayıp, sonrasında da bu kuram çerçevesinde Kahramanmaraş Olayları haberlerini çözümlemeye çalışacağız.

1.2. Teun A. Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi

Van Dijk 1943 doğumlu, söylem analizi üzerine çalışmaları bulunan dilbilimcidir. “İlk çalışmaları, edebiyata dilbilimsel yaklaşımlar hakkındaydı, fakat daha sonra metindilbilim ve söylem çözümlemesi alanlarında çalıştı. Kısmen Walter Kintsch'le birlikte söylem idrakine dair kognitif psikoloji sahasında da araştırma yaptı.” (Vikipedia Özgür Ansiklopedi 2021). Bu alanda asıl ün sahibi olmasını da söylem çözümlemesi üzerine yaptığı çalışmalarla sağlamıştır. Söylem analizi üzerine çalışmalarını 1980’li yıllardan itibaren haber metinlerinin hazırlanma ve bu metinlerin farklı anlamlara gelebilen art alan analizi üzerinde yoğunlaşmıştır. Akademik hayatını Profesör olarak devam ettiren Van Dijk’in konumuzu da ilgilendiren en önemli eserlerinden biri olan ve 1988 yılında “News Analysis” ismiyle kaleme aldığı Türkçe’ye kazandırılmıştır. Van Dijk’in eleştirel söylem analizi modeli, “Van Dijk kendine has bir eleştirel söylem analizini oluşturmuş ve toplumda oluşan güç ve iktidar ilişkilerinin haber metinlerine yansımalarını eleştirel söylem çözümlemesi ile incelemiştir” (Tosun 2016: 63). Van Dijk’in gerek röportajlarında gerekse akademik çalışmalarında vurgulamak istediği de Batı toplumlarında tekrar ortaya çıkan “elit ırkçılığa” vurgu yapmak olduğunu ifade etmiştir. Van Dijk’in ortaya koymak istediği, özellikle kitle iletişim araçlarıyla halka sunulan haber metinlerinin dil ve ideoloji ile olan ilişkisini ortaya çıkarmak olduğu vurgusu çıkarım olarak sunulabilmektedir. Bahsettiğimizi bu ilişki içerisinde de her iki kavram olan dil ve ideoloji birbirini etkilemektedirler. 1990’lı yıllardan itibaren de çalışmalarını söylemin gücündeki ideolojinin rolü üzerine geliştirmiştir. Van Dijk kendi teorisini de şu sözlerle açıklar ve destekler; “Söylemin, ideolojilerin oluşumunda merkezi bir rol oynadığını ileri sürerek altyapıdan bağımsızlığını vurgular. Buna göre toplumsal iktidar söylem tarafından harekete geçirilir ve yeniden üretilir” (Brandcom Creative İletişim Hizmetleri A.Ş. 2021). Bu çerçevede Van Dijk’in araştırmaları televizyon ve basındaki haberlerin incelenmesini kapsamındadır. Haber metinleri bir bütündür ve içinde bulunan toplumun gerçeklerini, norm ve değerlerini taşır. Dijk ise bu haber metinlerindeki iktidar gruplarının basın-yayın kuruluşlarının sunduğu söylemlerin iktidar-medya çerçevesinde analizini yapmaktadır, buna ilişkin detaylı bilgi aşağıda sunulmaktadır.

Eleştirel söylem analiz modeliyle ilgili bir başka tanımda ise eleştirel söyleme ilişkin olarak; “Van Dijk’ı diğer araştırmacılardan farklı kılan, haber çözümlemelerini ele alış biçimidir. Haberleri yalnızca metinsel ve yapısal açıdan incelememiş, anlama ve üretim düzeylerinde çözümleme ve açıklama getirmiştir” (Mora 2011: 18). Yani haberi bir araya getiren metinlerde cümlelerin uzun ya da kısa, basit ya da bileşik, öznelerin etken ya da edilgen olmalarını ideolojik olarak koymakla; cümlelerin uyumu, seçilen kelimeler, haberin retorığı, haberin kaynakları, haberin tamamlayıcısı, -fotoğraf ve grafik- Van Dijk’ın eleştirel söylem analizinin mikro yapısını oluşturur. Ayrıca mikro yapı bütünlüklü bir çerçevede birlikte incelenir. Mikro yapıyı bir araya getiren ve haberin tamamlayıcısı olarak ifade edilebilecek her bir ayrı kavram birbirinden ayrılamamakla ayrı olarak analiz yapılamamaktadır. “Van Dijk, haber söylem çözümlemesinde, nicelik ve nitelik çözümlemelerini birleştirerek, haber metinlerini, haber metni çözümlemesi, metin anlambilimi, yerel ve küresel bütünlük, etkiler, üst yapılar, haber şemaları, üslup ve retorik, sosyal kognisyon ve sosyo-kültürel bağlamları çerçevesinde incelemektedir” (Mora 2011: 16). “Haberleri yalnızca metinsel ve yapısal açıdan incelemeyen, anlam ve üretim düzeylerinde çözümleme ve açıklama getiren Dijk, bu yönüyle diğer araştırmacılardan farklıdır” (Çuhadar 2013: 137). Eleştirel söylem analizi ile söylem analizi arasındaki en ayırt edici ifade tam da burada bahsedilmektedir. Söylem analizinde herhangi bir ideolojik art alan belirlenmezken, eleştirel söylem analizinde ideolojik kurgulu metinlere ilişkin bir anlam üretilmesi/ortaya konulması gerekmektedir.

Dijk, eleştirel söylem analizini makro ve mikro yapı olarak ikiye ayırmaktadır. “Makro yapı çözümlemesinde; başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, bağlam bilgisi, artalan bilgisi, fotoğraflar incelenmektedir. Mikro yapı çözümlemesinde ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri, haber retorığı çözümlemeleri yapılmaktadır” (Yardım ve Doğrulel 2019: 142). Makro yapı başlığını da tematik ve şematik olarak ikiye ayırmaktadır. Tematik çözümlemeyi başlıklar, haberin spotu ve haber girişi ve haber metni içerisinde kullanılan ve haberin yarısını tamamlayan görsel öğeler oluştururken; şematik çözümlemeyi, ana metnin değerlendirilmesi, art alan ve bağlam bilgisiyle birlikte haberin kaleme alınış/dile getiriliş şekli ile ifade edilmektedir. “Van Dijk’a göre haber anlatıları makro önermelerden oluşmaktadır. Bunlar, çoğunlukla temalardır ve bir söylem birden fazla

temadan oluşabilir” (Özer 2020: 91). İkinci kısım şematik çözümleme artı olarak kendi içerisinde de durum ve yorum şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Mikro yapı başlığını da cümle yapıları, söylem şekli üzerinde; “aynı konunun farklı bir biçimde nasıl dile getirildiği üzerinde durulmaktadır. Yaş, cinsiyet, eğitim, statü, sınıf, etnik aidiyet gibi unsurlar dilin farklı bir biçimde ifade edilmesini belirleyen en önemli faktörlerdir” (Çuhadar 2013: 144). Mikro yapı da kendi içerisinde üç başlık altında toplanır: Sentaktik çözümleme, kelime seçimleri ve retoriktir. Sentaktik çözümleme içerisinde, cümle yapıları incelenirken; kelime seçimleri başlığı neden o kelimenin seçildiğini irdelemeye/incelemeğe yöneliktir. Örnek olarak; ‘topraklarımız susuzluktan ölüyor’, ‘susuz topraklarımız ölüyor’, ‘topraklarımız susuzluğa öldürtülüyor’, ‘susuz bırakılan topraklarımız ölüyor’, ‘susuzluk topraklarımızı öldürüyor’, gibi cümlelere bakıldığında her birinin ayrı bir anlam içerdiği görülmektedir. Retorik ise, haberde inandırıcılığı temsil eder. Haber metni içerisinde inandırıcılığı artırmak için kullanılan tırnak içerisinde verilen yetkili isimlerin açıklamaları, tanıkların söyledikleri, güvenilir kaynakların kullanıldığı görülmektedir. Van Dijk’in eleştirel söylem analizi çalışma içerisinde de gazetelerin ideolojik tercihler üzerinden kurguladıkları haberlerin analizi yapılmış olup, özellikle gazetelerin kendini yakın gördükleri parti liderlerinin ifadeleri birçok kez tırnak içerisinde verdikleri dikkat çekmektedir. Haber kaynağı olarak birçok gazetenin bölgede görev yapan muhabirlerine başvurdukları görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAHRAMANMARAŞ OLAYLARINA GİDEN SÜREÇ

Çalışmanın bu bölümünde, Kahramanmaraş Olayları tüm yönleriyle birçok kaynağa başvurularak yazılmıştır. Bölüm içerisinde; Kahramanmaraş Olaylarına giden süreç, 19-26 Aralık 1978 tarihleri arasında gerçekleşen olaylar, olayların anlatımında tanık beyanları, olaylara siyasetçilerin ve siyasi partilerin tepkileri, dönemin köşe yazarlarından başlayarak meclis tutanaklarında Kahramanmaraş Olayları, MİT raporlarında olayların detayları konu başlıkları içerisinde aktarılmıştır. Bu amaçla tüm yönleri ve anlatımlarla ortaya konulan meselelerin dönem içerisinde gazetelerde yer alan haberlerle karşılaştırılması ve değerlendirilmesini daha kolay hale getirileceği düşüncesiyle bu tür bir yol izlenmiştir.

2.1. Kahramanmaraş Olayları Öncesi Şehirdeki Son Gelişmeler

1960'lı yılların sonunda sanayileşme hamlelerinin sırayla başladığı süreçte Kahramanmaraş'ta köyden kente göçün yoğun olduğu görülmektedir. Bunda 1960'lı yılların başında Almanya'ya göç eden vatandaşların arkalarında bıraktıkları boşluğu değerlendirmek üzere köy ve ilçelerden şehir merkezine doğru bir süreç başlamıştır. Bu göç hareketinin çoğunluk olarak Elbistan, Nurhak ve Pazarcık gibi Alevi vatandaşların yoğun olarak yaşadıkları ilçelerden merkeze doğru olduğu gözlemlenmiştir. Yaşanan bu göç hareketi özellikle yerel ve genel seçimlerde belirleyici bir güç olmuştur. Kahramanmaraş özelinde 1965 yılı seçimleri incelendiğinde; siyasi kimliğinin “Demokrat Parti varisi” olarak tanımlayan Ragıp Gümüşpala'nın kurucusu olduğu ancak seçimlere Süleyman Demirel liderliğinde giren Adalet Partisi'nin kullanılan oyların yüzde 48,2'sini aldığı görülürken; Cumhuriyet Halk Partisi'nin ise oyların sadece yüzde 23,9'unu aldığı görülmektedir. (Yeni Şafak Resmi Web Sitesi 2021) Bu oran karşılığında AP 3, CHP 2 ve MP 1 milletvekili çıkarmışlardır.

Kahramanmaraş olayları yaşanmadan önceki süreçte son genel seçim olan ve Güneş Motel vakasıyla Bülent Ecevit'in tek başına CHP ile iktidar olduğu 1977 genel seçimlerinde ise sonucun il genelindeki tabloyu tam tersi yönde değiştirdiği görülmektedir. 1977 seçim sonuçları Kahramanmaraş'ta; CHP'nin aldığı yüzde 34,4 oy oranıyla 3 milletvekili çıkardığı, AP'nin ise yüzde 26,5 oranında oy alarak 2 milletvekili çıkardığı şekilde sonuçlanmıştır (Yeni Şafak Resmi Web Sitesi 2021). Her iki seçimde köy ve ilçelerden göç hareketi sonucu şehir merkezine yerleşen yoğunluğu Alevi olan vatandaşların sonuca etkisini göstererek, olaylar öncesindeki karşılaştırmayla bizi gerçeğe yaklaştırmaktadır. Göç eden Alevi vatandaşların çoğunluğu, cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren devlet partisi olarak gördükleri CHP'ye yakınlıklarıyla bilinmektedirler. Kahramanmaraş olayları sonrasında gerçekleşen ve Alevi vatandaşların büyük oranının şehri terk ettikleri ve bu sürecin arkasından yapılan seçimin sonuçları ve bu sonuçların ortaya çıkardıkları sayısal veriler "Olayların Sonuçlanması ve Yaşanan Gelişmeler" başlığı altında tablo ile gösterilmiştir.

Türkiye'de 1970'li yıllar itibariyle yükselen şiddet eylemleri hem ülkenin gidişatını hem gündemi güçlü bir şekilde belirlemiştir. Şiddet olayları topluma yansıyan başta ekonomik sıkıntılar olmak üzere yaşam şartlarını hayli zor duruma getirmiştir. Özellikle Amerikan ambargosu altında insanların günlük ihtiyaçlarını karşılayacağı başta gıda malzemeleri olmak üzere birçok ürüne ulaşmakta zorluklar çekilmiştir. Bu tür imkansızlıklarla birlikte Türkiye'de yaşam 12 Eylül 1980 darbesine kadar bu şartlar altında devam etmiştir.

Ülkenin çeşitli şehirlerinde meydana gelen olaylar 1980'li yıllara yaklaşılın dönemde sarsıcı gücünü artırmış, ölümlerin yaşanmasından hiçbir gerileme olmamıştır. Türkiye'de birtakım eylemlerin ön plana çıkarılması için bazı şehirler seçilmiştir. Şiddet olayları 1978 yılında yurdun çeşitli şehirlerinde oldukça yüksek ses getirmiştir. Aynı yıl içerisinde ilk olarak Hamido lakabıyla bilinen Malatya Belediye Başkanı Hamid Fendoğlu ile birlikte gelini ve iki torunu eve gelen bombalı paket ile yapılan saldırı neticesinde hayatlarını kaybetmişlerdir.

Kahramanmaraş ilinde ise 1978 yılının Nisan ayından itibaren “bazı şiddet eylemlerinin meydana gelebileceği” dile getirilmeye başlamıştır. Bununla ilgili olarak 22 Nisan 1978 tarihli Cumhuriyet gazetesinin manşet haberinde Bülent Ecevit’in ifadeleri tırnak içinde verilerek; *“Ecevit: Türkiye Vicdan Muhasebesi Yapmalı”* şeklinde olup; haberin detaylarında MHP genel başkanı Alparslan Türkeş’in *“Erzurum ve Maraş’ta olaylar çıkabileceğini söylemek tesadüf olmaz”* şeklindeki açıklamalarına Ecevit’in *“Herhalde MHP genel başkanının bildiği bazı şeyler var. Bu arada hükümetimiz bir güvenlik önlemi olmak üzere çevre il ve garnizonlardan Maraş’a askeri birlik göndererek çıkabilecek muhtemel olayları önlemek için gerekli tedbirleri almıştır”* (Cumhuriyet 22.04.1978) demiştir. Aslında Kahramanmaraş olaylarıyla ilgili istihbari bilgi olduğu düşünülen anekdotlar üzerinden kamuoyunun da şahit olduğu polemiklerin üretildiği görülmektedir. Ecevit’in bahsettiği güvenlik önlemleri olaylar olduğu sırada dahi tam anlamıyla sağlanamamıştır. Bahsedilen güvenlik önlemleri olaylar başladıktan 3 gün sonra Kayseri ve Gaziantep illerinden çağırılmış ve olayların son bulması ancak bu şekilde sağlanmıştır.

Yaşanan bu gelişmelerin ardından Türkiye’deki şiddet eylemlerinin sürdüğü, Sivas Kongresi’nin de yıl dönümü olan 4 Eylül 1978 yılında Sivas ilinde çıkan olaylarda 11 kişi yaşamını yitirmiştir. Hamit Fendoğlu ve ailesinin hunharca katledildiği tarihte *“aynı özelliklerle ve ağırlıkta başka bir bombalı paket, Pazarcık CHP ilçe başkanı Memiş Özdal’a gönderilir; Özdal, paketten kuşkulananarak almaz, ancak PTT memurları paketi açarlar ve patlama sonucu bir PTT memuru ölürken diğer ağır yaralanır”* (Şahhüseyinoğlu 2005: 71). Malatya ve Pazarcık’a gönderilen bombalardan biri de aynı tarihte Adıyaman İl Emniyet Müdürü Abdulkadir Aksu’ya gönderilir ancak Aksu şüphelendiği için bu paketi açmaz. Kahramanmaraş olayları yaşanmadan önce dikkat çeken bir önemli ayrıntıda ABD Büyükelçisi Alexandar Pack’in Kahramanmaraş’ta görülmesi olur. Aziz Tunç bu ayrıntıyı dönemin İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş’in anlatımıyla aktararak; *“her gittiği yerde olay çıkarmaktadır”* (Tunç 2012: 280) şeklinde ifade etmektedir. Pack o dönem Kahramanmaraş’ta görülmüş ve isimleri belli olmayan siyasetçilerle görüştüğü iddia edilmektedir. Pack üzerindeki iddiaları kuvvetlendiren diğer bir ayrıntı ise Mayıs 1980’de Çorum olayları öncesinde Çorum’da görülmüş olması gelmektedir. Birçok tanık anlatımıyla sabit olduğu üzere Kasım 1978’de Kahramanmaraş’ta daha önce hiç

karşılaşılmayan bir uygulama insanların dikkatini çekmiştir. Alevi vatandaşların çoğunlukta yaşadıkları bölgede kendini kamu görevlisi olarak tanıtan bir grup çalışanın kapılara başta kırmızı renk olmak üzere işaret koydukları tespit edilir (Tunç 2012: 281). Kahramanmaraş olayları yaklaşırken yaşanan bir diğer ayrıntı ise olaylar sonrasında tespit edilen ve şehir dışından geldiği düşünülen milli piyangocu sayısındaki artıştır. Olaylara ilişkin Kazım Ulusoy tarafından düzenlenen raporlarda bu konuyla ilgili olarak; *“Adıyaman ilinden gelerek Çelik Palas Otelinde 19-20 Aralık 1978 günlerinde yatan ve kendini milli piyangocu olarak tanıtan 26 değişik isimli şahsın bulunduğunu yazmıştır”* (Tunç 2012: 286). Sonradan tespit edilen ve yayınlanan bu tür raporlar doğrultusunda Kahramanmaraş olayların kısa sürede planlanan ve icra edilen bir şiddet eylemi olmadığı anlatılarla sabittir. O dönem Türkiye’de birkaç şehir üzerinde denenen şiddet girişiminin Kahramanmaraş ilinde uygulamaya konulduğu görülmektedir. Ardı ardına gelen bu eylemler silsilesi de artık yaklaşan Kahramanmaraş Olaylarını haber vermektedir.

2.2. Kahramanmaraş Olayların Başlaması

Kahramanmaraş ilinde meydana gelen ve 111 kişinin hayatını kaybettiği ve 1000’den fazla kişinin yaralandığı, 500’den fazla iş yerinin tahrip edildiği olaylar 19-26 Aralık 1978 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Olaylar 26 Aralık 1978 tarihinde kabul edilen ve uygulanmaya başlayan sıkıyönetim kararıyla son bulmuştur. Aşağıda olayların başlangıç sürecinden itibaren olayların sonuçlanması ve dava sonucuna kadar hiçbir ideolojiye bağlı kalınmadan tarafsız olarak sadece elde edilen kaynak ve belgelere dayanılarak hazırlanmıştır.

2.2.1. 19 Aralık 1978 günü meydana gelen olaylar

1978 yılındaki Kahramanmaraş olaylarının cereyan etmesi hadisesini yalnızca o yıl içinde meydana gelen gelişmelerden ve çatışma ortamından kaynakladığını söylemek gerçeğe uygun düşmeyecektir. Yurt genelinde yükselen şiddet olaylarından en çok etkilenen muhafazakâr-milliyetçi kimliği ile tanınan şehirler olmuşlardır. Bu şiddet olaylarının da en büyük darbesi Kahramanmaraş’ta atılmıştır. Kahramanmaraş olayları, 12 Eylül 1980 askeri darbesine giden süreçte darbenin gerçekleşme zeminine önemli bir sebep teşkil etmektedir. Bu olaylara ilişkin birçok kaynakta

Kahramanmaraş olaylarının başlangıç fitili, 19 Aralık 1978 tarihinde Çiçek Sineması'nda gösterilecek olan Güneş Ne Zaman Doğacak filmi ile atılmıştır. Güneş Ne Zaman Doğacak filmi, 16 Aralık 1978 tarihinden itibaren Çiçek Sineması'nda gösterilmeye başlanmıştır.

Filmin konusu, “*Mehmet Kılıç'ın yönetmenliğini yaptığı film, 1978 yılında vizyona girer. Sosyalist bir ülkeden kaçan Alp Giray Nuriyes ve Yavuz Mehmetol isimli iki Türkün hikayesi, Müslüman- Türk'ün payitahtı olarak gördükleri İstanbul'da yaşadıkları hayal kırıklığı ile biçimlenir*” (Köseoğlu 2013: 137-159).

Ökkeş Şendiller, Kanlı Oyun Maraş Olaylarının Perde Arkası kitabında Çiçek Sinemasının bombalanması olayını şöyle anlatmaktadır; “*Film Kahramanmaraş'ta çok büyük ilgi görüyordu. Kahramanmaraş'ta hiçbir film günde üç seans gösterilmezken, bu film dört seans kapalı gişe oynuyordu. Köylerden traktörlerle geliyorlardı filmi görmeye. Biletler bir gün önceden bitiyordu*” (Şendiller 2011: 78). Şendiller (2011: 78)'in anlatımıyla da doğrulandığı üzere şehirde filmin izlemeye gelenlerin oluşturduğu olağanüstü bir artışın olduğunu da gözlemlemek mümkündür. Bunun yanında olayın meydana geldiği gün salonda yaklaşık 800 kişinin olduğu da ifade edilmektedir, bu da filmi izlemeye gelenlerin sayısına ilişkin ciddi bir rakamı ortaya koymaktadır. Bu süreçte alınmış ya da alınması gereken güvenlik önlemleri de Kahramanmaraş Olayları öncesinde yaşananlarla ilgili birtakım soruları ortaya çıkarmaktadır. “*Bu ilginin yanı sıra film oynarken seyirciler tarafından “Müslüman Türkiye, Milliyetçi Türkiye, Başbuğ Türkeş, Komünistler Moskova'ya, Katil İktidar*” gibi sloganlar atılmış, tezahürat yapılmış ve bu arada gişeye filmin oynatılmaması için telefonlar edilmiştir” (Başarır 2017: 45).

Yükselen gergin hava biletlerin önceden tükenmesi ve atılan sloganların ne derece büyük bir ilgi uyandırdığını göstermektedir. “*19 Aralık 1978 günü akşamı da seans saat 20:00'de başlamış olup, sinemada 857 seyirci bulunmaktadır. Filmin ilk yarısı gösterildikten sonra saat 20:45 sıralarında ara verilmiş, salon ve balkon ışıkları yakılmış, bir kısım seyirci giriş kısmındaki antreye çıkmıştır*” (Başarır 2015: 26). Tam bu esnada salonda büyük bir ses yankılar ve atılan bombanın etkisiyle seyirciler büyük bir paniğe kapılır. Şendiller'in olayın akabinde patlama olayına ilişkin Salman İlksoy isimli kişinin yakalandığı ve bu kişinin de nüfus kaydının Doğu Perinçek'in miting

yaptığı Köprüağı Demirciler köyünden olduğu vurgulanmaktadır. Bahsedilen iddiaların temelinde ise, Doğı Perinçek ve Aydınlık grubunun olayı karşı tarafa yıkma eğiliminden sıkça söz edilmektedir. Salman İlıksoy ise bu iddia karşısında Bilsen Başaran tarafından aktarılan Askeri Mahkeme Duruşma Tutanağı'nda;

“Olay günü Bekir Sevim ve Salih Doğramacı ile beraber köyden satmak üzere Kahramanmaraş'a hayvan getirdiklerini, akşam yemeğinden sonra hep birlikte Çiçek Sineması'na gittiklerini ve salonun arka tarafında oturarak film seyrettiklerini, ara verilip ışıklar yandığında meşrubat almak için büfeye gittiğini, o sırada salonun içinde patlama olduğunu, herkes panik içinde kaçmaya başlayınca korkarak herkesten önce dışarı çıktığını, PTT'nin köşesinde iki askerin kendisini yakaladığını, sinemada bomba patladığını söyleyince kendisini bıraktıklarını; sonra tekrar yakalayıp postaneye soktuklarını, daha sonra polise teslim ettiklerini, sinemanın balkonuna çıkmadığını” beyan etmiştir (akt. Başarır 2017: 52)

Bu kapsamda Salman İlıksoy'un yanında geldiğini belirttiğı arkadaşlarından Bekir Sevim ve Salih Doğramacı'nın aynı duruşma tutanağının da Salman İlıksoy'un ifadesini doğrular nitelikte olduğu ve Salman İlıksoy'un herhangi bir patlayıcı madde attığını görmediklerini belirtmişlerdir.

Yine Ökkeş Şendiller'in kitabında belirttiğı; “POL-DER'li polisler köşelerde duruyorlar” (Şendiller 2011: 78) ifadesine karşılık olarak sinema salonunu terk eden ilk kişilerden olduğu ifade edilen Salman İlıksoy'un olayın akabinde jandarma görevlileri tarafından yakalandığı beyanlarla sabittir. Aynı olay üzerinden ortaya konulan iki ayrı anlatım arasındaki farklılıklar dikkat çekmektedir.

Yine aynı olaya ilişkin olarak Bilsen Başaran'ın Maraş'ta Kan Sesleri isimli kitabında aktardığı üzere Askeri Mahkeme Duruşma Tutanağı'nın 5980. sayfasında yer alan ve tanık olarak beyanlarına başvurulmuş Emniyet Müdür Muavini Hüsni Işıklar, Komiser Muavini Cemalettin Hatipoğlu ve Recep Akıncısoylu, Polis Memuru Beyhan Karakurt, Ramazan Kayalı, Cemal Yeşilbaş, Atilla Şan, Ekrem Öneş, Celal Ergün ve Muzaffer Bozkurt beyanlarında özetle; olay günü gelen anons üzerine olay yerine gittiklerini, sinemadan çıkan 200-300 kişilik bir grubun “Katil İktidar, Katil Polis, Komünistler Moskova'ya, Müslüman Türkiye” diye bağıarak PTT'ye doğru geldiklerini ve PTT binasını taşıladıktan sonra CHP il binasının camlarının kırdıklarını, olay yerindeki polis araçlarına zarar verdiklerini, polisin geldiğini görünce de kaçtıklarını beyan etmişlerdir (akt. Başarır 2017: 53)

Sinema salonundan çıkan kalabalık grubun da patlamanın ardından meydana gelen olayın müsebbibi olarak hali hazırda gergin havayı daha da tırmandırmak için kamu kurum binası olan PTT'ye saldırılması ve muhalif olarak da CHP il binasına saldırılması ilerleyen günlerde meydana gelecek olan olaylarında habercisi olmuştur.

Ökkeş Şendiller, sinemaya atılan bomba olayının asıl faillerinin daha sonradan Ali Arabul, Derviş Koç, Hasan Aydın ve Hamit Kapan'ın işledikleri ikrar ettiklerini ve bu konuyla ilgili olarak Mahkemenin 1980/92 esas numaralı dosyasından dava açıldığını ve bu olayı başka üstlenenler de olduğundan adı geçen sanıkların bu suçu işlediklerinin şüpheli olduğunu aktarırken (Şendiller 2011: 80), Hamit Kapan ve Derviş Koç ise Maraş Katliamı Vahşet, Direniş ve İşkence kitabında; yoğun işkence altında zaman zaman bilinçlerini kaybettiklerini ve direnme takatlerinin kalmadığı bir süre içerisinde işkenceciler tarafından isnat edilen suçlamaların tümünü üzerlerine almaları istenilen hususları kabul ettikleri beyanlarında yer almaktadır (Ertekin 2020: 51-75).

Yukarıda çeşitli kaynaklar aracılığıyla aktarılmaya çalışılan ve Türkiye'nin önemli dönüm noktalarından biri olan Kahramanmaraş Olaylarının fitilini ateşleyen "Çiçek Sinemasının Bombalanması" olayının bizzat taraflarınca aktarılmasına karşılık çeşitli çelişki ve anlatımlarda ayrılıkların olduğu görülmektedir. Bu aşamada yine elde edilen kaynaklardan tanık beyanlarına başvurulmuştur.

Bilsen Başaran'ın aktarımıyla (Başarır 2017: 52-53) olayın tanıklarından Askeri Mahkeme Duruşma Tutanağında ifadeleri bulunan Bekir Sevim ve Salih Doğramacı'nın ifadelerinden özetle, olay günü hayvanlarını satmak amacıyla Kahramanmaraş'a geldiklerini, akşam yemeğinden sonra hep beraber Çiçek Sineması'na gittiklerini ve filmin saat 20:45 te ara verdiğini, kendilerinin büfeye gittikleri sırada patlama olduğunu, Salman Ilıksoy'un patlayıcı madde attığını görmediklerini ayrı ayrı ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca aynı kaynaktan yine Askeri Mahkeme Duruşma Tutanağında tanık olarak beyanlarına başvurulmuş zabıta görevlileri Hanifi Yiğit ve Abdulkadir Çokkeser'in de Çiçek Sinemasına bomba atan şahsın sinemadan çıkarak hızla PTT'ye doğru koşan şahsın olduğunu tahmin ederek bu şahsı yakaladıklarını ve polise teslim ettiklerini ayrı ayrı ifade ettikleri görülmüştür.

Başarır (2017: 52-53)'ın aktardığı ifadelerle göre olayın asıl şüphelisi olarak gösterilen Salman Ilıksoy'un yakalandığı ancak bahsedilen kaynaklardan anlaşıldığı üzere eylemin olduğu iddia edilen sinemanın bombalanmasına ilişkin kesin bir delilin olmadığı görülmektedir.

Çiçek Sineması'nda yaşanan bu gerginliğin ardından tırmanan olaylar zinciri 26 Aralık 1978 günü Bülent Ecevit'in başbakanlığındaki hükümetin sıkıyönetim kararıyla sona ermektedir. Başbakan Ecevit birçok basın/medya kuruluşuna verdiği demeçlerde Kahramanmaraş'ta meydana gelen olaylarla sıkıyönetim kararı almaya zorlandığını ifade etmektedir.

2.2.2. 20 Aralık 1978 Günü Meydana Gelen Olaylar

Türkiye gündemi 19-20 Aralık'ta meydana gelen olayların diğer şehirlerde olduğu gibi devamı olmayan, artık “alışılan” şiddet olayları olduğu varsayılmaktadır. Bu iddiamızın doğruluğunu da ulusal yayın yapan gazetelerce pek üzerinde durulmadığından anlaşılmaktadır. Türkiye gündemi, ölü sayılarının artmasıyla bütün dikkat artık Kahramanmaraş'a çevrilmiştir. Bu bilinenin aksine kaygı uyandıran kimi gazetelerce iç savaş provasını andıran olay silsilesinin başlangıcıdır.

“20 Aralık günü Alevi kişilerce işletilen ve Alevilerin gittiği Akın Kırathanesi bombalandı ve iki kişi ağır yaralandı” (Tüleylioğlu 2009: 43). Tüleylioğlu'nun aktardığı bilgi üzerine, bir gün önce yaşanan kargaşa henüz aydınlanmamış, kamuoyunun dikkatini çekmemiş ve açıklığa kavuşturulmamışken kışkırtıcı eylemlerin odağı olan kahvehane saldırısı, henüz başlayan olayların sağ – sol ve Aleviler ile Sünniler arasında yükselmesi istenen şiddeti körüklemiştir. Kurulan şiddet zemini, bu tür hedeflerin olası failleriyle ilgili akla ilk gelecek olan grubun sağcılar olduğunu, sol grupların tahriklere yol açabilmesine sebebiyet vereceğini gösterecek türdendir.

Ökkeş Şendiller kitabında Akın Kırathanesine yapılan saldırıyı şöyle aktarmaktadır; “Burada maksat 19.12.1978 günü sağ görüşlü kişilerin devam ettiği, Çiçek Sinemasının bombalanma hadisesinden sonra iki tarafı tahrik etmek için, daha çok Alevi ve solcuların devam ettiği Akın Kırathanesi bombalanıyor. Hain plan safha safha uygulanıyor. Hükümet seyirci, devlet uykuda” (Şendiller 2011: 81). Kolluk ekiplerinin arka arkaya meydana gelen olayların önceden önlenmesi hususlarında

yetersiz kaldığı ve bu yetersizliğin de olaylar sonucunu doğrudan etkilendiği, valinin talimatıyla harekete geçilebileceği, bunun 1 hafta boyunca uygulanmadığı ve olaylara seyirci kalındığı hususları dikkatlerden kaçmamakla beraber halen eleştirilen meselelerin başında gelmektedir. Kahvehane baskını özellikle Alevi vatandaşlar üzerinde korku ve panik havası oluşturmuştur. Aziz Tunç bu konuyla ilgili olarak; “Bir gün önce, iş yerleri dağıtılan Aleviler, sorunları toplumsal bir sorun olarak görmek ve göstermekten kaçınıyorlardı. Daha büyük saldırılara vesile olur kaygısıyla, yaşananları hafife alıyor görünüyorlardı” (Tunç 2012: 294). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere aslında meydana gelen saldırı olaylarına daha ılımlı yaklaşıyor ve olayların ileri derece saldırı haline geleceğinin tahmin edilmediği öngörülüyordu.

20 Aralık 1978 tarihinde meydana gelen Akın Kırathanesinin bombalanması olayı, üzerinde daha az durulan meselelerin başında gelmektedir. O günle alakalı olarak; artık Kahramanmaraş Olaylarının başladığı, silahlı eylem alanlarına bir örnek teşkil ettiği söylenebilir. Şayet o gün etkili tedbirler alınabilseydi; Alev vatandaşların yoğun olarak vakit geçirdikleri Akın Kırathanesi saldırısı sonrasında ilerleyen günlerde meydana gelebilecek olaylar engellenebilirdi.

2.2.3. 21 ve 22 Aralık 1978 Günü Meydana Gelen Olaylar

21 Aralık 1978 günü Kahramanmaraş Endüstri Meslek Lisesi’nde öğretmenlik yapan TÖB-DER üyesi iki öğretmenin öldürülmesi de olayların yükselen şiddetini daha da artırmıştır. 19 Aralık’tan beri yaşanan gelişmeler artık ulusal basın yayın organlarının da dikkatini çekmiş ve Kahramanmaraş Olaylarına basın organlarında yer verildiği görülmektedir. 21 Aralık günü kimliği tespit edilemeyen kişilerce öldürülen iki öğretmen hakkında olayın tanıklarından olan Derviş Koç, Orhan Gazi Ertekin’in Maraş Katliamı: Vahşet, Direniş ve İşkence isimli kitabında şöyle bahsetmektedir;

“Bu iki hocanın şahsen hedef seçilmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyim. Çok göze batan hocalar değillerdi. Mustafa Yüzbaşıoğlu’nun neredeyse tek muarızı vardı, o da Doğu Perinçek’e karşı sert sözler sarf ediyordu. Hatta Mustafa Hoca Doğu Perinçek’in karşı devrimci olduğu iddiasını duydum. Ben şahsen o günlerde hiç ihtimal vermiyordum. Ama Yüzbaşıoğlu bu konuda çok netti ve o çevrede bu gerilimle, yani Perinçek ile çatışması ile tanınıyordu. Zaten önceden onların grubundaymış. Ve ayrılmış... Bunun dışında Mustafa Yüzbaşıoğlu için hatırladığım başka bir özellik yoktu”. (Ertekin 2020: 104).

Aynı kitapta Yörük Selim Mahallesi sakinlerinden olan Fevzi Saygılı ise Mustafa Yüzbaşıoğlu hakkında;

“Celal abinin dükkânı vardı Yörük Selim’de. Akşam bazen onlarca insan olurdu o bakkal dükkânının önünde. O sohbetleri dinlemek ayrı bir güzel olurdu. Zaten ya bir evde toplanır TV izlenir ya da sokakta kocaman grupların sohbetleri olurdu. Tabii dışarıdan gelen devrimci abiler de olurdu bu sohbetlerde. İçlerinden biri vardı ki hiç unutmam; uzun boylu, yakışıklı biriydi, her zaman gözlerinin içi gülerdi. Gülen aydınlık gözleriyle hep aklımda yer etmişti. Onu çok severdik. O da bizi. Hepimizle tek tek konuşur, kucığına alır havaya kaldırır, sonra da bakkaldan bize yuvarlak halka tatlı alırdı. O bizim yolunu gözlediğimiz Mustafa Abi’mizdi, mahallenin de Mustafa Öğretmeni...” (Ertekin 2020: 172).

Daha sonradan alevi kökenli olmadıkları tespit edilen Mustafa Yüzbaşıoğlu ve Hacı Çolak’ın cenaze törenlerinin 22 Aralık 1978 günü şehrin merkezinde bulunan Ulu Cami’den kaldırılacağı duyurulmuştur. İki TÖB-DER’li öğretmenin öldürülmesi şehirde büyük tepkilere yol açmıştır. Kahramanmaraş Valiliğinin aldığı bir kararla 22 Aralık 1978 günü eğitim-öğretime 1 gün ara verilmiştir ancak alınan Valilik kararı uygulanamamıştır. Daha önceden öğretmenlerin cenazelerinin Kahramanmaraş Devlet Hastanesinde yapılacak otopsi işleminin ardından cenazenin kaldırılacağı Ulu Cami’de kılınacak olan cenaze namazının ardından defnedileceği duyurulmuştur. Bu sırada saldırı sonucu yaralı olarak hastaneye kaldırılan Mustafa Yüzbaşıoğlu’nun da hayatını kaybetmesinin ardından, “Öğretmenlerin cesetler 9:30 sıralarında doğumevi morguna getirilmiş, otopsi yapacak cumhuriyet savcısı ancak 11:00 sıralarında doğumevi morguna gelmişti. Ama cenazeler nedense bir türlü verilmiyordu. Sanki bir şeyler hazırlanıyordu” (Tüleylioğlu 2009: 43).

Tüleylioğlu (2009: 43)’nın aktardığı hadise birçok kez tartışılmış ve halen cevabını bulamayan sorulardan biridir. Bazı araştırmacılar başhekimin Kahramanmaraş Olaylarının yerel işbirlikçisi olduğundan söz ederek cenazelerin kasıtlı olarak Cuma namazı vaktine denk getirilmek için geciktirildiğini ifade etmektedir. Asıl soru bu iddianın doğruluğunun kanıtlanıp kanıtlanamayacağına gizlidir.

Otopsi işlemlerine ilişkin olarak Hasan Nedim Şahhüseyinoğlu olayı şöyle aktarmaktadır; “Cumhuriyet Savcısı, otopsinin çabuk yapılması ve defin için cenazelerin bir an önce teslim edilmesi isteğiyle, Devlet Hastanesi başhekimi Çetin Diker’i sıkıştırmakta, ancak başhekim “*Halen kurşunlar bulunamadı, film çekmemiz gerekiyor*” diye cenazelerin teslimini geciktirmekteydi” (Şahhüseyinoğlu 2005: 77).

Devlet Hastanesi Başhekimi Çetin Diker ise bu iddialara karşılık olarak Başaran (2017: 81)’ın aktardığı üzere başhekim ifadesinde özetle; saat 06:45’te otopsi

yapılacak öğretmenler için toplandıklarını, 07:30'a kadar Cumhuriyet Savcısı gelmeyince valiyi aradıklarını ve otopsi yapılacak morgun önünde 200-300 kişilik bir kalabalık olduğunu, hem bölgenin güvenliğinin sağlanması hem de Cumhuriyet Savcısının otopsi yapılacak yere intikal ettirilmesini talep ettiklerini, Vali'den karşılık olarak Cumhuriyet Savcısına emir veremeyeceğini, saat 08:00'e kadar da jandarma ve polisin görülmediği, Cumhuriyet Savcısının saat 11:00'de geldiğini beyan ettiği görülmüştür.

Bir yandan hastane önünde bekleyen kalabalık, diğer yandan da cenaze namazlarının kılınacağı Ulu Camii'nin önündeki kalabalık göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık olarak 10 bin kişiden bahsedilmektedir. Otopsilerin saat 14:30'da teslim edildiği ve hastane önündeki kalabalığın cenazelerle birlikte Ulu Cami'ye doğru "*Hacılar, Mustafalar ölmez*", "*Faşizme karşı omuz omuza*" şeklindeki sloganlarla yürüyüşe geçtikleri bilinmektedir.

Buna karşılık olarak Ulu Cami önünde bekleyen kalabalık grup ise kaynağı kestirilemeyen çeşitli tahriklere kapılarak "*Komünistleri bu camiye sokmayız, Komünistlerin namazı bu camide kılınmaz*", "*Katil İktidar*" şeklindeki sloganlarla karşılık verdikleri gerek olaya ilişkin gerekse tanık beyanlarının belirtildiği kaynaklarda görülmektedir.

Olay anına ilişkin olarak Askeri Mahkeme Tutanağında ifadesine başvurulmuş Binbaşı Kemal Gündüz (Akt. Başarır 2017: 55)'in aktarımıyla; cenaze kortejinin hastaneden çıktığını, sloganlar söyleyerek Endüstri Meslek Lisesine gittiğini, buradan dönüşte yol üzerindeki birkaç dükkân ve taksi durağının camlarının kırıldığını ifade etmektedir.

Aziz Tunç Maraş Kıyımı Tarihsel Arka Planı ve Anatomisi kitabının 299. Sayfasında cenaze kortejinin Ulu Camiye doğru yürüdükleri sırada; "Güvenlik kuvvetleri "Yolda kortejin içindeki bazı kişileri ellerindeki kırmızı yağlı boya ve fırçalarla zaman zaman duvarlara çeşitli sloganlar yazmak istemişler ancak bunlara fırsat verilmeyerek ellerindeki boyaları dökülmüş ve fırçalar kırılmıştır" diye tarif ettiği gibi, yürüyüş kitlesini kontrol altına almıştı" (Tunç 2012: 299). Bununla ilgili cenaze kortejinin güvenliğinin ve kontrolünün güvenlik güçleri tarafından sağlandığı ortadadır. Ökkeş Şendiller'in anlatımıyla; "Kortej'in etrafını saran militanlar, cadde

üzerindeki dükkanların camlarını kırıp tahrip ediyor. Duvarları kızıl yazılarla kirletiyorlar. Bu arada bulunan güzergahta bulunan merkez karakolu da saldırıya uğruyor. Camlar kırılıp, pençelere tahrip edilirken, güvenlik kuvvetlerinden hiçbir müdahale olmuyor” (Şendiller 2011: 89). Olay anına ilişkin birbirinden farklı iki anlatım, olay anına ilişkin şüpheleri ortaya çıkarmaktadır. Bu sırada cenaze namazının kılınacağı cami önünde kalabalığın etrafı, polis ve jandarmalar tarafından sarılmıştır.

Cami önünde bekleyenlerin sayısı güvenlik güçlerini de tedirgin etmiş olsa gerek, her iki grup karşılaşmadan hemen önce cenaze korteji durdurulmuş, durum anlatılmış, güvenlik güçlerinin yetersiz olduğu bildirilmiş, hatta olayın tanıklarından “Emniyet Müdür Muavini Hüsnü Işıklı cenaze kortejinin önünü kapatarak ileri gitmelerine engel olmuş ve beklemelerini söylemişti” (Tüleylioğlu 2009: 45). Her iki gruptan da kopmalar olmayınca durum Vali’ye bildirilmiş olup, Vali tarafından alınan ek tedbirlerle cami önünde bekleyen gruba müdahale edilmiş, akabinde de bu grup tarafından silahlı olanlar silahlarıyla, silahlı olmayanlar da ellerine geçirdikleri taş ve sopalarla saldırıya başlamış, meydana gelen olaylar neticesinde de Cemil Karadutlu, Memili Bakıcı ve Hamza Yılmaz isimli 3 sağ görüşlü vatandaşın hayatını kaybettiği kayıtlara geçilmiştir. Hayatını kaybeden vatandaşların ölüm sebeplerine ilişkin herhangi bir bilgiye de resmi ya da gayri resmî kaynaklarca yapılan araştırma sonucunda ulaşılammıştır.

2.2.4. 23, 24, 25 Aralık Günü Meydana Gelen Olaylar

Meydana gelen ölümler sağ kesim vatandaşlar üzerinde bir ilgi uyandırmış olup; Orhan Tüleylioğlu’nun anlatımıyla; “22 Aralık gecesi ve ertesi gün, sabahın erken saatlerinden itibaren belediye hoparlöründen “*Üç Müslüman din kardeşimiz komünistler tarafından öldürüldü, bunların kanları yerde kalmayacak*” sözleri bir çok kez anons edilerek, halkın bu kişilerin cenazelerine çağrılması sağ kesim üzerindeki tansiyonu daha da artırdı ve evlerinden çıkan birçok kişi şehir merkezine toplanmaya başladı” (Tüleylioğlu 2009: 47).

Belediye hoparlöründen yapılan bu anonsun hemen ardından güvenlik güçleri harekete geçip, bu anonsun kim ya da kimler tarafından yapıldığını tespit etmeye çalışmış ancak girişilen bu çalışma sonuçsuz kalmış, bu anonsun kim tarafından yapıldığı tespit edilememiştir. Yapılan anons, sağ kesim vatandaşların üzerinde tahrik

edici boyutlara ulaşmış, anonsun hemen ardından toplanan ve sayıları birçok kaynaktan belirtildiği üzere 10 ila 15 bini bulan kişilerin olması hadiselerin ciddiyeti ve geleceğine dair ipuçlarını da ortaya koymaktadır.

Tahrik yayınları bir süre devam ettikten sonra Vali Tahsin Soylu bu anonsa müdahale ederek anonslar sona erdirilmiş ve çağırılan kalabalıkların hızını kesebilmek için Kahramanmaraş Valiliği tarafından saat 09:40'ta sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Bir diğer yandan bu yüksek tahrik anonslarının yanı sıra topluluk arasında yükselen şiddet eğilimini artırmayı hedefleyen sloganların devamı ettiği, bununla beraber Müslüman vatandaşların kutsal mekanları, ibadethaneleri üzerinden bir propaganda eylemine başlayan Alevi vatandaşların, mahallelerde kadınları katlettikleri, camileri ateşe verdikleri şeklinde gerçeğe aykırı sloganların da atılarak tamamen taraftar toplamaya yönelik tavırlar sergilendiği de tanık ifadelerinin yer aldığı beyanlarda da sabit görülmektedir.

23 Aralık 1978 tarihinde başlayan ölümler ve ağır yaralanmalarla başlayan şiddet olayları 26 Aralık günü alınan sıkıyönetim kararına kadar devam etmiştir. Bu zaman zarfı içerisinde meydana gelen olaylar çoğunlukla ya da genel olarak alevi vatandaşların yoğun olarak ikamet ettikleri Yörükselim, Mağaralı, Yusufkar, Dumlupınar, Sakarya, Yenimahalle, İsadıvanlı ve Namık Kemal Mahallerinde meydana gelmiş olup resmi rakamlara göre 111 vatandaşın ölümüyle sonuçlanmıştır.

Valilik tarafından ilan edilen sokağa çıkma yasağına şehir halkı tarafından riayet edilmemiş, güvenlik güçleri adı geçen mahallerden Yörükselim'de toplanan kalabalığı durdurabilmek için sarf edilen çabaya rağmen yetersiz kalmıştır. Muhalefet parti liderleri de dönemin hükümeti CHP ve Başbakan Ecevit'e yönelik eleştirilerini hep bu noktadan getirmişlerdir. Bülent Ecevit "daha fazla kardeş kanı dökülmemesi için güvenlik güçlerinin seferber olduğunu" öne sürerken bu açıklamalar muhalefet tarafından yetersiz görülmüş, CHP iktidarının olaylarla mücadele etme kararlılığını gösteremediğini ileri sürmüşlerdir.

Zaman zaman güvenlik güçleri havaya ateş ederek kalabalığı dağıtmaya çalışmış ise de dağılan grup bir başka bölgede toplanarak şiddet eylemlerini sürdürmüşlerdir. 23 Aralık günü Yörükselim Mahallesi'ne hareket eden grubun

ellerinde silah yerine geçen balta, sopa, nacak gibi aletlerle daha önceden işaretlenmiş olan Alevi evlerini tahrip etmişlerdir.

“Olaylar sonucunda, Yörükselim Mahallesi’nde 7, Mağaralı Mahallesinde 1 olmak üzere 8 kişi öldürüldü, yüzlerce kişi yaralandı” (Tüleylioğlu 2009: 49). Bunun dışında her iki mahallede toplam 174 ev tahrip edilmiş olup; 16 iş yeri ve toplam 190 binanın zarar gördüğü tespit edilmiştir. Dikkat çeken nokta ise tahrip edilen bu ev ve iş yerlerinin, olay tarihinden bir hafta önce kimlikleri tespit edilemeyen ve kendini resmi görevli olarak tanıtan şahıslar tarafından işaret konulmak suretiyle yerleri belirlenen ev ve iş yerleri olması ise son derece çarpıcı bir gerçek olarak kayıtlara geçmiş bulunmaktadır.

Serintepe Mahallesi’nde meydana gelen olaylarda, “96 evin tahrip edildiği bu mahalledeki olaylarda 13 kişi öldürüldü” (Tüleylioğlu 2009: 51). Yine bu mahallede meydana gelen ve ölümle sonuçlanan olayların tümünde birçok kaynakta da belirtildiği üzere saldırgan grubun temsilcilerinin tahriklerle birlikte topluluğun kontrolünü sağladığı gözlemlenmiştir. Üstelik mahalleye yönelik olan eylemlerde çıkan yangına itfaiye görevlileri tarafından müdahale edilemediğinin tespit edildiği tanık beyanlarıyla da sabittir.

Geneli Sünni vatandaşların ikamet adreslerinden olan ve olayların bir kısmının meydana geldiği Yusufkar Mahallesi’nde ise tahrik eylemleri sonucu, “16 kişi öldürüldü, 22’si ev, 2’si iş yeri olmak üzere toplam 24 bina tahrip edilerek hasara uğratıldı” (Tüleylioğlu 2009: 55). Saldırıların büyük kısmının alevi kökenli vatandaşların ikamet ettikleri mahallelerle birlikte Sünni vatandaşların da ikamet ettikleri mahallelerde meydana geldiği görülmektedir.

Dumlupınar Mahallesi’nde meydana gelen olaylarda, “8 vatandaş öldürülmüş, 12 bina tahrip edilerek hasara uğratılmıştır” (Başarır 2017: 133). Alevi vatandaşların yoğun olarak yaşadıkları mahalleler dışında az sayıda da olsa farklı mahallelerde yaşayan alevi vatandaşların karşı karşıya kaldıkları olayların sebeplerinden biri de güvenlik güçlerinin sayıca yetersiz olmalarıyla birlikte, bu az sayıdaki güvenlik güçlerinin belirli mahallelerde toplanmış olmalarıdır.

“Sakarya Mahallesi ile Yenimahalle’de 23-24 Aralık 1978 günü meydana gelen olaylarda 14 kişi öldürülmüş, Sakarya Mahallesi’nde 39 ev, Yenimahalle’de 5 ev, 1 işyeri ve 1 oto olmak üzere toplam 45 bina ve 1 oto tahrip edilerek, yakılarak hasara uğratılmıştır” (Başarır 2017: 161).

“İsadivanlı Mahallesi’nde 24 Aralık Pazar günü meydana gelen olaylarda 2 kişi öldürüldü. 32 ev, bir işyeri, 4 oto yakıldı” (Tüleylioğlu, 2009: 65). Ayrıca mahallede çıkan yangına saldırganlar tarafından yapılan engellemeler sonucu müdahale edilemediği belirtilmektedir.

“Namık Kemal Mahallesi ve Erkenez Çayı olayları sonucu 13 Alevi vatandaş öldürülmüş, olaylar sonucu 147 ev yakılmak suretiyle tahrip edilmiştir” (Başarır 2017: 210). Olayların meydana geldiği bir başka mahalle olan Duraklı Mahallesi’nde ise 1 vatandaş saldırganlar tarafından öldürülmüştür.

Mahallelerde meydana gelen olayların tümüne bakıldığında; ideolojik söylem ve tahriklerle saldırgan grubun başında bulunan, aynı zamanda grubu sevk ve idare eden asıl saldırganların telkinleriyle hareket edildiği, can kayıplarıyla beraber bu mahallelerde bulunan evlerin büyük oranda tahrip edildiği, bu mahaller içerisinde yer alan vatandaşların araçlarına zarar verildiği, çıkan yangınlara müdahale için gelen ve kamu yararı gözeterek çalışan itfaiye erlerinin görevlerini yapmalarının engellendiği görülmektedir.

Mahallerde meydana gelen ölüm ve diğer olaylarının tanık beyanları ve dava dosyasında yer aldığı ancak özellikle ölümlerin sorumlularının her olayda ayrıca belirtilmediği görülmektedir.

2.2.5. Olayların Sonuçlanması ve Yaşanan Gelişmeler

12 Eylül 1980 askeri darbesine giden süreçte önemli bir dönemeç olarak görülen ve Kahramanmaraş ilinde 19 Aralık 1978 günü Çiçek Sinemasına atılan bombayla başlayıp 26 Aralık 1978 günü meclis tarafından kabul edilen Sıkıyönetim ilanı arasında meydana gelen olaylarda açıklanan resmi rakamlara göre 111 kişi hayatını kaybetmiş, 552 ev, 289 işyeri ve araç tahrip edilmiştir.

Olaylar sonucu tamamlanan tahkikat sonucunda 16 Nisan 1979 tarihli mahkeme tarafından kabul edilen iddianamede 804 sanığın yer aldığı toplamda 221 klasörden oluşan ve 1979 yılının haziran ayında başlanan yargılamalar 8 Ağustos 1980 yılında sonuçlandı ve alınan karar sonucunda; 29 sanığın idam, 7 sanığın müebbet, 321 sanığın 1 ila 24 yıl arasında hapis cezasıyla cezalandırıldığı ancak idam ve müebbet cezası alan sanıklar haricinde diğer sanıkların cezalarında indirimine gidildiği ancak bu kararın Yargıtay tarafından bozulduğu görülmektedir.

Dava dosyasında ayrıca olaylar esnasında 18 tabanca, 225 tabanca fişegi, 22 tabanca şarjörü, 3 makineli tabanca fişegi, 4 makineli tabanca şarjörü, 3 İngiliz piyade tüfeği, 7 piyade tüfeği fişegi, 244 av tüfeği, 24 bıçak ve kama, 9 satır, 2 balta, 2 pala, 2 tahra, 2 tornavida, 27 dinamit lokumu, 1 kilogram saçma ele geçirildiği belirtilmektedir. Ceza alan tüm sanıklar 12 Nisan 1991 günü Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 4. maddesiyle yapılan değişiklikle bütün sanıklar şartlı olarak salıverilmişlerdir. Kahramanmaraş Olaylarının ardından kimi tanıkların ifadelerine göre şehrin yüzde sekseni göç etmek zorunda kalmıştır. Bu ifade aşağıda yer alan ve 1977 seçim sonuçlarını gösteren Tablo 1 ve 1983 seçim sonuçlarını gösteren Tablo 2 karşılaştırılarak ifade edilmiştir.

Tablo 1: 1977 Genel Seçimleri Kahramanmaraş Sonuçları

PARTİ	TOPLAM	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ
CHP	74.283	34,4	3
AP	57.250	26,5	2
MSP	33.772	15,6	1
MHP	33.470	15,5	1
Bağımsızlar	10.171	4,7	0
DP	5.397	2,5	0
CGP	1.657	0,8	0
Toplam	216.000	100,000	7

Tablo 1, 1977 genel seçimleri Kahramanmaraş ilinin sonuçlarını sunmaktadır. CHP'nin seçmen kitlesinin önemli bir kısmının alevi vatandaşlar olduğu bilinmektedir. Alınan oy oranı da şehirde CHP'yi birinci parti haline getirmiştir ancak 1978 Kahramanmaraş Olayları'nın ardından yaşanan alevi vatandaşların büyük bir

kısımının göçüyle sonuçlanan ve 12 Eylül askeri darbesinin de ardından sol ideolojinin temsilcilerinin önemli bir gerileme yaşadıkları gözlemlenmektedir.

Tablo 2: 1983 Genel Seçimleri Kahramanmaraş Sonuçları

PARTİ	TOPLAM	OY ORANI	MİLLETVEKİLİ
ANAP	102.698	48,76	3
MDP	53.204	25,26	2
HP	51.626	24,51	1
Bağımsızlar	3.107	1,48	0
Toplam	210.635	100,000	6

Tablo 2’de 12 Eylül askeri darbesinin ardından alınan kararlar tüm siyasi partiler kapatılmış ve bu partilerin temsilcilerine siyaset yapma yasağı getirilmiştir. 1983 seçimlerine sol ideolojinin temsilcisi olarak Necdet Calp’ın genel başkanlığında Halkçı Parti seçimlere girmiş ve Kahramanmaraş özelinde yüzde 24,51’lik oy oranı dikkat çekmektedir. Bir önceki seçim dönemi göz önüne alındığında yaşanan değişim yukarıda belirtilen iddiaları gerçeğe yaklaştırmaktadır. Alınan oy oranı yalnızca göç eden vatandaşların yokluğuyla değil, CHP iktidarına bir tepki olarak da algılanabilmektedir.

2.3. Sıkıyönetimin İlanı ve Uygulanması

Kahramanmaraş Olayları yaşandığı dönem içerisinde yurt genelinde büyük miting ve eylemlerle protesto edilmiştir. Dönemin başbakanı ve CHP genel başkanı Bülent Ecevit’in sıkıyönetim kararına “mesafeli” davrandığı birtakım çevrelerce de tasdik edilmektedir. Ecevit’in gazeteci Cüneyt Arcayürek’e 1985 yılında verdiği röportaj da sıkıyönetimin, ülkenin yönetimini orduya teslim etmek olduğunu, bunun da meşru iktidarı yok saymak anlamına geldiğini ifade etmiştir.

CHP hükümetinin Türkiye’nin 13 ilinde sıkıyönetim ilanını öngören kararı, mecliste 537 oyla kabul edildi. 26 Aralık 1978 günü saat 07:00 itibarıyla sıkıyönetim kararının uygulanacağı iller; İstanbul, Ankara, Adana, Elâzığ, Bingöl, Erzurum, Erzincan, Kars, Malatya, Sivas ve Şanlıurfa illeridir.

Cumhuriyet gazetesinin 26 Aralık 1978 günkü sayısında Bülent Ecevit'in 25 Aralık 1978 gününde grup toplantısında yapmış olduğu konuşmada sıkıyönetim kararına ilişkin şu ifadeler yer almaktadır;

“Sen bu kadar sıkıyönetim ilanına karşı ıkıyordun, bugün sıkıyönetim olmalıdır deme noktasına gelmeni nasıl izah edebilirsin. Bu çelişki değil midir? diyenler olabilir. Bana göre bunun yanıtı çok basittir. Her duruma göre anayasal sınırlar içinde, demokratik kurallar içinde, demokratik hukuk devleti kuralları içinde değişik önlemler vardır. Ve o değişik önlemlere başvurmayı gerektiren, kaçınılmaz duruma getiren belli aşamalar belli koşullar vardır. O aşamalara gelmeden önce, o koşullar oluşmadan önce bu önlemi almak ne kadar yanlış olursa, o aşamaya bir kez varıldıktan ve o koşullar oluşturulduktan sonra o önlemi almamak da en az o kadar yanlış olur. Sıkıynetimde sorumluluk başbakanındır. Sorumluluğumu tam olarak yerine getirmeyi gücümün yettiği kadar yerine getirmeyi görev bilirim” (Cumhuriyet gazetesi 26.12.1978).

Başbakan Ecevit sıkıyönetimi bu sözlerle savunurken alınan kararın ardından; MHP lideri Alparslan Türkeş ise yaptėı basın toplantısında; “Devlete, rejime ve ülke bütünlüğüne yönelen ciddi tehlikeler karşısında bugüne kadar sıkıyönetim ilan etmemekte direnen, yüzlerce vatandaşımızın kanına giren iktidar bugünkü vahşet tablosunun baş sorumlusudur” diyordu” (Tüleylioğlu 2009: 111).

MHP lideri alınan kararın geç olduğunu, Kahramanmaraş ilinde meydana gelen olayların sorumlusunun iktidar olduğunu vurgu yaparken, diğer yandan AP lideri Süleyman Demirel de hükümeti sorumlu olarak görüyor ve “Kahramanmaraş olayları, ayların yılların kışkırtması sonunda meydana gelmiştir ve bu kışkırtmanın altında hükümet vardır. Hükümetin bu olayın olacağından mutlaka haberi vardır” (Cumhuriyet gazetesi 25.12.1978).

Alınan sıkıyönetim kararı 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle sürecini tamamladı ve CHP hükümeti alınan sıkıyönetim kararının ardından henüz 1 yıl bile geçmeden 12 Kasım 1979 günü istifa etmiştir.

2.4. Kahramanmaraş Olaylarının Hükümet Tarafından Değerlendirilmesi

Dönemin başbakanı ve CHP hükümetinin lideri Ecevit, 24 Aralık günü düzenlenen basın toplantısında “Kahramanmaraş olayı, tarihimizde karanlık sayfa olarak geçecek bir büyük faciadır. Kendi milletinin insanlarına böylesine kıyanlar milliyetçi olamazlar” diyordu. (Tüleylioğlu 2009: 108).

Hükümetin güvenlik tedbirlerini almakta kusurlu olduğu kabul edilmekle, olayların artık kontrolden çıkmasının ardından halkı teskin edecek açıklamalar yerine henüz failleri tespit edilemeyen olaylarla ilgili sağ görüşlü vatandaşları hedef göstererek olayı gerçekleştirenlere hitaben kullanılan “milliyetçi olamazlar” ifadesi dikkatlerden kaçmamaktadır.

Ecevit’in açıklamalarının dönemin sol siyasetinin temsilcisi basın organlarına da aynı ayrıştırıcı, yıpratıcı ve hedef gösterici ifadelerle yer aldığı gözlemlenmiştir. Başbakanın bu süreçte daha ılımlı bir açıklama yaparak, dönemin şiddet olaylarının önüne devletin kolluk güçleriyle müdahale etme imkânlarını kullanarak olayları önlemesi beklenirken; bunun yerine başbakanın siyasi atmosferin gerginliğini daha da artıran açıklamalar yaptığı dikkat çekmektedir.

Açıklamanın kalan kısmında özetle; Ecevit, olayların bir tertip olduğu, asıl hedefin CHP iktidarı olduğu, olayları önleme konusunda devletin gücünün yeterli olduğu ancak devlet gücünün insanca kullanıldığı, devletin halkın yanında olduğu şeklinde başlıklarına ayrılabilen ifadelerle yer vermiştir.

Ecevit’in bu konuşmasında hususiyetle üzerinde durduğu iktidarın olayları önleme konusunda yeterli güce sahip olduğu, bunda tasarruf sağlamasının nedeninin insanca davranmak olmasını vurgulamış olsa da gazeteci Cüneyt Arcayürek’e 1985 yılında verdiği ve iktidara geldikleri 1978 yılındaki güvenlik güçleri personelinin donanım ve eğitim konularını değerlendirirken; “Bir kere, donanım bakımından, eylemcilerin çok gerisindeydiler. Telsiz ve araç sayısı bile son derece yetersizdi” (Arcayürek 1985: 354) şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Bu itiraf niteliğindeki ifadeler sadece Kahramanmaraş Olaylarında değil, o dönem meydana gelen birçok şiddet olayını engellemekteki temel eksikliği gözler önüne sermektedir.

Aynı röportaj sırasında Başbakan Ecevit emniyet güçlerinin donanım ile ilgili durumunu da “Özellikle teknik servislerin başlarında bulunanlar, hiçbir olayın izini süremeyecek durumda olduklarını söylediler” (Arcayürek 1985: 354) ifadeleriyle aktarmıştır.

25 Aralık 1978 sıkıyönetim kararı alınmadan hemen önce Turan Güneş’in Kahramanmaraş Olaylarının neden olduğu sorusunu başbakan; “CHP düzeni değiştiriyor, vergi kanunları çıkaracak, madenleri devletleştirecek, kredi sistemini

değiştirecekmış. Bunlardan rahatsız olanlar bu olayları çıkarıyormuş. Ecevit'in izahı bu" (Arcayürek 1985: 13) diye ifade etmiştir. Turan Güneş, önemli devlet görevlerinde bulunmuş üst düzey bir bürokrattır. Başbakanın grup toplantısında yaptığı açıklamaları gazetecilere aktarırken Ecevit ile aynı fikirde olmadığı düşüncesini uyandırmaktadır. Bunu da "Ecevit'in izahı" olarak ifade etmesi önemli bir ayrıntıya dikkat çekmektedir. Paylaştıklarının yanı sıra Güneş'in paylaşmadıkları da merak konusu olarak tazeliğini korumaktadır.

2.5. Kahramanmaraş Olaylarının Muhalefet Partileri Tarafından Değerlendirilmesi

Cumhuriyet gazetesinin 24 Aralık 1978 tarihli sayısında Türkiye İşçi Partisi genel başkanı Behice Boran olaylarla ilgili olarak; "Faşist terör istediği yerde istediği gibi kol gezmektedir. Hükümet terör yuvalarının ve arkasındaki güçlerin üzerine cesaretle gitmeli ve sonuç almayı başarmalıdır. Hükümet güvenlik kuvvetlerini kesin olarak kendi emri altına almayı ve istihbarat örgütünü kendi emri altına almayı ve istihbarat örgütünü kendi emri ve kontrolü altına almayı başarmalıdır" diye açıklamalarda bulunuyor, TİP genel başkanı olayların arkasındaki gizli güçlere parmak basıyor ve hükümeti bu noktada kurumların gücünü kendi elinde toplayarak hareket geçmesini talep etmektedir.

Hürriyet gazetesinin 25 Aralık 1978 tarihli sayısında Milli Selamet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Recai Kutan olaylara ilişkin olarak önemli acıklamalarda bulunarak; "Müslüman Türkiye" bizim sloganımız değildir. Olaylara katılmadığımız için bazı çevreler bize kızıyorlar" diye açıklamalarda bulunuyor. Buradan yola çıkarak Kutan açıklamalarıyla siyasi partilerce oluşturulan odak noktasında kendilerinin bulunmadığını, parti mensuplarınca olaylara herhangi bir iştiraklerinin olmadığı, atılan sloganın parti ideolojileriyle uyuşmadığı, aynı zeminde yer almadığını ifade ederek aslında diğer partiler arasında ortaya konabilecek olan kutuplaşmayı daha da sertleştireceği düşünülebilir.

2.6. MİT Raporlarında Kahramanmaraş Olayları

Kahramanmaraş Olayları ile ilgili olarak ortaya çıkarılan en önemli belgelerden biri de Başbakan Bülent Ecevit'in ölümünden hemen sonra ortaya çıkarılan ve 1979 düzenlenen MİT raporudur. Raporun özel olarak Bülent Ecevit'in arşivinde yer alması ve üzerinde “çok ciddi bir kaynaktan verilmiştir” ifadesi iddia olunmuştur. Raporun içeriğine ilişkin olarak;

“CHP iktidarı devraldıktan sonra vuku bulan büyük olayların (Malatya, Sivas, Maraş) çıkacağına dair 1-2 ay evvelinden haber verilmediğinden yüzlerce vatandaşımızın can ve mal kaybına sebebiyet vermişlerdir. Önceden haber vermek bir tarafa, olayın yaratılmasında en etkin rol oynamışlardır. Nitekim Kahramanmaraş olayı MİT'ten... müşterek planlamaları ile çıkarılmıştır. MİT olayın içinde olmasaydı, Maraş'tan her türlü istihbaratı aylar evvel alır ve olayın zuhur etmesine meydan vermezdi” (<https://www.timeturk.com/tr/2008/12/25/ecevit-in-arshivinden-maras-olaylari.html> 2020).

Olaylara ilişkin failerin MİT görevlileri olarak gösterilmesi hususu tartışılan gündem konularından biridir. Bir o kadar önemli olan diğer bir konu ise raporun kaynağının belirli olmamasıdır. Sadece üzerindeki “ciddi kaynak” olarak nitelendirilmesi dikkat çekmektedir. Bu raporun yapılan yargılamalar sonucunda mahkemeye sunulup sunulmadığı da henüz ortaya çıkarılamamıştır. Şayet sunulması halinde dönem içerisinde tartışılan MİT'in yapısının MHP kökenli personel tarafından oluşturulduğu, bunun da mimarının Alparslan Türkeş olduğu, MİT'in yapısının bizzat kendisi tarafından belirlendiği o dönem tartışılan meseleler arasında gelmektedir.

Bu tartışmalar ve ortaya atılan iddialar olayların asıl sorumluları olarak MİT personelinin hedefe koymakta ve buna ilişkin olarak şüphe ortaya çıkarmaktadır. Bu iddiadan öteye geçmeyecek varsayım dahi MHP kökenli vatandaşları zan altında bırakacaktır.

2.7. TBMM Tutanak Dergisinde Kahramanmaraş Olayları

26 Aralık 1978 Çarşamba tarih ve dördüncü birleşim tutanağı meclis kayıtlarından da anlaşılacağı üzere Kahramanmaraş'ta meydana gelen olaylara ve sonrasında alınan sıkıyönetim tedbirine ayrılmıştır. Oturum Kahramanmaraş'ta meydana gelen olaylar sonucunda hayatını kaybeden vatandaşlara saygı duruşuyla başlamıştır. Sonrasında da TBMM başkanı tarafından okunan metinde;

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni, temel hakları ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin kesin belirtilerinin ortaya çıkması üzerine Adana, Ankara, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Sivas ve Urfa illerinde 26 Aralık 1978 günü saat 7.00'den başlamak üzere, 2 ay süre ile Sıkıyönetim ilanı, Bakanlar Kurulunun 26.12.1978 günlü toplantısında kararlaştırılmıştır” (TBMM Tutanak Dergisi 1978: 39).

Bu metnin okunmasının ardından İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı söz istemiş ancak muhalefet parti üyeleri tarafından “istifa et” şeklindeki tepkilerle karşılaşmıştır. Oturuma saat 15:37’de ara verilmiş meclis üyeleri 16:10’da tekrar genel kurulda toplanmış ve bu kez söz alabilen İçişleri Bakanı Özaydınlı yaptığı konuşmada;

“Saygıdeğer üyeler, yüksek müsaadelerinizle Kahramanmaraş olaylarının içinde tüm acı ve dehşet verici durumları yaşamış ve görmüş bir arkadaşınız olarak dile getirmeye çalışacağım. Kahramanmaraş’ın genel toplum yapısını göz önüne serdiğimizde görürüz ki; senelerce beraberce, kardeşçe vatanları için kahramanca tüm olanaksızlıklara rağmen omuz omuza beraberce savaş vermiş ve illerinin adını «Kahramanmaraş» olarak tarihe geçirmiş bu ilimizde, bugün toplumda elem verici bir durum hâsıl olmuştur. 23 Aralık’ta meydana gelen feci ve elem verici olayların birkaç gün gerisine gittiğimizde şunları görürüz: 19 Aralık 1978 günü bir sinemaya tahrip gücü az ve fakat panik aratacak bir patlayıcı madde atılıyor, suçlusu hemen yakalanıyor, adalete teslim ediliyor ve halen de tutuklu bulunmaktadır” (TBMM Tutanak Dergisi, 1978: 41).

Bakan Özaydınlı bu açıklamasıyla, özellikle muhalefet parti liderleri ve üyeleri tarafından dile getirilen CHP hükümetine yönelik güvenlik zafiyeti eleştirilerine de cevap vermiş olmaktadır. Bakanın tutuklu olduğunu bahsettiği fail olayın hemen ardından yakalanan Salman Ilıksoy’dur. Bu konuyla ilgili diğer şüpheli Ökkeş Şendiller’in kendi beyanına göre kolluk görevlilerine teslim olduğu tarihi 5 Ocak 1979’tur.

Bakan Özaydınlı konuşmasında özetle; 2 öğretmenın öldürölmesi ve cenaze törenleri sırasında meydana gelen olaylar ve 23 Aralık 1978 gününden itibaren alevi mahallerinde yoğunlaşan eylemlere dikkat çekmektedir.

Bakan konuşmasına; “Silahlı Kuvvet birlikleri ve Güvenlik Kuvvetleri olayla meşgul iken, mahallelerin diğeryörelerinde Sünni vatandaşlarımızın çoğunlukta ve Alevi yurttaşlarımızın azınlıkta tek tek bulunduğuyerlerde Müslümanlıkla, Türklükle asla kabili telif olmayan çok üzücü olaylar cereyan ediyor. Bu üzücü olayların sonunda, biraz evvel almış olduğum rapora göre, ölü sayısı 97’ye çıkıyor” (TBMM Tutanak Dergisi 1978: 42) şeklinde devam ediyor.

Devletin bütün kurum ve olanaklarıyla olay yerinde olduğunu ancak kurumlar arasındaki bölünmenin çok büyük olduğunu ifade ediyor. Bunu da şu sözleriyle ifade etmektedir;

“Belediyenin itfaiyesini oraya göndermek mümkün değildir. Gece yanında ev yanmaktadır; itfaiyeye gittiğim ve «Niçin gitmiyorsunuz?» dediğim zaman, «Ateş ediliyor» demişlerdir; «İtfaiyenin başına geçeceğim, buyurunuz gidiyoruz» dediğim zaman, gene direnmişlerdir. Bunun üzerine asker kullanarak, askerle beraber yangın söndürmeye gitmişizdir” (TBMM Tutanak Dergisi 1978: 42).

Bakan Özaydınlı’nın konuşmasının ardından Milli Birlik Grubu adına söz alan Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Fahri Özdilek ise güvenlik tedbirleri ve sıkıyönetim kararına ilişkin olarak;

“Sıkıyönetim idaresi sürerken, yetersiz görülen Emniyet Teşkilatında reforma ihtiyaç vardır. Rejimimizin gerekleriyle kuralları çiğnenmeden, bu idareyi normal sisteme geçirmek faydalıdır. 12 Mart'ta tanık olduğumuz bir duruma orduyu düşürmemek, bazı uygunsuz tasarruflara kapılmadan, hizmeti dikkatle yürütmeye dikkat edilmek gerekir” (TBMM Tutanak Dergisi 1978: 43) şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

AP milletvekili Ömer Ucuzal ise sıkıyönetim kararı alma konusunda geç kalındığını ve bu karara ilişkin olarak; “Eğer bu Hükümet 10 gün evvel bu kararı yüce huzurunuzda getirmiş olsaydı, Kahramanmaraş'ta yüzlerce vatandaş ölmez, binlerce vatandaş yaralanmaz, milletin malı, devletin malı tahrip edilmezdi sevgili arkadaşlarım” (TBMM Tutanak Dergisi 1978: 46) ifadelerinde bulunmuştur.

1960 askeri darbesinin ardından 1965 ve 1971 yılları arası dışında kalan süre içerisinde koalisyon hükümetlerinin idaresi altında yönetilen Türk toplumu birçok kez bu siyasi krizlere tanıklık etmiştir. Toplumdaki ayrışmanın, ihtilafın kaynağı aslında gücünü siyasi iradede almaktadır. Buraya kadar olan kısımda iktidar ve muhalefet grubunun birbirini zıt tavırları ortak karar alma sürecini uzatmış ve olayların artık önlenemez bir boyuta gelmesine sebep olmuşlardır.

Meclis'te muhalefet partilerinden MSP adına söz alan Adana Milletvekili Hasan Aksay konuşmasında hükümete yönelik eleştirilerinde meselenin yerel işbirlikçiler değil, ülkemizi bölmek isteyen dış güçler tarafından tertibini vurgulayarak;

“Aylardan beri Mili Selâmet Partisi çok çeşitli çağrılarda bulunmuş; bayramda bizzat Genel Başkanımız parti liderlerine giderek ziyaret etmiş, «Gelin, dış güçler memleketimizi bölmek istiyorlar, memleketimizi acı günlere götürmek istiyorlar, hep beraber olalım, şu anarşiyi, şu felaketli gidişi bir durduralım» demiş bu sözleri söyleyip durmuş. Onun için, mesele hakikaten basit izahlarla geçiştirilebilecek bir mesele değildir” (TBMM Tutanak Dergisi 1978: 48) şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Meclis çatısı altında yapılan uzlaşılamayan ve kriz ortamında birlik içerisine girilemeyen, ortak karar alma mekanizmasının işlemediğine vurgu yapılmaktadır.

2.8. Ulusal Basında Köşe Yazarlarının Kahramanmaraş Olaylarını Değerlendirmesi

Bu bölümde Kahramanmaraş Olaylarının dönemin ulusal çapta yayın yapan gazetelerinde köşe yazarlarınca ne şekilde değerlendirildiği yönünde aktarımlarına başvurulmuştur. Köşe yazarlarının bu anlatımlarıyla gazetelerin ideolojik olarak aynı düşünce üzerine yoğunlaşıp yoğunlaşmadıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra gazetelerde yer verilen haberlerle, köşe yazarlarının hangi zeminde buluştukları üzerine bir çıkarımda bulunulacaktır. Ayrıca bölümün amacı hangi yazarların, hangi bakış açısı ile olayları ortaya koydukları ifade edilme çabası içinde 42 yılı aşkın bir zaman sonrasında o dönem kaleme alınanları hatırlamak ve değerlendirmek maksadıyla bu bölüm oluşturulmuştur.

Köşe yazarları tarafından olaylar kimine göre “sağ faşizmin terörü” kimine göre de “komünistlerin, solcuların zulmü” olarak ifade edilmektedir. Bu bölümde yer verilen köşe yazılarının birçoğunda bu iki grubu temsil ettiği düşünülen yazılara yer verilecek ve ortak bir değerlendirme ile bölüm sonlandırılacaktır.

Uğur Mumcu 25 Aralık 1978 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde yapılan saldırılara dikkat çekerek; “Kahramanmaraş’a önceki gün bir düşman alayı saldırıydı, kent baştan başa düşman askerleriyle işgal edilseydi, bu kadar hunharca, bu kadar namussuzca ve alçakça cinayetler işlenmezdi” (Cumhuriyet 25.12.1978)

ifadeleriyle olayların vahşet boyutuna dikkat çekmiş olup, ayrıca olayların geldiği aşamada bir iç savaş olmadığını, iç savaşın iki tarafı olacağını, Kahramanmaraş'ta yaşananları katliam olarak nitelemiştir. Ayrıca yaşanan olayların planlı olduğunu, çevre illerden Kahramanmaraş'a getirilen çetelerin daha önceden Güneydoğu illerimizde bir ayaklanma hazırlığı içerisinde olduklarını ifade etmektedir. Bu minvalde olayı “Alevi-Sünni” ya da “sağ-sol” çatışması gibi dar bir çerçevede değerlendirmek bizi somut gerçeğe ulaşma konusunda geride bırakacaktır.

Olayların geldiği aşamada özellikle alevi mahallelerinde yoğunlaşan saldırılar sonucunda meydana gelen ölümlerin bir toplu kıyım olarak ifade edildiği, Mumcu'nun yaşanan olaylara gösterdiği hassasiyet bir sonraki yazılarında da gözlerden kaçmamaktadır.

Abdi İpekçi ise Milliyet'teki aynı tarihli yazısında; “Aslında yıllardır karşımızda apaçık duran tablo bu tür felaketlerin her an olacağını haber veriyordu” diyerek yaklaşmakta olan şiddet olayların gelişim aşamasına vurgu yaparken yazının devamında da “Siyaset adamları başlangıçta şiddet eylemlerine karşı hiçbir ayırım gözetmeden birlikte çıksalardı, sorun bugünkü boyutlarına asla varmazdı” (Milliyet 25.12.1978) ifadeleriyle de dönemin siyasilerinin ayrılıkçı tavrını eleştirmiştir. Halkın cephelere ayrılarak kutuplaştırıldıkları, bununla da kalmayıp bu zıt kutupların kışkırtıldığı ve sonucunda da Kahramanmaraş Olaylarının meydana geldiğini vurgulamaktadır. İpekçi, ılımlı muhalif olarak olaylara yaklaşan Milliyet gazetesindeki köşesinden Kahramanmaraş olaylarının tetikleyicisinin ve sorumlusunun siyasiler olduğunu dile getirerek haberlerin bir adım önüne çıkmaktadır.

İpekçi aynı zamanda düşmanlaştırılan toplumun meydana getirdiği olayları son olmayacağını ancak son uyarı olabileceğini, eğer böyle devam ederse toplumun “son”un başlangıcında olduğu uyarısını da yapmaktadır. Bu uyarıya ilişkin toplumdaki şiddet meylinin azalmadığı ve 12 Eylül sabahına kadar devam ettiği tarihin acı gerçekleri olarak arşivde ve hafızalarda yerini korumaktadır. İpekçi'nin söylediklerine de ek olarak dönem içerisinde kanlı şiddet olaylarının sürdüğü ve akabinde de ordunun askeri darbeye yönetime el koyduğu bilinmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin bir başka köşe yazarı Mustafa Ekmekçi de 25 Aralık tarihli yazısında; olayların failleri, güvenlik zafiyeti üzerinde durarak; “Faşizmin iç yüzü işte bu...Türkiye’de bir Endonezya örneği ile kavuşamayacağı iktidara kavuşmak” (Cumhuriyet 25.12.1978) derken, aslında hedefin toplumun yanı sıra CHP iktidarı olduğunu iddiasını da ileri sürmektedir. Bu noktada Ecevit’i eleştirir ve “Faşizm bu denli ortaya çıkmışken, niye gitmiyor, gidemiyor üstüne Ecevit?” şeklinde sorular soran birçok gazeteciden biridir. Ekmekçi’nin Cumhuriyet gazetesiyle aynı yönde hareket ederek olayların Ecevit hükümetine karşı yıldırıcı, yıpratıcı eylem birliği olduğu iddiası savunulmaktadır.

Ecevit hükümeti ise Ekmekçi’nin bu sorularına karşılık olarak 26 Aralık tarihli sıkıyönetim kararıyla karşılık vermiştir. Ekmekçi yazı içeriğinde bahsettiği “faşistler” olarak MHP kökenli vatandaşları da hedef olarak gösterdiği gözlerden kaçmamaktadır. Olaylar henüz tam anlamıyla sona ermeden bir grubun hedef gösterilmesi de yürütülen tahkikata gölge düşürdüğü kanaati uyandırmaktadır.

Hürriyet gazetesi yazarlarından Oktay Ekşi’de toplumun içinde bulunduğu derin ayrılıklara vurgu yaparak birlik çağrısında bulunmaktadır. “Sizlere hitap ediyoruz ve sizlerden bahsediyoruz. Hiçbirinizi ayırmadan. Hanginiz iktidarda hanginiz muhalefette demeden hepinize söylüyoruz” (Hürriyet 25.12.1978) vurgusuyla Türkiye’nin son dönemde büyük şiddet eylemlerine maruz kalan bir yer olduğunu ifade ederek; “Dün Malatya’daydı, sonra Sivas’a sıçradı, Bugün Maraş’a geldi” ifadeleriyle aslında 1 yıl gibi kısa bir sürede meydana gelen olaylara dikkat çekmektedir. Uzun yıllardır bir arada yaşayan bir topluma sağduyu çağrısı yaparken, bu birlik çağrısına kulak vermesi gerekenlerin başta siyasiler olduğunu söylemektedir.

Buraya kadar olan anlatımla yer yer yapılan birlik çağrıları, hükümete olan eleştiriler, güvenlik zafiyeti konuları üzerinde duran yazılara yer verilmiştir. Dikkat çekilecek ve hususiyetle üzerinde durulacak ve bundan önceki yazılar gibi 25 Aralık tarihli birbirine zıt görüşte ve farklı temsillerde bulunan iki ayrı gazetenin başyazıları üzerinde durulacaktır.

Dönemin MHP’ye yakınlığı ile bilinen Hergün gazetesi Kahramanmaraş olaylarını “Kızıl anarşi” olarak tanımlamaktadır. Kahramanmaraş’ta meydana gelen şiddet olaylarının iç savaş oyunu olduğuna vurgu yaparken hükümete yönelik olarak

da “Bu gidişe kim, ne zaman, nerede, nasıl, ne şekilde dur diyecek” (Hergün 25.12.1978) sorularını sayfalarına taşımıştır. Akabinde de görevde olan CHP iktidarının şiddet eylemlerini engelleyemediği gibi olayları körüklediğini, vatandaşın içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal meselelere karşı da tepkisiz kaldığını vurgulamaktadır. Ayrıca iktidara yönelik başta MHP tarafından uzatılan barış ve kardeşlik elini tutmayarak anarşiye karşı alınacak tedbirleri de yok saydığını, bununla da anarşiyle mücadele konusunda samimi olmadığı vurgusunu yapmaktadır.

Sol ideolojinin temsilcisi olan Aydınlık gazetesi ise başyazısında, “Daha ne bekliyoruz? MHP ve kontrgerilla belasına bir son verelim artık” (Aydınlık 25.12.1978) diyerek yaptığı çağrının muhatabının kim ya da kimler olduğu zihinlerde soru işareti uyandırmaktadır. Savunduğu ideolojinin temsilcisi olan kitleyi harekete geçirme çağrısı olduğu anlaşılan bu talimat ile olayların daha da büyümesi emelini taşıdığı yargısı çıkarılabilir. “MHP ve kontrgerilla” belasına son vermek isterken de burada hükümet ya da devletin yargı erkinden destek beklemeyip kanlı savaşın daha ileri safhalara taşınması gayesi ilk akla gelenlerden olmaktadır. Faillerin daha çok MHP kökenli vatandaşlar olduğu ve koruyucularının da ordu içine gizlenmiş işbirlikçileri olduğu iddiasını ortaya atmıştır. Bu yargının ne tür bir reaksiyonla karşılandığının tespiti aradan geçen uzun zamandan dolayı oldukça müşküldür ancak kullanılan keskin ve sert üslup dönemin ayrılıkçı ve düşmanca algılarını daha da kuvvetlendirmekte olduğu kesin bir çıkarımdır.

Dönemin sağ-muhafazakâr ideolojisinin temsilcisi olduğu bilinen Tercüman gazetesi yazarı Ahmet Kabaklı’nın kaleme aldığı yazı kullandığı bazı ifadeler sebebiyle tartışma konusu olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Kabaklı CHP iktidarını hedefe alarak;

“Sebepten asil bir kısırağın, binicisinden memnun olmamasıdır. Kısırağın sırtı fena acıtılmış, kısırağa dayak atılmış, kısırak horlanmış...Acemi ve küstah binici, bu kısırağın soyunu, huyunu, kahramanlığını, vefasını düşünmeden habire dizgin, kamçı, sopa sille yürümüştür. Kısırağın sabrı taşmıştır. Bu sabır taşkınlığı büyük kanlı olaylara sebep olmuştur” (Tercüman 25.12.1978).

Hedefinde CHP iktidarı olan Kabaklı, olayların önüne geçebilme konusunda Ecevit hükümetinin ehil olmadığı gibi olayların sorumlusunun da Ecevit hükümeti olduğunu vurgulamaktadır. Kanlı şiddet olaylarının Ecevit döneminde meydana geldiğini, buna karşılık olarak Ecevit hükümetinin bu olayları engellemek konusunda

gücünü kullanamadığını, çözümün de iktidarı devredecek olan bir erken seçimle bırakması gerektiğini ifade etmektedir.

Son Havadis gazetesi Güngör Yerdeş köşe yazısında; Kahramanmaraş olaylarının iç savaş provası olduğunu, bunun ileri safhalara taşınmasının toplum nezdinde onulmaz yaralar açacağından söz etmektedir (Son Havadis 25.12.1978).

Hükümetin sıkıyönetim kararıyla sona eren Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili bilgileri gün geçtikçe daha sağlıklı olarak kamuoyu ile paylaşılmaya başlanmıştır. Paylaşılan bilgiler ışığında da köşe yazarları gazetelerinde bu konulara ilişkin bilgilere, suçlamalara, hedef göstermelere ve ideolojileri doğrultusunda kamuoyunu etkilemeye devam etmişlerdir.

Uğur Mumcu, Cumhuriyet gazetesinin ideolojik tavrıyla aynı zeminde hareket ederek 26 Aralık 1978 tarihli yazısında eleştirilerini muhalefet lideri ve AP lideri Süleyman Demirel'e yöneltmiş ve "evlerinde çoluklarıyla çocuklarıyla boğazlanan Kahramanmaraş halkının kanlı cesetlerine bakarak konuşuyor: Bana sağcılar ve milliyetçiler cinayet işletiyor dedirtemezsiniz" (Cumhuriyet 26.12.1978) yazısının devamında da AP liderine olan eleştirilerini sıralamaya devam ediyor. Ayrıca 1 Mayıs 1977 yılındaki Taksim'deki kutlamaların kendi iktidarı döneminde olduğunu hatırlatarak; "Senin iktidarında başlatılmadı mı bunlar? Sen seyirci kalmadın mı dökülen bunca kana? Nasıl konuşabiliyorsun ve seni nasıl konuşturuyor şu AP grupları" (Cumhuriyet 26.12.1978) diyerek tepki göstermiştir.

Mumcu'ya göre failler belliydi, bu noktada tespitleri üzerinde önemle durulması gereken detaylardan biridir; ancak tespit edilenlerin yalnızca birkaç ismi anarak ifade etmenin mümkün olmadığı tasavvur edilecektir. Mumcu'nun işaret ettiği bir gruptur, o da sağ görüşlü kimlikleriyle tanınan ülkücü kökenli vatandaşlardır. Demirel'den de bunun tasdikini beklerken, Demirel'in henüz tespit edilemeyen failler üzerinden yorum da bulunmasını talep etmiş, bunu ifade eden bir söylemde bulunmamasının ardından da tepki göstermiştir.

Fikret Otyam, Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde; olayla ilgili birtakım devlet kurumlarında da hesap sorulması gerektiğini, "MİT'e, İl Jandarma komutanına, emniyet örgütüne, valiye, hele hele iki partiye hesap soracak mısınız?" (Cumhuriyet 26.12.1978) ifadeleriyle kurum içinde görev aldığı iddia edilen ve MHP'li

vatandaşlarla ortak hareket ettikleri öne sürülen gizli işbirlikçilere de dikkat çekmektedir.

Abdi İpekçi, Milliyet gazetesindeki 26 Aralık 1978 tarihli yazısında; olayların meydana geldiği dönemde Ecevit hükümetinin yanılığ içerisinde olduklarını, Ecevit döneminde hem sağ hem de sol örgütlerin eylemlerinin şiddetlendiğini, Ecevit hükümetinin bunu yanlış anlamlandırıdığını, Ecevit'in "son çırpınış" olarak ifade ettiğı eylemlerin sonunun gelmediğini ifade etmiştir.

Mümtaz Soysal, Milliyet gazetesindeki köşesinde; Türkiye'de din kavgası adı altında toplumun birbirine düşürüldüğü, aynı oyunun bir kez daha Kahramanmaraş'ta tekrarlandığını, Müslümanlık adına yığınların birbirine düşürüldüğünü dile getirmektedir. Soysal'ın yazısı özetle; Türkiye toplumunun zafiyetlerinden faydalanılarak Kahramanmaraş'ta meydana gelen oyunun sol karşı olduğunu ifade etmektedir.

Nazlı Ilıcak, Tercüman gazetesindeki köşe yazısında; Kahramanmaraş olaylarından önce yaşanan olaylara dikkatleri çekerek "Kahramanmaraş'ta kan gövdeyi götürüyor" (Tercüman 26.12.1978) diyerek, ardından da dönemin başbakanı Ecevit'i eleştirmektedir. Bülent Ecevit'e çağrıda bulunarak gayenin hükümeti yıkmak olmadığını, Ecevit'i devirmek olmadığını, Ecevit'in meseleleri doğru tespit ve teşhis edemediğini, milletin sesine kulak vermesi yönünde ifadelerini dile getirmektedir.

Ahmet Kabaklı Tercüman gazetesindeki köşesinde; Ecevit'in söylemini eleştirerek, "Kahramanmaraş olayları, tarihimizde bir karanlık sayfa olarak geçecektir" (Tercüman 26.12.1978) diyen başbakana karşı, şehirde meydana gelen durumun sorumlusunun hükümet olduğunu ve olayları yatıştırmak yerine başka partileri ve milliyetçileri ağır bir dille yerdiğini ifade etmektedir.

Uğur Mumcu, 27 Aralık 1978 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki yazısında; "Kahramanmaraş olayı eylemli kalkışma niteliğinde bir ayaklanma girişimidir... Eylemli kalkışma bir günün eseri değildir... Bu açık kışkırtmaların en açık örneğı MHP Genel Başkanı tarafından ortaya atılan direnme hakkı çağrılarıdır" (Cumhuriyet 27.12.1978) diyerek bu kışkırtmaların sahibi Türkeş'in kurulacak sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanması gerektiğini, olayları bu noktaya getirme konusunda

belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Mumcu, bu noktada MHP liderini ve MHP'lileri Kahramanmaraş olaylarından sorumlu tutmaktadır.

Ali Sirmen, Cumhuriyet gazetesindeki yazısında özetle; muhalefet lideri Demirel'in söylemini eleştirerek, olayları daha da kışkırttığından söz etmektedir. Sirmen yazısında Demirel'in açıklamalarına dikkat çekerek; "Bizim halkımız askeri görünce silah atmaz. Ama askeri, komünistin önüne koyarsan, caydırıcılık vasfı kalkar. Türkiye'de ilk kez kahrolsun komünistler diyen halkın üzerine asker ateş açıyor" (Cumhuriyet 27.12.1978) ifadelerinin ayrımcılığa ve tahriklerine yol açtığını dile getirmektedir.

Rauf Tamer ise Tercüman gazetesindeki yazısında CHP hükümetine vurgu yaparak; "Hiçbir ülkede "şöyle bir olaydan sonra" hükümet ayakta kalmaz. Kalsa da artık o hükümet, dünyada hiçbir ülke tarafından ciddiye alınamaz" (Tercüman 27.12.1978) ifadelerine yer vermiştir. Bu açıklamalarıyla yazarın ülkenin yöneticisi olarak tabir edilen iktidarın meşruiyetini kaybettiğine vurgu yapılmaktadır. Sadece ülke içinde değil, uluslararası birçok platformda da söz sahibi olamayacağına ifade etmektedir. Yazının devamında da Tamer asıl niyetini açık ederek bir çağrıda bulunmaktadır; "Bu bakımdan, Ecevit'i düşürmek bir MİLLÎ GÖREV haline gelmiştir" (Tercüman 27.12.1978). Bu yazı Tercüman gazetesinin Kahramanmaraş Olaylarına bakış açısıyla büyük oranda benzer tutum sergilemekle birlikte gazete haberlerinde olduğu gibi açıkça hükümeti koltuğundan edecek güç ya da güçlere çağrıdır. Açıkçası o dönem Türkiye'sinde bu çağrılara kulak verecek olan tek kurumun Türk Silahlı Kuvvetleri olduğu 27 Mayıs 1960 darbesiyle alınan tecrübeyle sabittir. Siyasi kaos ve krizlerin toplum hayatında yaratmaya başladığı şiddet eylemlerinin ardından, arzu edilenin TSK'yı harekete geçirmek olduğu şüphe götürmez bir gerçektir.

Örsan Öymen, Milliyet gazetesindeki yazısıyla Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili bir çıkarım yaparken Türkiye'nin içinde bulunduğu toplumsal hayatın nasıl bir kaosla baş etmek zorunda kaldığının ayrıntılarını da ortaya koymaktadır; "Şimdi K. Maraş kıyımına bakınca ne görüyoruz? Gerçi, Türkiye'de MHP'nin gençlik tabanı "Hilalciler" bölünmesinden ve "Ülkücü-Akıncı" ayrışımından sonra dinsel güçlerle ilişkisiz kalmıştı. Ama gene de mezhep gerginliklerinden yararlanma yollarını

kullanıyorlardı” (Milliyet 27.12.1978). Meydana gelen olayın aslında yazının özet halinde de belirtildiği üzere ayrılıklar üzerine kurulduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Özellikle Milliyet ve Hürriyet gibi gazetelerin gerek haberlerinde gerekse köşe yazılarında bahsedilen ayrılıkçı politikaların kan ve vahşet getirdiğidir. Bu yazıda da Alevi-Sünni ayrımcılığına dikkat çekildiği görülmektedir.

Buraya kadar olan yazılarda yazarların kadrosunda bulundukları gazetelerin ideolojik ölçü ve tutumlarına bağlı kaldıkları gözlemlenmektedir. Gazetelerde yer alan haber metinlerine sadık kalınarak olaylara bakış açısı aynı perspektif üzerinden yürütülmektedir. Hiçbir köşe yazarının gazetenin haber metinlerini sunduğu dile aykırı olarak hareket ettiği görülmemektedir. Sağ ideoloji temsilcisi gazeteler daha çok Bülent Ecevit başkanlığındaki hükümeti, güvenlik önlemlerinin yetersizliğini ve sol siyasi görüşe tabi olan “komünistleri” suçlarken; sol ideoloji temsilciler de ayrımcı ve tahripkâr bir dil kullanan muhalefet liderlerine, sağ “terörünü”, iddia olunan faşizan uygulamaları eleştirmektedirler.

Dile getirmeye çalıştığım tasnife örnek olarak Tercüman gazetesi yazarı Rauf Tamer yazısında; “Hiçbir ülkede “şöyle bir olaydan sonra” hükümet ayakta kalamaz” diyerek gazetenin ideolojik zemininden hareketle olayların baş sorumlusunun hükümet olduğunu ifade etmektedir. Bu vurgulama gazetenin olaylara bakış açısını ifade etme dili de tezin haber metinlerinin söylem analizi kapsamında incelendiği “ulusal basında Kahramanmaraş Olaylarının sunumu” başlığı altında incelenen materyal ile uyum göstermektedir.

Rauf Tamer yazısının devamında Ecevit’i düşürmenin bir “Milli Görev” haline geldiğinden bahsederek, “kumar borcu olmayan 10 kişiye değil, vatanını seven 10 kişiye ihtiyaç var şimdi...Ne bekliyorsunuz” (Tercüman 27.12.1978) diyerek bu çağrıya kulak verecek kitleyi addettiği göreve çağırarak tehdit ve tahrik dolu bir dili kullandığı görülmektedir.

Tercüman gazetesi 27 Aralık 1978 tarihli sayısında alınan sıkıyönetim kararının ardından sürmanşetten verdiği “Merhaba Asker” başlıklı haberine atıfta bulunarak aynı tarihli başyazısında; “Hassas ve sıcak bölge olarak bilinen 13 ilimizde ilan edilen sıkıyönetim, bundan aylarca önce alınması gereken bir karardı” (Tercüman

27.12.1978), ifadelerine yer verirken aynı ifadeleri MHP liderinin defalarca üzerinde durduğu hatırlatılmaktadır. Yazının devamında CHP hükümeti eleştirilerek;

“Ancak Ecevit hükümeti, şehirlerimiz, mahallelerine kadar ikiye bölündükten, birer savaş alanına döndükten, katliam çeteleri silahlandıktan, 1000’i aşkın vatandaşımız öldürüldükten, kızıl derneklerin temsilcileri devletin içine kadar kök saldıktan sonra, gerçekleri kavrayabilmiştir. Başka tercihi olmayacağını nihayet anlayabilmiştir” (Tercüman 27.12.1978) ifadelerinde bulunulmuştur.

Aydınlık gazetesi ise 27 Aralık 1978 tarihli başyazısında; “Sıkıyönetim ilan edildi. Şimdi herkesin kafasında “Bundan sonra ne olacaktır? Sorunlar çözülecek midir?” soruları vardır (Aydınlık 27.12.1978). Aydınlık gazetesi Kahramanmaraş olaylarıyla ilgili MHP ve MHP’lilerin sorumlu olduğu haberiyle ilintili olarak başyazısında da bunu sakınmadan dile getirmektedir. Alınan sıkıyönetim kararıyla; “MHP’nin üzerine yürünecek midir? Katillerden hesap sorulacak mıdır? İki süper devlete karşı bağımsızlıkçı bir yoldan yürünecek midir? Kıbrıs’ta çözüm için cesur adımlar atılacak mıdır? İşte sorun buradadır? (Aydınlık 27.12.1978) sorularıyla sıkıyönetim kararıyla geniş çerçeveli ve hızlıca yürütülmesi gereken ulusal ve uluslararası başlıklara dikkat çekmektedir.

Oktay Ekşi, 28 Aralık 1978 tarihli Hürriyet gazetesindeki köşe yazısında siyasilere uyarı niteliğindeki yazısında; “Bakın sizden çok şey istemiyoruz: Birbirinizin gözünü oymaktan vazgeçiniz. Ülkemizin içine düştüğü bu elem verici durumdan bir an önce kurtulabilmesi için, sıkıyönetim komutanlıklarına -en azından karışmayarak- yardımcı olunuz (Hürriyet 28.12.1978) diyerek sıkıyönetim mahkemelerince alınacak kararların siyasiler tarafından herhangi bir yönlendirmeye alınmaması konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Yazı içeriğinde belirtilen “birbirinizin gözünü oymaktan vazgeçin” diyerekten de Kahramanmaraş olayları sonrasında siyasilerin ve bağlı oldukları partilerin birbirlerini suçlayıcı ifadeler ileri sürmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Uğur Mumcu, 29 Aralık 1978 tarihli Cumhuriyet gazetesi köşesindeki yazısında özetle; Terörist eylemlerin belirli bir plan içerisinde yürütüldüğünü, bu eylemlerin profesyonel çeteler tarafından yönetildiğini vurgulamaktadır. Bu da Kahramanmaraş olaylarını bir grup halk tarafından alevi vatandaşlara yönelik yapılmış bir katliam çerçevesinin dışına taşıyarak daha geniş perspektiften yaklaşım olanağı sunmaktadır. Yazının devamında bu çetelerin belirli bir strateji ve taktik üzerine eylem

geliştirdikleri, güncel amaçlarının da kanlı çatışmaları sıkıyönetim bölgelerinin dışına taşıyarak ülkeyi bir alev topuna dönüştürmeyi hedeflediklerini duyurmaktadır. İlerleyen satırlarda ise bu terörist eylem gruplarının temsilcilerine “Türkiye’de “milliyetçi ülkücü” denilen teröristler “örgütlü” ve “disiplinli” eylemler içinde deney kazanmışlardır” (Cumhuriyet 29.12.1978) ifadeleriyle de MHP’li vatandaşları yine baş sorumlu olarak merkeze almaktadır.

Fikret Otyam ise Cumhuriyet gazetesindeki 30 Aralık 1978 tarihli yazısında; “...AP Genel Başkanı TBMM koridorlarında, tebrikleri kabul ediyor, gerdanı katmer katmer, nasıl da gülüyor, nasıl da kıvançlı etli eli iki sevenin elinde, o beşüş çehresi, sanki milli piyangoonun en büyük ikramiyesini kazanmışların tatlılığı...” (Cumhuriyet 30.12.1978) diye devam ediyor. Kahramanmaraş olaylarında yaşanan insanlık dramının bir yana bırakılıp, CHP hükümetinin düşeceği ve tabir-i caizse kazanılacak olan olası bir seçimin zaferini kutlar edasındaki AP lideri Süleyman Demirel’in bakış açısı eleştirilmektedir.

Uğur Mumcu, 31 Aralık 1978 tarihli yazısında TRT’yi olayları manipüle etmek ve sansüre uğrattığı noktalarında eleştirmektedir. Mumcu yazısında, “TRT muhabirinin edindiği bilgiye göre, sol görüşlü olduğu kaydedilen öğretmenlerin cenazelerinin devlet hastanesinden alınmasından sonra, bazı gruplar, sağ görüşlü kişilere ait bir kısım iş yerlerini tahrip ettiler” (Cumhuriyet 31.12.1978) şeklinde her yönden çelişkili bir ifade olduğunu dile getirmektedir. Haberin devamında ise; “Bunun üzerine sol görüşlü olan bazı kişiler, cenazenin Ulu Camiye getirilmesini engellediler” (Cumhuriyet 31.12.1978) ifadeleriyle de TRT’nin olayları çarpıttığını ortaya koymaktadır. Yazının devamında Mumcu, İçişleri Bakanı Özyaydın’ın da meclisteki açıklamalarının çarpıtıldığını ileri sürmektedir.

Değerlendirilen tüm gazetelerin köşe yazılarından anlaşılaacağı üzere, her yazarın bağlı olduğu gazetenin yayın politikasına uygun hareket ettiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi yazarlarının olayların sorumlusunun özellikle sağ grup vatandaşların oluşturduğu MHP’lilerin olduğunu ortaya atarken, milliyetçi-ülkücü kesimin temsilcilerini yer yer “faşistler”, “teröristler”, “gerici gibi ifadelerle nitelediği görülmektedir. Bu ifadelere gazete haberlerinde de rastlamak mümkündür. Dolayısıyla gazete-yazar arasında bir uyumdan söz edilebilir. Diğer sol yayın grubu temsilcisi

Aydınlık gazetesinin yazarlarını ise yine Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi olayların sorumlusunun sağ görüşlü MHP'liler olduğunu savunmaktadır. Diğer yandan başta Tercüman gazetesi yazarları olmak üzere Kahramanmaraş Olaylarının sorumlusunun Ecevit hükümeti olduğu ve bir an önce bu hükümetin istifa etmesi gerektiği dile getirilmektedir. Ahmet Kabaklı'nın "binicisini beğenmeyen asil bir kısırağın şahlanması" benzetmesi her ne kadar tepki çekmiş olursa olsun, sağ görüşlü gazete ve yazarların ortak duruşunu ortaya koymaktadır. Hürriyet ve Milliyet gazetesi yazarları da gazete haberlerinde olduğu gibi olayları herhangi bir grup ya da görüşe izafe etmemenin yanı sıra toplumsal birlik ve vurgu temalarını ön plana çıkarmaya çalıştıkları görölmektedir. Oktay Ekşi ise bu isimlerin en başında gelenlerdendir. Siyasi kaos ve çıkmazların bir kenara itilip toplumu bir arada tutan, birleştirci söylemleri dönem içerisinde kaleme aldığı görölmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1978 KAHRAMANMARAŞ OLAYLARININ ULUSAL BASINDA SUNUMU

Çalışmanın bu bölümünde; Aydınlık, Cumhuriyet, Hürriyet, Hergün, Milliyet ve Tercüman gazetelerinde 23-29 Aralık 1978 tarihleri arasında yer alan ve Kahramanmaraş Olaylarını konu edinen haberler Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi çerçevesinde çözümlenmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, 1978 yılında meydana gelen Kahramanmaraş Olaylarının dönem içerisinde faaliyet gösteren Aydınlık, Cumhuriyet, Hergün, Tercüman, Hürriyet ve Milliyet gazetelerindeki haberlerin eleştirel söylem analizi çerçevesinde çalışmanın tespitine yöneliktir. Ayrıca birbirinden farklı yayın politikalarıyla fark yaratan gazetelerde Kahramanmaraş Olaylarının öne çıktığı temayı ortaya koymak çalışmanın bir diğer amaçlarındandır. Bu kapsamda farklı yayın tercihleri içerisinde olan gazetelerin temsiliyetleri ile Kahramanmaraş Olaylarına hangi perspektiften baktıkları sorusuna yanıt bulmak olacaktır. Bu haliyle bu çalışma gazetecilik alanında 1970'li yıllardaki medya-siyaset paraleline ilişkin de önemli bir fikir ortaya çıkaracaktır. Ayrıca haber metinleri oluşturulurken kullanılan ideolojik kodların da ortaya çıkarılması amacıyla gazete haberlerinin Van Dijk'ın makro ve mikro yapı çerçevesinde eleştirel söylem analizi çözümlenmesi de çalışmanın özünü ve asıl amacını oluşturmaktadır.

3.2 Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın yönteminde büyük çoğunluğu ulusal akademik kaynaklar referans alınarak literatür taraması yöntemine başvurulmuştur. Toplanan verilerin bir tez/iddia haline gelmesinde ulusal çapta yayın yapan Cumhuriyet, Tercüman, Hürriyet, Milliyet, Aydınlık ve Hergün gazeteleri seçilmiştir. Ulusal çapta yayın yapan bu gazetelerin seçilmesindeki tercih ise; uyguladıkları yayın planını ideolojik olarak ön plana

çıkarmak ve bu yönde yapılan yayınların Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi içerisinde tespiti oluşturacaktır. Bu doğrultuda; Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi çerçevesinde gazetelerde haberlerinin söylemi çözümlenmiş olup, bu söylem üzerinden ortaya çıkardıkları metinler bölümler içerisinde değerlendirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Kapsamı

Literatür taramasının yanı sıra 1978 yılında meydana gelen Kahramanmaraş Olaylarını iki bölümde incelemek mümkündür. Özellikle gazetelerin sıkça manşet haberden verdikleri dönem olan ilk bölümü olayların cereyan ettiği 23-26 Aralık tarihleri arasında tutmak çalışmayı daha açıklayıcı ve anlaşılır kılacaktır. İkinci bölümünü ise alınan sıkıyönetim kararıyla Kahramanmaraş Olaylarına bakışta meydana gelebilecek herhangi bir değişikliği ya da gelişmeyi değerlendirmek amaçlı 26-29 Aralık arasındaki tarihleri kapsamaktadır. Toplamda çalışma kapsamında 23-29 Aralık 1978 tarihleri arasında yukarıda adı anılan gazetelerin bakış açılarını ortaya koyan haberlerin tümü çalışma kapsamında değerlendirilmiştir.

3.4. Bulgular

Çalışmanın özüne uygun olarak konunun anlatımını oluşturan; tanık beyanları, gazetelerde yer alan haberler, Kahramanmaraş Olaylarının iddianamesi, dava sonucu gerekçeli kararı, köşe yazarlarının yazıları, olaylara ilişkin günümüze kadar birçok yazar tarafından kaleme alınan kitaplar ile elde edilen veriler birlikte olayların anlatımında kullanılmıştır. Çalışmanın özü olan üçüncü bölümde ise bu anlatımların yer aldıkları haberler Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu yöntem ile çalışma dahilindeki haberler makro ve mikro yapılar olmak üzere iki ayrı grupta incelenmiştir. İlk olarak makro yapı kendi içerisinde tematik ve şematik yapı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu aşamada tematik yapı başlığı altında başlıklar, haber girişleri, spotlar ve fotoğraflar çözümlenmiştir. Çalışmanın amacında da bahsettiğimiz üzere medya-siyaset paralelindeki ideolojik kodlarla üretilen haberlerin her bir gazete tarafından farklı şekilde ele alındığı saptanmıştır. Şematik yapı incelemesinde ise, haberlere ilişkin başta ardalın bilgisi olmak üzere haberin kurulduğu kapsam tespit edilmiştir. Mikro yapı dahilinde haberler dört ayrı başlık altında incelenmiş ve özellikle bu başlıklar altında yer alan sözcük seçimi yine

çalışmanın amacını ortaya koyacak olan ideolojik yönlü tespitlerle ortaya çıkarılmıştır. Bu iki başlık altında çözümlenen haberlerde, yayın politikasına uygun olarak haberlerin aktarımında farklılık olduğu saptanmıştır. Genel olarak haberlerde gazeteciliğin temel ilkelerinden olan objektiflik unsuruna aykırı bir tutum ortaya konulmuştur.

3.5. Ulusal Basında 1978 Kahramanmaraş Olaylarının Sunumu

Tezin meydana gelmesinde ana belirleyici olan bu bölümde 1978 yılında ulusal bazda Aydınlık, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman ve Hergün gazetelerinin Kahramanmaraş Olaylarını haberleştiren metinlerin sunum biçimleri analiz edilecektir. Gazetelerin üzerinde durdukları temalar ve haber dili açıklanmaya; bu açıklamanın da sonuçlarına yer verilecektir.

3.5.1. Makro Yapı Çözümlemesi: Haberlerin Tematik ve Şematik Yapısı

Bu başlık altında Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin olarak yer verilen haberler eleştirel söylem analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

3.5.1.1. Tematik Yapı

3.5.1.2. Başlıklar

Aydınlık Gazetesi

Başlık: Komandolar Maraş'ta Cenaze Törenine Saldırdı, Çok Sayıda Ölü Var (23.12.1978)

Başlık: MHP K. Maraş'ta yakıyor yıkıyor öldürüyor (24.12.1978)
Üst Başlık: Ölü Sayısı 50'yi Geçti (24.12.1978)

Başlık: MHP Maraş'ta 500 yurttaşımızı katletti. (25.12.1978)

Üst Başlık: Halk oda oda, ev ev direniyor (25.12.1978)

Başlık: Mahallelere çekilen MHP'liler silah yığınağı yapıyor (26.12.1978)

Üst Başlık: K. Maraş'ta güvenlik kuvvetleri saldırganlar üzerine yürümüyor (26.12.1978)

Başlık: Sıkıyönetim Mecliste Onaylandı (27.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta sokağa çıkma yasağı kaldırıldı (27.12.1978)

Üst Başlık: Şehirde hayat normale dönüyor (27.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta katliamın sorumlusu MHP suçunu gizleme telaşında (28.12.1978)

Başlık: DİSK Başkanlar Konseyi kararı: "K. Maraş Katliamının Sorumlusu MHP'dir" (29.12.1978)

Aydınlık gazetesinin, Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin sunduğu haberlerde genellikle milliyetçi çevrelere karşı bir tavır izlediği söylenebilir. Örnek olarak, 23 Aralık 1978 tarihli haberde başlığının ilk kısmında yer alan "Komandolar Maraş'ta Cenaze Törenine Saldırdı" cümlesi üzerinde çözümleme yapmak gerekmektedir. İlk olarak başlıkta, ideolojik üretim olduğu görülmektedir ve kullanılan "Komandolar" ifadesi dikkat çekmektedir. Bu ifade "Ülkücü Komando Kampları"na karşılık gelmektedir. Ülkücü Komando Kampları, MHP lideri Alparslan Türkeş tarafından kurulan ve komünizm ile mücadele etmek üzere meydana getirilen bir yapılanma olduğu bilgisi kaynaklarda mevcuttur. Gazete, tercih ettiği bu başlıkla Kahramanmaraş Olaylarına yönelik tutumunu; milliyetçi kesimi asıl sorumlular olarak ifade ederek, ideolojik perspektifini ortaya koymaktadır. İncelenen gazete haberlerinde bu ideolojik tutum sıkça tekrarlanmaktadır. Olayların başlangıcı "Komandolar"ın eylemleri neticesinde meydana geldiği ifade edilmektedir. Ayrıca başlıkta belirtilen olayın faillerinin eylemlerine yönelik olarak "saldırdı" etken fiilli ile de desteklenmektedir. Buna karşılık bu eylemin ne aracılığıyla gerçekleştiğine dair bir bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla eyleme ilişkin olarak bir belirsizlik mevcuttur. Başlığın ikinci kısmında "Çok Sayıda Ölü Var" ifadesiyle de kesin ve resmi kaynağa dayandığı düşünülen bir bilgi verilmeyerek ikinci bir belirsizlik durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Haber, gazetenin 7. sayfasında "Komandolar..." başlığıyla devam haberi olarak verilmiştir. Bu haber başlığı ile de ilk sayfadaki haberin devamı olduğu düşünülmektedir. 24 Aralık 1978 tarihli haberinde de kişileştirme yoluyla bir genelleme yapıldığını söylemek mümkündür. MHP teşkilatına yönelik bir suçlama olduğu ortadadır. Bu tavır neticesinde Aydınlık gazetesi, tüm MHP teşkilatının Kahramanmaraş'ta bir araya gelip böyle bir eyleme kalkıştıkları anlamını inşa etmektedir. Gazetenin bu haberde kullandığı ifadelerde, eylemlerin boyutu "yakıp,

yıkarak” olarak tarif edilmektedir. Üst başlığa ilişkin olarak, manşetin devamı niteliğinde olduğu söylenebilir. Yıkarak, yıkmak, öldürmek eylemlerinin sonucunda 50 kişinin hayatını kaybettiği vurgusu başlıkla örtüşmekte ve birbirini tamamlamaktadır. Haberi okuyacak olan okurun duygu durumunu etkileyecek olan ifadeler, aynı zamanda; okuyucu üzerinde, korku ve kaygı haline sebebiyet verecek potansiyele sahiptir. Bu sebeple ideolojik kodlarla üretilen bir haber metni kotarıldığı yorumunu getirmek mümkündür. Haber, olayların seyrini bir yana bırakıp okunmak kaygısıyla birlikte dramatik öğelerin ön plana çıktığı bir metin çerçevesinde kurgulanmıştır. 25 Aralık 1978 tarihli haberde, olaylar neticesinde 500 kişinin hayatını kaybettiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte olayların devam ettiği ve şehir halkının “oda oda, ev ev” direndiği belirtilmektedir. Bir önceki haberde ifade edilen “yakıp, yıkmak” eylemlerinin sonucunda 500 kişinin hayatını kaybettiği, bunun da Aydınlık gazetesinin ifadesiyle belirli bir siyasi görüşten vatandaşları karşılık geldiğini söylemek mümkündür. 26 Aralık tarihindeki haberde, alınan sıkıyönetim kararıyla olayların bir süre de olsa sona erdirdiği ancak bu durumun olayın sorumluları olduğu vurgulanan MHP’liler için bir olanak sağladığı vurgusuyla okurlarının karşısına çıkmaktadır. Üst başlık ise ana başlıktaki ifadeleri tamamlamaktadır. 27 Aralık tarihli haber ise alınan sıkıyönetim kararına ilişkindir. Aynı zamanda Kahramanmaraş’ta sokağa çıkma yasağının kaldırıldığı ve hayatın normal seyrine döndüğü vurgulanmaktadır. Aydınlık gazetesi, alınan sıkıyönetim kararına kadar milliyetçiler hakkındaki iddialarıyla beraber güvenlik güçlerinin bu gruplarla hareket ettiğini öne sürmektedir. Sıkıyönetim kararıyla birlikte hayatın normaleştiği vurgusunu da dile getirdiği görülmektedir. Aydınlık gazetesine göre olayların baş sorumlusu MHP’dir. İncelenen tarih aralığı neticesinde bu vurguyu sık sık tekrarlamaktadır. 28 Aralık tarihli haberde, hiçbir imaya yer vermeden, ilk baştan itibaren olduğu gibi açık ve anlaşılır bir ifadeyle olaylarının sorumlusunun MHP olduğu, MHP’nin bu eylemlerde sorumlu olduğunun anlaşıldığı ve suçun gizlenmesi telaşının yaşandığını iddia edilmektedir. Bu haber, gazetenin MHP’ye yönelik iddialarıdır. MHP ve ideolojisi ile kendi temsil ettiği ideolojinin zıt olduğunu da ortaya çıkarmaktadır. Haber başlık aynı zamanda bu yönüyle, Aydınlık gazetesinin ideolojik tutumuna ilişkin olarak da önemli bir tespiti içermektedir. 29 Aralık tarihli haber, 28 Aralık tarihli haberle aynı çizgide bir iddiayı desteklemek amaçlıdır. Sivil toplum kuruluşlarından olan DİSK

yetkililerine göre de olayların sorumlusu MHP'dir. Bu ifade, Aydınlık gazetesinin olaylara yönelik tavrını ileri taşımaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi

Başlık: K. Maraş'ta 2 öğretmen cenazesini kaldırtmayan sağ grupların gösterilerinde 2 kişi öldürüldü (23.12.1978)

Ara Başlık: Kahramanmaraş'ta Ülkücüler Terör Yarattı (23.12.1978)

Başlık: Kahramanmaraş'ta sağ terör sürdü, 31 kişi öldü, 150 yaralının 65'i ağır (24.12.1978)

Başlık: Maraş'ta Ölü Sayısı Artıyor (25.12.1978)

Başlık: Maraş Kıyımı Durduruldu (26.12.1978)

Başlık: Maraş'ta Olaylardan Sanık 75 Kişi Tutuklandı, 30 Kişinin Daha Sorgusu Yapılıyor (27.12.1978)

Başlık: Maraş'ta Ölü Sayısı 104 Olarak Açıklandı (28.12.1978)

Başlık: DİSK, Maraş Katliamında Ölenler İçin Tüm Emekçileri 5 Dakikalık Saygı Duruşuna Çağırıyor (28.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta ölen 104 kişiden kimliği belirlenen 44'ü toprağa verildi (29.12.1978)

Cumhuriyet gazetesinin genel itibarıyla Kahramanmaraş Olaylarına yönelik haber başlıklarında genelleştirme yaptığı ve enformasyon eksiltimine gittiği görülmektedir. Enformasyon eksiltilimi ise; yer, dönem ve zaman gibi bilgilerin yer almadığı haberlerdir. Başlıklarda yer belirtilmesine karşılık zaman yönünden herhangi bir ifade kullanılmadığı görülmektedir. Başlıklarda genel olarak eylemlerinin sorumlusu "sağ gruplar" bu grupların eylemleri de "sağ terör" olarak ifade edilmektedir. Özellikle bu vurgu ile sağ görüşten vatandaşlar üzerinde bir genelleme yapıldığını söylemek mümkündür. Bu genelleme üzerinden gidecek olursak, Türkiye'deki tüm sağ görüşlü vatandaşların olaya dahil olduğu gibi bir düşünce ortaya konulmaktadır. Bu da oldukça büyük yanlış anlamaya yol açmaktadır. Burada ideolojik bir üretimden söz etmek mümkündür. Vurgu yapılan noktalar ile karşıt siyasi görüşe sahip parti ve siyasi aktörlere yönelik atıf/ımlar olarak değerlendirilmektedir.

23 Aralık 1978 tarihli haberde, öldürülen 2 öğretmenin cenazelerinin sağ görüşlü grupların sebep olduğu eylemler neticesinde kaldırılmadığı vurgulanmaktadır. Burada ara başlıkta okuduğunda bu habere ilişkin genelden özele bir anlatımın yer aldığını söylemek mümkündür. Bu anlatım ana başlıkta yer alan “sağ gruplar” olarak ifade edilirken, ara başlıkta “ölkücüler” olarak açıklanmaktadır. 23 Aralık 1978 tarihli haberinde “sağ grup eylemlerinin”, 24 Aralık 1978 tarihli haberinde “sağ terör” olarak dönüştürüldüğü görülmektedir. Başlıkta ayrıca bu olaylar neticesinde ölü ve yaralı sayıları verilerek bu tablonun iddia edilen “sağ terör” aracılığıyla olduğu haberi yazarlar tarafından ifade edilmiştir. 25 Aralık tarihli haberde, Kahramanmaraş’taki olayların son durumuna ilişkin bir başlık kullanılmış, ölü sayısının artmasına ilişkin herhangi bir ifadeye veya eyleme yer verilmemiştir. Olaylar neticesinde meydana gelen kayıplarla birlikte gazetenin ifadelerinin de değiştiği görülmektedir. 26 Aralık 1978 tarihli sayısında olayları “kıyım” olarak okurlarına sunmaktadır. Sıkıyönetimin ilan edilmesinin ardından başlıkların resmi kaynakların açıklamalarına dayandırıldığını söylemek mümkündür. 27 Aralık tarihi itibarıyla haber başlıklarında olayların sonuçlarına odaklanıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, olaylar sonucunda hayatlarını kaybeden vatandaşların her gün arttığı, olayların yurt genelinde protesto edildiği, bu protestoların da tertipçisi olarak sadece bir sendikanın öne çıkarıldığı görülmektedir. Ele alınan başlıklardan yola çıkarak olayların ne kadar büyük çapta olduğuna vurgu yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır ancak kullanılan ifadeler tartışılabilir niteliktedir. Genel olarak haber başlıkları incelendiği, Cumhuriyet gazetesinin temsil ettiği sol siyasi görüş doğrultusunda; haber başlıklarını da bu siyasi görüş çerçevesinde sunduğunu söylemek mümkündür. Bu duruma örnek olabilecek ifadeler haber başlıklarında, “sağ terör”, “kıyım” gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Bahsedilen örneklerle de haberlerin ideolojik kodlarla kurgulanan haberler olduğu değerlendirilmektedir.

Hergün Gazetesi

Başlık: Anarşinin 1 günlük bilançosu: 11 Ölü (24.12.1978)

Alt Başlık: Şehit edilen eski Senatör MHP’ye geçmişti (24.12.1978)

Komünistler Kardeş Savaşını Kahramanmaraş’ta başlattı (25.12.1978)

Çatışmalar Köylere Sıçradı, Yalnız Bir Köyden 15 kişi Öldürülmüş
(26.12.1978)

Kahramanmaraş Olayları Solun Tertibidir (28.12.1978)

K.Maraş katliamını sol bir gazete yönlendirdi (29.12.1978)

Hergün gazetesinin haber başlıkları incelendiğinde, olaylara “sol grupların” sebep olduğu teması üzerinden yoğunlaşan haberler görülmektedir. Bu sol gruplar haberler içerisinde “komünistler” olarak ifade edilmektedir. 24 Aralık tarihli haberin başlığında Kahramanmaraş Olayları neticesinde hayatında kaybeden insanlara ilişkin, sayısal verilerden türetilen bir başlık görülmektedir. Bu tür sayısal verilerden oluşan haber başlıklarının Tercüman gazetesi tarafından da CHP iktidarı döneminde meydana gelen “anarşi bilançosu” şeklinde sunulduğu bilinmektedir. Bu iki gazetenin aynı yaklaşım üzerinden hareket etmeleri aynı ideolojik tutum ile açıklanabilir. Aynı tarihli haber alt başlığında CHP’den istifa ederek MHP’ye geçen Hilmi Soydan’ın şehit edildiği ifade edilmektedir. Burada genelden özele doğru bir anlatımın olduğunu söylemek doğru olacaktır. Ölüm haberinin sunumun da “*MHP’ye geçtiği*” belirtilen senatöre ilişkin altı çizilen bu vurgu, diğer MHP’lilerin de ortak kaderi yaşayabilme ihtimalini de ortaya koyacak bir algıya sebebiyet verecek niteliktedir. Cumhuriyet ve Aydınlık gazetelerinin aksine Hergün gazetesi Kahramanmaraş Olaylarının sorumlusunun sol gruplar olduğunu vurgulamakta ve bu topluluğu da yukarıda da belirttiğimiz gibi “Komünistler” olarak ifade etmektedir. 26 Aralık tarihli haber başlığı bir açıklama neticesinde üretilmiştir. Bu açıklama, olayların şehir merkeziyle sınırlı kalmayıp, köylere kadar ulaştığını haber vermektedir. Yalnızca bir köyden 15 kişinin öldürüldüğü tespiti ise olayın giderek vahim hale gelebilecek olan tabloya işaret ederek kaygıları artırmaktadır. Hergün gazetesinin, ideolojik kodlarla üretilen haberlerine 28 Aralık tarihli sayısında devam ettiği görülmüştür. Kahramanmaraş Olayları haberlerinde iki zıt ideolojinin temsilcisi olan Hergün ve Aydınlık gazeteleri arasında bir söz düellosuna dönüştüğü söylenebilir. Aydınlık gazetesinin 28 Aralık tarihli sayısında yer alan “*K. Maraş’ta katliamın sorumlusu MHP suçunu gizleme telaşında*” başlığına karşılık olarak; “*Kahramanmaraş Olayları Solun Tertibidir*” başlığıyla çıkmıştır. Bu haber başlığını, 29 Aralık tarihli sayısındaki “*K. Maraş katliamını sol bir gazete yönlendirdi*” başlığıyla desteklemektedir. Her iki sayıda da “*solun tertibi*”

olan eylemlerin “sol bir gazete” tarafından yönlendirildiğini ifade etmek, olaylara ideolojik bir perspektif açısından bakıldığını göstermektedir.

Hürriyet Gazetesi

Başlık: Korutürk: Sinsi Planlar Uygulanıyor (23.12.1978)

Üst Başlık: Cumhurbaşkanı: “Mezhep ayrılıklarını kardeş kavgasına dönüştürmek isteyenle var” (23.12.1978)

Başlık: Kahramanmaraş ateşler içinde (24.12.1978)

Başlık: Bebeleri bile vurdular (25.12.1978)

Alt Başlık: Eve girmişler korku ile dışarıdaki patlamaları izleyen bütün aileyi kurşunlamışlar (25.12.1978)

Üst Başlık: Hükümet Konağına yürüyüp ele geçirmeye çalıştılar (25.12.1978)

Başlık: Deprem gibi; ölümler artıyor (26.12.1978)

Üst Başlık: Resmî açıklamaya göre ölü sayısı 136 (26.12.1978)

Başlık: 101 ölü ve bir harap şehir (27.12.1978)

Üst Başlık: Kahramanmaraş'ta son durum (27.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta gece sokağa çıkma yasağı var (28.12.1978)

Başlık: K. Maraş yaralarını sarıyor (29.12.1978)

Hürriyet gazetesinin Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin daha popüler söylemleri tercih ettiği görülmektedir. 23 Aralık 1978 tarihli manşet haberinde Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün açıklamalarını haber başlığına taşıyarak dolaylı bir anlatım tercih edilmiştir. Ana başlıktaki “sinsi planlar” vurgusu, üst başlıkta “mezhep ayrılıkları” ve “kardeş kavgası” olarak detaylandırılmıştır. 24 Aralık 1978 tarihli haberde ise herhangi bir anlama gelebilecek ifadeden uzak durarak, son durum “ateşler içinde” şeklinde ifade edilmektedir. Bu iki haberde herhangi bir ideolojik çözümlemeye yönelik bir kavram/ifade yer almamaktadır. 25 Aralık 1978 tarihli haberin başlığında da bebeklerin dahi öldürüldüğünü ifade ederek olayların dramatik yönüne vurgu yapmaktadır. Bu durum, okurun acıma duygularını ön plana çıkaracaktır. Dolayısıyla haberin okunmasını sağlayacak bir haberin üretildiğini

söylemek mümkündür. Bu haberin alt başlığında mağdurlara ve eyleme yönelik bilgi verilirken, olayın kim tarafından gerçekleştiği dahi belirtilmemektedir. Aynı belirsizlik üst başlıkta da devam etmiş, yine özne konumunda herhangi bir kişi/grup ismi verilmemiştir. Buraya kadar sunulan haberlerin genelinde diğer gazetelerde olduğu gibi bir vurgu veya iddia mevcut değildir. Bu tespitle Hürriyet gazetesinin Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili olarak daha ortada veya ılımlı bir tavır sürdürdüğünü söylemek mümkündür. 26 Aralık 1978 tarihli haberde, meydana gelen olaylar bir doğal afet benzetmesi yapıldığı görülmektedir. Haberin üst başlığında ise resmi kaynaklar tarafından yapılan açıklamayla son durum hakkında bilgi verildiği görülmektedir. Haberde resmi olarak 136 kişinin öldüğü bilgisi yer alırken; diğer gün olan 27 Aralık 1978 tarihli haberde ölü sayısı 101 olarak açıklanmıştır. Her iki haberdeki çelişkili bilgi dikkatten kaçmamaktadır. 27 Aralık'taki haberin kaynağına ilişkin bir bilgi yer almazken, haberin kaynağının gayri resmi bir açıklama olduğu şeklinde yorumlanabilir. 28 Aralık 1978 tarihli haberde, Kahramanmaraş'ta sokağa çıkma yasağının uygulandığı, aynı gün tarihli diğer haberde de yaraların sarıldığı, şehrin sıradan yaşantısına döndüğüne dair bilgiler sunulmaktadır. Hürriyet gazetesi genel olarak, olaylara daha nesnel bir çerçeveden yaklaşarak, herhangi bir fail bildirmeden haberleri olabildiğince resmi veya gayri resmi kaynakların açıklamalarına dayandırarak sunduğu tüm incelenen haberler neticesinde saptanmıştır.

Milliyet Gazetesi

Başlık: 3 İlde 4 Kişi Öldürüldü (23.12.1978)

Başlık: Kahramanmaraş'ta 21 Kişi Öldü, Yüzlerce Yaralı Var (24.12.1978)

Üst Başlık: Sokağa çıkma yasağı ilan edildi, buna rağmen çatışmalar sürdü

Başlık: Ölü Sayısı 60'a çıktı. (25.12.1978)

Başlık: Ölü sayısının 100'ün üstüne çıkacağı anlaşıyor (26.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta Ölü Sayısı 95'e Ulaştı (27.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta gündüz sokağa çıkma yasağı kaldırıldı (28.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta ölü sayısı 107'ye yükseldi (30.12.1978)

Milliyet gazetesi, Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili ilk haberini 23 Aralık 1978 tarihli sayısında okurlarına sunmuştur. Haberin bir bölümünde yer verilen olaylarla ilgili 2 öğretmen öldüğü bilgisi yer almaktadır ancak bununla ilgili bir detay bilgiye haber başlığında rastlanmamaktadır. 24 Aralık tarihli özel haberde, Kahramanmaraş'ta 21 kişinin öldüğü ve yüzlerce kişinin yaralandığı bilgisi yer almasına rağmen, bu ölümlere sebep olan eyleme ilişkin herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır. Haberin üst başlığında ise, “*çatışmaların sürdüğü*” belirtilmektedir. Buradan çatışmaların iki farklı grup arasında yaşanıyor olabileceği yorumunu yapmak mümkündür. 25 Aralık tarihli haberde, salt bilgiden kaynaklı yalnızca ölü sayısı üzerinden bir haber üretilmiştir. Bu haberin devamı niteliğinde olan 26 Aralık tarihli haberde, tırnak işareti kullanılmadan, doğrudan anlatım şekli olduğu anlaşılan bir anlatımla, haberde ölü sayısının artacağı yönünde bir başlık tercih edildiği görülmektedir. 27 Aralık'ta ölü sayısının 95 olduğu, 28 Aralık'ta uygulanmakta olan sokağa çıkma yasağının gündüz bölümünde kaldırıldığı ve 30 Aralık tarihli haberinde de yine ölü sayısı üzerinden üretilen bir başlığa rastlanılmaktadır. Gazete genel anlamı itibariyle Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili Hürriyet gazetesinde olduğu gibi daha salt bilgilerden oluşan, genel anlamda resmî açıklamalara ve kaynaklara dayanan haberleri sunduğu görülmektedir. Bu haberlerin de daha çok okurun dikkatini çekecek olan “ölü sayısından” öteye geçmediğini söylemek doğru olacaktır. Bu kapsamda incelenen haber başlıklarında çözümlemeye yetecek bilgiye rastlanılmamıştır.

Tercüman Gazetesi

Başlık: Kahramanmaraş'ta 150 iş yeri tahrip edildi, 2 ölü, 39 yaralı var (23.12.1978)

Başlık: Kahramanmaraş'ta iç savaş (24.12.1978)

Üst Başlık: 30 Ölü 150 Yaralı

Başlık: Ölü sayısı 200'ü geçer (25.12.1978)

Başlık: Kahramanmaraş'ta bulunan ceset sayısı 136'ya çıktı (26.12.1978)

Alt Başlık: Uyarıyoruz, Yangın Yurdu Sarabilir (26.12.1978)

Başlık: Huzura susamış milletimiz yürekten sesleniyor: Merhaba Asker! (27.12.1978)

Başlık: Kahramanmaraş'ta sıkıyönetim ile birlikte hayat normale döndü (27.12.1978)

Başlık: K. Maraş'ta Kimliği Belirlenemeyen Cesetler Topluca Defnedilecek (28.12.1978)

Başlık: Kahramanmaraş'ta ölenler toplu halde toprağa verildi (29.12.1978)

Başlık: MHP: K. Maraş'ta Marksistlerin Halka Ateş Açtığı Kesinleşti (29.12.1978)

Birinci haberde Tercüman gazetesi, Kahramanmaraş'ta meydana gelen olayların sonucuna ilişkin bilgilerle üretilen bir haber başlığı göze çarpmaktadır. Burada dikkat çeken bir nokta ise, ölü sayısının diğer birçok gazetede olduğunun aksine ilk olarak anılmadığı hususudur. Bu haberde ilk olarak tahrip edilen bina sayısına yer verilmektedir. İkinci haberde gazete Kahramanmaraş Olaylarını “iç savaş” olarak ifade etmektedir. İç Savaş kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından “Bir ülke içinde çıkan savaş, iç harp, dâhilî harp” olarak tanımlanmaktadır. Bu açıklamayı iki zıt kutup arasında gelişen silahlı mücadele olarak genişletmek de mümkündür. Bu durumda, Tercüman gazetesi Kahramanmaraş Olaylarının iki grup arasında meydana geldiğini ifade etmektedir. Üçüncü ve dördüncü haberin resmî açıklamalardan kaynaklanan sayısal verilerden üretildiği görülmektedir. 25 Aralık tarihli sayısında Cumhuriyet Savcısı Dünder Saner'in ifadeleri başlığa taşınmıştır. 26 Aralık tarihli sayıda ise olayların geldiği sonuca yönelik bir bilgi bulunmaktadır. Bu durum alt başlık ile Kahramanmaraş Olayları sona ermiş olsa da bu tür olayların yurt geneline yayılabileceğini duyurusu olarak yer almaktadır. Tercüman gazetesinin 27 Aralık tarihinde Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin iki ayrı haberi okurlarına sunduğu görülmektedir. Bu tarihteki ilk habere ilişkin olarak sıkıyönetim kararının doğru olduğunu vurgulandığı bir habere yer verilirken; ikinci haberde sıkıyönetimin ardından Kahramanmaraş'ta hayatın normale döndüğü ifade edilmektedir. İki haber arasında da fikir birliğini söylemek mümkündür. Şöyle ki; alınan sıkıyönetim kararının isabetli olduğu, Kahramanmaraş'ta yaklaşık bir haftadır süren olayların sonunu getirmiştir. CHP iktidarı süreç içerisinde her ne kadar sıkıyönetim taraftarı olmasa da Tercüman gazetesinin ideolojik duruşu itibarıyla bu durum şarttır ve yerine getirilmiştir, düşüncesi ileri sürülmektedir. 28 Aralık tarihli haber başlığında eleştirel söylem

özömlemesi yapmaya yetecek herhangi bir özömleme yapmayı mümkün kılacak bilgilere yer verilmemiştir. 29 Aralık tarihli sayısında MHP yetkililerin ifadeleri başlığa taşınmıştır. Bu durum, gazetenin kendisini yakın gördüğü siyasi parti ile yakınlığı da işaret etmektedir. Olayın kaynağının MHP’li yetkililer olması, olayların sorumlularının Marksistler olduğunu ileri sürmektedir.

3.5.1.3. Haber Girişleri

Aydınlık Gazetesi

TİKP tarafından düzenlenen binlerce kişinin katıldığı tören, saldırıya uğrayınca, öldürölen öğretmenlerin cenazesi gömülemedi. İki kişinin öldüğü resmen açıklanan olaylarda, ölü ve yaralı sayısı belli değil (23.12.1978) MHP’lilerin iki gün süren saldırısı karşısında polis, jandarma ve ordu birlikleri seyirci kaldı. Tahrip edilen bina sayısı 500’ü aştı. MHP’lilerin saldırılara Sünni halkı katamadı. MHP’liler bir aileyi satırlarla doğradı (24.12.1978)

İl Jandarma Alay Komutanı saldırganlara yardım etti. Komutan ateş emrini uygulamadı. Jandarmalar ağlıyor. Yürükselim Mahallesiinde MHP’liler katliama devam ederken Jandarma komutanı halkın sığındığı evlere baskın yaptı. Ankara’dan emin verildiğini söyleyerek muhasara altındaki TİKP’li Başkanın bulunduğı evi arattı... (25.12.1978)

Güvenlik kuvvetleri faşistlerin verdiği bilgiye göre hareket ediyor. Jandarma, TİKP İl Başkanının evini yine aradı. Faşistlerin üstlendiğı mahallere giremeyen jandarma, saldırıya uğrayan Yürükselim’de arama yapıyor... (26.12.1978)

Ecevit: “Atatürk milliyetçiliğı dışında milliyetçilik anlayışları icat edilerek, bu ortam yaratılmıştır” Haluk Ülman: “Sıkıyönetim ben bu işi beceremedim. Asker gelsin demektir” MSP’li Aksay: “Uygulamanın hukuka saygılı olacağını ümit ediyoruz” MHP’li parlamenterler olayları Aydınlikçıların çıkardığını iddia ettiler. (27.12.1978)

Cesetlerin toplanmasına devam ediliyor. Kenar mahallerde hala evlerden dışarı çıkılamıyor. Dün İsadivanlı ve Sakarya Mahallelerinde silah sesleri duyuldu. TİKP K. Maraş katliamında başı çeken MHP’lilerin isimlerini açıkladı. (27.12.1978)

Katliamın başlamasına neden olan Çiçek Sineması tertibiyle ilgili olarak Özeydınlı: “Elimizde bomba olaylarıyla ilgili belgeler var, hesabını soracağız” (28.12.1978)

DİSK bütün işçileri K. Maraş'ta öldürülenlerin anısına saygı duruşuna çağırđı. “Temel hak ve özgürlükleri askıya alan bir yönetim biçimi olduğu için sıkıyönetime karşıyız” DİSK, İşçileri Bakanının gerçek suçluları gizler biçimindeki sözlerini eleştirdi. (29.12.1978)

Aydınlık gazetesinin haber girişlerinin hikayeci bir anlatımla dile getirildiği görölmektedir. Nedensellik ilkesiyle de bağdaşan 23 Aralık 1978 tarihli haber girişinin ilk kısmına bakıldığında, 21 Aralık 1978 tarihinde öldürülen iki öğretmen cenaze töreninin saldırıya uğraması sonucu cenazelerin defnedilemediği dile getirilmektedir. Ayrıca cenaze töreninin TİKP tarafından düzenlendiği ifade edilmiştir. Bu organizasyonu gazetenin tanımladığı ideolojik kimliğe göre öne çıkarıp özne olarak kullandığı ve üzerinde durduğu “TİKP (Türkiye İşçi Köylü Partisi)” bu haberde ön plana çıkarılmıştır. Cenaze törenine katılan “binlerce” kişinin TİKP taraftarı olduğu yönünde kesin bilgi yer almamaktadır. Burada da bir genelleme yapıldığı açıkça görölmektedir. Spotta, cenazelerin neden defnedilemediği ile ilgili soruya ise “saldırıya uğrayınca” ifadesi cevap olabilmektedir. Yalnız, saldırının oluş şekline ilişkin bir açıklama yer almamaktadır. Spotun ikinci kısmına ilişkin olarak resmi kaynaklarca yapılan açıklamaya göre iki kişinin öldüğu kesindir ancak bunun devamında “ölü ve yaralı sayısının belli olmadığı” belirtilmiştir. Buradaki ifade ile ana başlıkta yer alan “çok sayıda ölü var” ifadeleri birbirleriyle çelişmekte; başlık ve spot arasında ikircikli bir durum meydana getirmektedir. Bu çelişki haberin inandırıcılığını zayıflatmakla, kullanılan çarpıcı başlığın detaylarıyla ilgili kesin olmayan bilgilerin gerçekmiş gibi yansıtıldığına işaret etmektedir. Diğer bir örnekte, 24 Aralık 1978 tarihli haberin girişi ise bu olayla ilgili akıllarda şu paralele işaret etmektedir: siyasi parti teşkilatı mensupları ile devletin resmî kurumlarındaki görevlilerin fikir ve eylem birliği içerisinde meydana getirdikleri bir olaydan söz edilmektedir. Eylemlerin neticesinde 500’ü aşkın binanın tahrip edildiği vurgusu da yine haber başlığı ve üst başlığın uygun düştüğünü göstermektedir. Bir spot içerisinde birden fazla olaydan bahsedilmesi okuyucunun kafasında bir karışıklığa sebep olacaktır. Aynı spot içerisinde, olayın sorumlularından, eylemlerin hangi siyasi görüş içerisinde

yoğunlaştığından ve mağdur olan vatandaşlardan bahsedilmektedir; arka arkaya sıralanan bu durumlar karmaşık bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Aydınlık gazetesi haber girişlerine genel olarak bakıldığında, iki durumun ortaya çıktığı görülmektedir:

- 1) Olayların sorumluları
- 2) Eylemlerin hangi grup üzerinde yoğunlaştığı.

İncelenen 23 – 29 Aralık 1978 tarihli haberlerde bu durumdan sıkça bahsedilmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi

TÖB-DER’li iki öğretmenin camiye götürülen cenazelerine “Komünistlerin ve Alevilerin cenaze namazı kılınmaz” diye protesto gösterilen girişilen saldırganlar 300’e yakın iş yerini tahrip etti. İsyan biçiminde nitelendirilen olaylar, öğle saatlerinde başlayarak saat 20:30’a doğru kontrol altına alınabildi. 39 kişi yaralandı. (23.12.1978)

Üç gün önce öldürülen iki öğretmenin cenaze töreninde başlayan saldırılar dün tam bir katliama dönüştü. “Müslüman Türkiye” diye bağırان ve ellerinde uzun menzilli silahlar bulunan saldırganlar çocukları da öldürdü. Çevre illerden gelen sağcı güçler, CHP, TİP, TÖB-DER, TİKP ve POL-DER binalarını ateşe verdiler. (24.12.1978)

Başbakan “Cana kıyanların canına kıyılmıyorsa bu devlet gücünün insanca kullanılmasındandır.” Hükümeti suçlayan Demirel, “Bana sağcılar cinayet işliyor dedirtemezsiniz” dedi. (25.12.1978)

Kahramanmaraş’ta cuma günü sağcı gruplar tarafından başlatılan ve katliam derecesine kadar varan olaylar, büyük ölçüde bastırılmış, ancak bazı mahallelerden silah sesleri dün de duyulmuştur. (26.12.1978)

Sokağa çıkma yasağının 18 – 05 arasında uygulanacağı bildirildi. Evleri yakıp yıkılan aileler için 250 prefabrik konut yapılacak. (28.12.1978)

Senato’da gündem dışı bir konuşma yapan eski Kahramanmaraş Valisi CHP’li senatör İbrahim Öztürk, “Tüm siyasal partilerin iş birliği yapmasını ve bir ‘İç güvenlik Kurultayı’ toplanmasını önerdi. (29.12.1978)

Gazetenin yukarıdaki haber girişlerindeki sağ görüşlü vatandaşlara izafe edilen İslami sloganlar dikkat çekmektedir. “*Alevilerin cenaze namazı kılınmaz*” ve “*Müslüman Türkiye*” gibi yargılar buna örnek olarak gösterilebilir. Cumhuriyet gazetesi, bu ifadelerle de Kahramanmaraş Olaylarının slogan sahipleri ile karşı taraf arasında meydana geldiğini ileri sürmektedir. Ayrıca öldürülen öğretmenlerin üye oldukları meslek kuruluşu da vurgulanarak “sol görüşlü” veya “sol görüşlü meslek gruplarına” üye olanların öldürüldüğü anlamı da inşa edilmektedir. Gazete, Kahramanmaraş Olayları haberlerini ilk günlerde “isyan” niteliğinde olduğunu ifade etmişken, 24 Aralık tarihli sayısında olayların “katliam” boyutuna uzandığını öne sürmektedir. Yine, çevre illerden geldiği öne sürülen “sağcı güçler” ile olayların daha kapsamlı bir kimliğe bürünerek, olayların tüm sol görüşlü siyasi kuruluşları hedef aldığını ifade etmektedir. Biz ve onlar paralelinde kurulan karşıtlık çerçevesinde; Başbakan Ecevit ve ana muhalefet lideri Demirel’in ifadeleri de birbirinin aksi yönündedir. Ecevit’in açıklamalarının duygusal boyutu vurgulanıp “insanca” kavramı öne çıkarılmış olup, Demirel’in açıklamaları bu noktada bir ayrılık getirmektedir. Olayların sorumlusunun sağ görüşlü vatandaşlar olduğu vurgusu birçok haber başlığında olduğu gibi haber girişinde de görülmektedir. Bu değerlendirme neticesinde de haber başlıklarıyla, haber girişlerinin birbirlerini tamamladıkları görülmektedir.

Hergün Gazetesi

Komünist cinayet şebekeleri son günlerdeki terörlerini artırarak, ülkeyi bir kan gölüne çevirmişlerdir (24.12.1978)

Komünist ihanet çeteleri üç gün içinde Kahramanmaraş’ı harabeye çevirerek 200’den fazla yurttaşımızın ölümüne, binlercesinin de ağır yaralanmasına yol açmışlardır. Harabe bir durum alan kentte birçok yer yanmış, yıkılmış ve tahrip edilmiştir. (25.12.1978)

K. Maraş’ta dört gün önce başlayan kanlı olaylar civar köylere de sıçrayarak geniş boyutlar kazanmış, ölü sayısının giderek arttığı bunun 200’ü aşmasından korkulmaktadır. (26.12.1978)

Kahramanmaraş olaylarını yerinde incelemek için gönderilen MHP Genel Sekreter Yardımcısı Nevzat Köseoğlu, Meclis Grup Başkanı Vekilleri Faruk Demirtola ve İhsan Kabadayı ile Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Yusuf Özbaş'tan kurulu MHP heyeti ortak bir açıklama yapmışlardır. (28.12.1978)

AP'li Doğan da dün yaptığı basın toplantısında "CHP iktidarının Kahramanmaraş'ta aşırı solcu ve bölücülükten hüküm giyenleri önemli mevkilere getirdiğini YSE'de Eğitim Enstitülerinde bu şahısların milliyetçilere hayat hakkı tanımadığını bildirdi. (29.12.1978)

Hergün gazetesinin, ana başlıkta ifade ettiği anarşi kavramını, haberin girişinde "son günlerde artan terör eylemleri" olarak nitelemiş ve meydana gelen eylemlerinin "komünist cinayet şebekleri" olarak ifade ettiği gruplar tarafından meydana getirildiğinden bahsedilmektedir. Ana başlık ve haber girişinde kullanılan ifadelerin birbirlerini tamamladıklarını söylemek mümkündür. 25 Aralık tarihli bir sonraki haberde, eylemlerin "komünist ihanet çeteleri" tarafından meydana getirildiği vurgulanmış, olaya ilişkin tutumun sürdürüldüğü görülmüştür. Bu haberde, meydana gelen olaylara ilişkin daha detaylı bilgiler yer almakta, ölü, yaralı ve şehrin birçok yerinde tahribatın meydana geldiği dile getirilmektedir. Burada haber girişinde yer alan çelişkili bilgi ile ana başlıkta yer alan bilginin birbiriyle uyuşmadığını söylemek gerekmektedir. Ana başlıkta net bir ifade ile ölü sayısının 200'e yaklaştığı ifade edilirken, haber girişinde 200'den fazla kişinin öldüğü bilgisi yer almaktadır. Bu bilgiye ilişkin yanlış ya da yanlış bilgi denilebilecek durum, "ölü sayısının giderek arttığı, bunun 200'ü aşmasından korkulduğu" ifadesi de bu çelişkili halin sürdürülmesine sebep olmaktadır. Buradaki yanlışın haber kaynağından olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu haberde Kahramanmaraş'ta meydana gelen durum "kanlı olaylar" olarak nitelendirilmektedir. Olayların şehir merkezini aşarak köylere kadar sıçradığı bilgisiyle de önlenemez kuvvette olduğu ve giderek genişlediği yorumu da getirilebilir. 28 Aralık tarihli haber, ana başlık ve haber girişiyle birlikte okunduğunda özelden genele bir bilgi aktarımı yapıldığı söylenebilir. Haber girişinde bahsedilen ortak toplantıdan çıkan ortak açıklama haber başlığında kullanılmıştır. Haberdeki MHP vurgusu da haberin ideolojik yönüne atıf yapmaktadır. 29 Aralık tarihli haber girişi ile haber başlığı arasında bir bağ kurulamamaktadır. Ana başlıkta yer alan

iddiaya ilişkin olarak haberin girişindeki ifadelerin birbirinden uzak açıklamalar olduğu yorumu getirilmiştir.

Hürriyet Gazetesi

Devlet başkanı, yurttaşların birbirine düşman haline getirilmesine devletin izin vermeyeceğini söyledi (23.12.1978)

Polis ve jandarma olayı bastırmakta yetersiz kaldı; Gaziantep'ten jandarma, Kayseri'den indirme birliği çağırıldı. Jet uçakları şehrin üstünden uçtu. Gece-gündüz sokağa çıkma yasağı konuldu. Ölenlerden birisinin jandarma eri olduğu bildiriliyor. Bütün memurlar ve eşleri Valiliğe sığındı. (24.12.1978)

Askeri birlikler dün güçlkle ortalığı yatıştırdı. Çarşı karakolu yakıldı. Bir jandarma eri daha vuruldu. Tutuklananların sayısı 100'ü buldu. 200 kişi gözaltında. (25.12.1978)

Morg yetersiz olduğu için ölülerin kokmaya başlandığı açıklandı. Askeri birliklere sığınanlar çadırlara yerleştiriliyor. Ankara'dan 2500 kişilik bir seyyar mutfak kente götürüldü. Şimdiye kadar gözaltına alınan 108 kişinin 32'si tutuklandı. (26.12.1978)

Dördüncü günün bilançosuna göre yaralı sayısı 176, tutuklu sayısı ise 75. Ölülerin artmasından endişe ediliyor. Yakılan yıkılan ev sayısı 210 dükkân ise 70. (27.12.1978)

Kanlı, dehşet ve terör dolu günleri askeri birliklerin güvenlik önlemleriyle geride bırakan Kahramanmaraş'ta yaşantı normale dönerken, halk olayların evlerde ve iş yerlerinde yol açtığı hasarları gidermek için çalışmalarına başladı (29.12.1978)

Hürriyet gazetesi, haber başlıklarında olduğu gibi haber girişlerinde de kaynağa dayalı ve net olan bilgileri paylaşmaktadır. Haber girişlerinde herhangi bir tarafa yönelik ideolojik bir dilden söz etmek pek mümkün değildir. Olaylara daha nesnel bir çerçeve ile yaklaştığı görülmektedir. Ayrıca meydana gelen olaylara devletin kurumlarının seyirci kalmayacağı sıkça vurgulanmaktadır. Bu durum, 23 Aralık tarihli sayısında Fahri Korutürk'ün ifadelerinin, 25 Aralık tarihli sayısındaki askeri birliklerin olaya müdahalesi somut bir örnek olarak gösterilebilir. Haber girişlerinde dikkat çeken bir diğer durum ise olaylar neticesindeki insani durum ve

mağduriyetler göze çarpmaktadır. Birçok haber girişinde sayısal verilerden faydalandığı görülmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi devletin görev başında olduğu yapılan tutuklamalar ve halka sağlanan desteklerle okura aktarılmaktadır. Sıkça tekrarlanan bu vurguyu, “*Kanlı, dehşet ve terör dolu günleri askeri birliklerin güvenlik önlemleriyle geride bırakan Kahramanmaraş’ta yaşantı normale dönerken...*” ifadeleriyle örneklendirmek mümkündür.

Milliyet Gazetesi

Kahramanmaraş’ta okuldan çıkarken saldırıya uğrayan 2 TÖB-DER’li öğretmenden biri yolda, diğer hastanede öldü (23.12.1978)

Öldürülenler arasında 2 asker ve hastaneye yaralı taşıyan SSK ambulans şoförü de bulunuyor (24.12.1978)

Dağıtılan saldırganlar, bazı mahallelerde yangınlar çıkardılar. Yangınları söndürmeye gelen itfaiyeyi engellemek istediler (25.12.1978)

Ankara’ya dönerek Milli Güvenlik Kurulu toplantısına katılan İçişleri Bakanı, “Cenaze törenlerine kesinlikle izin verilmeyeceğini” açıkladı (27.12.1978)

Olaylarda ölü sayısı 104’e yükseldi. Savcı: “Kesin ölü sayısı 10 gün sonra belli olabilir. Bize göre bugün şu ya da bu örgüt olayları kışkırtmak için çok erkendir” dedi. (28.12.1978)

Yakılan binalarda yapılan aramada 2 ceset daha bulundu, kimliği saptanamayan cesetlerin numaralandırıldıktan sonra gömüleceği açıklandı. Evleri yıkılan yurttaşlara Kızılay’ın dışındaki kuruluşların da yardım ettiği, bu arada Tekel Bakanlığı’nın yöreye 7 ton çay gönderdiği belirtildi. (30.12.1978)

Milliyet gazetesi de Hürriyet gazetesi gibi olaylara daha nesnel bir çerçeveden yaklaşmıştır. Olaylar sırasında hayatını kaybedenlere ve buna sebep olanlara ilişkin herhangi bir ideolojik anlama gelecek kavram/ifadeye yer vermemiştir. Sadece öldürülen öğretmenlerin kimliğine ilişkin TÖB-DER üyesi olduklarından bahsedilmektedir. Bunun yanında daha da derin bir çözümlemeyi mümkün kılacak bilgiye rastlanılmamaktadır. Haber girişlerinde resmi kurum temsilcilerinin açıklamalarına ve bu açıklamalar sırasında paylaşılan sayısal verilere yer

verilmektedir. Ayrıca haber girişlerinde öne çıkarılan bir başka durum, devletin tüm kurumlarıyla mağdur olan halka yardım yaptığına da değinilmektedir.

Tercüman Gazetesi

Öldürülen iki öğretmenin cenaze töreninde çıkan olaylar büyüdü, şehirde hava çok gergin (23.12.1978)

Sokağa çıkma yasağına rağmen çıkan olayları bastırmak için İslahiye'den bir zırhlı tugay, Kayseri'den bir hava tugayı geldi (24.12.1978)

“İnsanlık dışı suçlar işlendi” diyen Savcı Saner’e göre “Yaşlı ve çocuklar gaz dökülerek yakıldı. Üçer-dörder ceset birlikte bulunuyor. Çatışma ve baskınların köylere sıçradığı bildiriliyor. Milli Eğitim Müdürü “Çokyaşar Köyünde en az 15 ölü var. 4 kişi gözümün önünde öldürüldü” dedi ve köylere acil yardım istedi. (25.12.1978)

Tedbir alınmazsa “Sıcak Hat”ın çevrelediği bölgede yeni patlamaların olacağı belirtiliyor. (26.12.1978)

M.G.K. Korutürk’ün başkanlığında toplanarak sıkıyönetim ve Kahramanmaraş olaylarını ele aldı. Arkası gelmeyen kanlı olaylardan bıkan, sokağa dahi çıkamayan halk sıkıyönetim ilanını büyük bir sevinçle karşıladı (27.12.1978)

Tutuklananların sayısı 75’e ulaştı. Gündüz sokağa çıkma yasağı kaldırıldı. Halk günlerdir ilk defa ekmek ve diğer ihtiyaç maddelerini karşılamak için alış-veriş yapabildi. (27.12.1978)

Bulunan ceset sayısı dün 104’e, tutuklananların sayısı 77’ye yükseldi. Yanan evlerden yeni cesetler çıkmasından korkuluyor. (28.12.1978)

Kahramanmaraş olayları sırasında ölen ancak kimlikleri belirlenemeyen cesetler kod numarası verilerek dün saat 10’da askeri birlikler tarafından topluca toprağa verilmişlerdir. (29.12.1978)

Kahramanmaraş’ta meydana gelen olayları yerinde inceleyen MHP Parlamento heyeti adına dün bir basın toplantısı düzenleyen MHP Genel Sekreter Yardımcısı Nevzat Köseoğlu, bazı resmi araçlarla çatışmacılara silah taşındığına dair söylentilerin bulunduğunu anlatmış, “Bir YSE arabası ve elemanları ile patlayıcı

madde taşınırken halk tarafından ele geçirildiği ifade edilmiştir” demiştir (29.12.1978)

Tercüman gazetesi, haber girişlerinde Kahramanmaraş'ta yaşanan olayların yurt geneline yayılmasından duyulan kaygıyı vurgulamaktadır. Bu durumu da “sıcak hat” olarak ifade ettiği şehirler olarak ifade etmektedir. Olayların daha dramatik boyutlarına yönelik ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Özellikle 25 Aralık tarihli sayısındaki haberde Savcı Dünder Saner'in açıklamalarına geniş yer vermektedir. Tercüman gazetesinde haber girişlerinde olaylara ilişkin herhangi bir fail belirtilmemekte, bunun yanında herhangi bir parti ya da gruba karşılık gelecek bir durumda göze çarpmamaktadır. Fakat gazetenin ideolojik haber üretimine ayna tutacak olan birkaç durum söz konusudur. Alınan sıkıyönetim kararı gazetenin 27 Aralık tarihli sayısında; *“Arkası gelmeyen kanlı olaylardan bıkan, sokağa dahi çıkamayan halk sıkıyönetim ilanını büyük bir sevinçle karşıladı”* şeklinde aktarılmaktadır. Bu ifadeler gazetenin sıkıyönetim taraftarı olduğunu ve dolayısıyla hükümetin karşısında konumlandıkları gerçeğini düşündürmektedir.

3.5.1.4. Fotoğraf

Tablo 3: Kahramanmaraş Olayları Haberlerinde Gazetelerde Çıkan Fotoğraf Sayısı

Gazete	Fotoğraf Sayısı
Aydınlık	21
Cumhuriyet	24
Hergün	6
Hürriyet	9
Milliyet	27
Tercüman	15

Aydınlık Gazetesi

Aydınlık gazetesinde kullanılan görsel öğelerin tamamına yakınının ilk sayfada kullanıldığı görülmektedir. Yer verilen öğelerle ilgili şu ifadeleri kullanmak doğru olacaktır; haber başlıkları, haber spotları ve görseller birbirlerini tamamlamaktadır. Fotoğraflarda daha çok tahrip edilen iş yerleri, mağdur olan vatandaşların dramları ön plana çıkarılmıştır. Aydınlık gazetesinin, sağ gruplar olarak gösterdiği sorumlular ilgili olarak da 26 Aralık 1978 tarihli sayısında 8. sayfada yer verilen görselde “MHP’lilerin binaları sapasağlam” ifadesiyle de bu iddiasını görsel öğeler üzerinde de kullandıkları

gözlemlenmektedir. Bu durumun yanı sıra Aydınlik gazetesi fotoğraf altı metinlerde *“MHP’li saldırganlar dün öğlene doğru otomatik silahlarla Vilayet Konağına saldırıya geçtiler. İçinde bakanların ve gazetecilerin bulunduğu binayı jandarmalar korumaya çalışıyorlar.”* gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, mağdur vatandaşların durumlarını dile getirdiği 26 Aralık tarihli sayısında 3 ayrı görselin kullanıldığı görülmektedir. İlk fotoğrafta, yaralanmış bir vatandaşın polis nezaretinde götürüldüğü ifade edilirken, nereye götürüldüğüne dair herhangi bir ibareden bahsedilmemektedir. İkinci fotoğrafta yine polis refakatinde küçük bir kız çocuğunun bir yere götürüldüğü gösterilmektedir. Burada bir ayrıma yer vermenin doğru olacağı düşüncesiyle; Aydınlik’ın iddiası saldırganların jandarma güçleri ile hareket ettiği ancak polis kuvvetlerinin halkın yanında olduğu algısı ortaya koyulmaktadır. Üçüncü fotoğrafta devlet erkanının Kahramanmaraş iline geldiği ve bakanların görevlerinin başlarında olduğu, Kahramanmaraş’ta meydana gelen olaylara devlet yetkililerin kayıtsız kalmadığı düşüncesi ortaya konulmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi

Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin olarak Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan fotoğraf sayısı dikkat çekmektedir. Gazetenin yayıncı kimliği ile ters düşen bir durum olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Zira, “daha çok metin” ile “daha az görsel” anlayışı Cumhuriyet gazetesini kuruluşundan beri diğer ulusal gazetelerden ayıran en önemli yönlerden birini oluşturmaktadır. Gazetede yer verilen fotoğrafların büyük kısmı bölgede haber yapan muhabirleri Ali Nun ve Selim Yalçiner tarafından kaydedilen, “İzlenim ve Fotoğraflarla Maraş Dramı” başlığıyla sunulan fotoğraflardır. Fotoğraflarda öne çıkarılan tema duygu durumunun yoğun olarak yaşandığı dramatik öğelere yer verilen fotoğraflardır. Bu durum, 26 Aralık tarihli sayısında da kullanılan görsel ile de desteklenmektedir. İlk sayfada kullanılan fotoğrafta, ele ele tutuşan bir anne ile kızının ağladıkları görülmektedir. Gazete tarafından olayların dramatik sonucu olarak kullanıldığı düşünülen bu fotoğrafın alt bilgisinde ise; “Bir ana-kız dehşet ve gözyaşları içinde Kahramanmaraş Valiliğine sığınıyorlar” ifadesi yer almaktadır. Bir başka görsel de ise, 3 küçük çocuk görülmektedir. Fotoğraf altı metinde *“Kahramanmaraş’ta insanlıktan çıkmış kişilerin saldırısından kurtarılan üç yavru, devlet güvencesi altında bir resmi dairede korkuyla ana-babalarının gelmelerini bekliyor”* ifadesi yer almaktadır. Ayrıca fotoğraflarda şiddet ögesinin ön

plana çıkarıldığı, etik kurallara aykırı görsellerin kullanıldığı, bunun da mağdur oldukları ifade edilen şahısların yüzlerinin açıkça gösterildiği gözlemlenmiştir.

Tercüman Gazetesi

Tercüman gazetesin haberlerindeki fotoğraf sayısı Aydınlık ve Cumhuriyet gazetelerine nazaran az olsa da kullanılan fotoğraflara çoğunluk olarak ilk sayfada yer verildiği görülmektedir. Haberlerin ilk sayfadan başlayıp, iç sayfada detaylandırılmaktadır. Bu detaylar arasında fotoğrafa oldukça az yer verilmiştir. İlk sayfada kullanılan fotoğraflar ögelerinde de asker ön plana çıkarılmaktadır. Buna örnek olarak, 23 Aralık tarihli haberde kullanılan fotoğrafta askeri araçlar yer almaktadır. Haber alt metninde ise bu fotoğraf, *“İslahiye’den gelen zırhlı araçlar şehrin kritik noktalarına yerleştirilmiştir. Askeri araçların kontrolü altına giren bölgelerde olaylar önlenmiştir. Şehirde derin bir sessizlik hüküm sürmektedir.”* şeklinde yer almaktadır. Bu fotoğraf ve alt metin vurgusuyla, askerin olayları önleme noktasında önemli bir güce sahip oldukları yorumunu yapmak mümkündür. Yapılan bu vurguyu da sıkıyönetim talebiyle ilişkilendirmek doğru olacaktır. Tercüman gazetesi haber metinlerinde bu ihtiyacı dile getirmektedir. Buradaki örnekte de bunun somut sonuçları olabilecek bir durumu ortaya koymaktadır. Gazetede asker ögesine yer verilmeyen diğer fotoğrafların tümünde yakılan araçlar, tahrip edilen binalar görülmektedir. Bu durumu da askerin kontrolünde olmayan bölgelerde bu tür eylemlere rastlanabilme ihtimali işlenmektedir. Tercüman gazetesi, olaylar sonucunda hayatını kaybeden vatandaşların açıkça fotoğraflarının kullanıldığı 27 Aralık tarihli haberde bir çelişki dikkat çekmektedir. Fotoğrafların haberlerin birer tamamlayıcısı olduğu vurgusunu daha önce yapmıştık. Bu haberde, kullanılan bu fotoğrafa karşılık olarak *“hayatın normale döndüğü”* vurgusu ana başlıkta aktarılmıştır. Burada ana başlık ile fotoğrafın birbiriyle uyuşmadığını söylemek gerekmektedir.

Hergün Gazetesi

Hergün gazetesi, incelenen gazeteler arasında en az fotoğrafa yer veren gazetedir. Kullanılan sayılı görsel ögelerde ya tahrip edilen iş yerleri ya da yaralanan insanların yer aldıkları fotoğraflara yer verilmiştir. Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin olarak sağ görüşlü liderlerin açıklamalarının olduğu haberlerde özellikle Alparslan Türkeş’in sıkça kullanılması dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Hergün gazetesi

haberlerinde sıkıyönetim kararının alınması yönünde birçok ifade kullanmaktadır. Bu ifadeleri de fotoğraflarda yer verilen asker figürüne yormak mümkündür. Sıkıyönetim kararı olayların sonunu getirecek ve huzurlu bir ortam sağlayacak düşüncesiyle hareket edildiği yorumlanmaktadır. Bu durumu da tahrip edilen iş yerlerinin önünde nöbet tutan asker fotoğrafıyla desteklemektedir.

Hürriyet Gazetesi

Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili Hürriyet gazetesinin haberlerinde iki ana temanın öne çıktığını söylemek gerekmektedir. Haberlere ilişkin ilk olarak şiddet ögesinin öne çıkarıldığı, ikinci olarak ise güvenliğin sağlandığı temaları ön plana çıkarılmıştır. Güvenlik olgusunun ön plana alındığı fotoğraflardan biri 23 Aralık 1978 tarihli “*Kahramanmaraş ateşler içinde*” başlıklı haberde görmek mümkündür.

Haberde kullanılan fotoğrafta Dev-Genç afişlerinin açıldığı bir yürüyüş görülmektedir. Yürüyüşe katılanların sayı olarak az olduğu görülmesine rağmen yoğun güvenlik önlemlerinin alınmış olması dikkat çekmektedir. Askerlerin birbirlerine yakın aralıklarla yan yana göründükleri fotoğrafta yürüyüşe katılanlar arasındaki büyük boşluklar gözlemlenmektedir. Fotoğraf alt metin bilgisinde de bu durum “*Olayların sıçramaması için İstanbul’da önlem alındı*” şeklinde belirtilmektedir. Bu tür olayların sıçrama şeklindeki yansımaları normal şekilde birbirlerine yakın şehirlerde tekrarlanması beklenebilir. Ancak İstanbul ile Kahramanmaraş arasındaki kilometre farkı göz önüne alındığında bu durumun aslında yoğun güvenlik önlemlerini öne çıkarmaya yönelik olduğu yorumlanmaktadır. Bir diğer öge olan şiddete ilişkin ise 25 Aralık 1978 tarihli “*Bebeleri bile vurdular*” başlıklı haberde açıkça görülmektedir. Haberde kullanılan görselde, hayatını kaybetmiş yaklaşık 10 kişilik bir grubun üst üste yığıldığı ve başlarında beyaz önlüğünden sağlık görevlisi bir kişinin durduğu görülmektedir. Fotoğraf alt metin bilgisinde “*Üç yaşındaki bebe... 15 yaşındaki ağabey... 20 yaşındaki abla... Vurulmuşlar... işte vahşet*” ifadeleri yer almaktadır. Etik ilkeleri bir yana bırakıp hiçbir kısıtlamaya başvurulmadan ilk sayfada kullanılan fotoğraf meydana gelen olayların boyutunu göstermektedir. Haber başlığında yer alan “*bebeleri bile*” ifadesi kullanılan görselde ortaya konulmuştur. Fotoğraf alt metin bilgisindeki ifadelerde de gazetenin vahşet olarak ifade ettiği olayların toplumun her kesiminden insanı hedef

aldığı şeklinde yorumlamak mümkündür. Hürriyet gazetesinin diğer fotoğraflarında da bu iki olgunun tamamlayıcısı görseller kullanılmıştır. Sıkıyönetim kararının ardından sunulan haberlerde güvenliğin daha çok vurgulandığı gözlemlenmektedir. Bu haberlerde, özellikle kolluk güçlerinin kullanılması da bu temayı güçlendirmeye ve okur üzerinde olumlu düşüncelerin oluşmasına katkı sağlayacağı niteliktedir.

Milliyet Gazetesi

Milliyet gazetesinde birçok fotoğrafın kullanıldığı görülmektedir. Bu fotoğraflarda sunulan bir temanın yanı sıra birçok temaya yer verildiği söylenebilir. Bahsedilen temalardan güvenlik güçleri ve alınan tedbirler öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra diğer gazetelerde kullanılan ancak Milliyet gazetesinde yer verilmeyen bir ayrıntı dikkat çekmektedir. Bu ayrıntı, hayatını kaybeden vatandaşlara ilişkin herhangi bir görsel ögenin yer almayışıdır. Bu ayrıntı yerine, şehrin birçok noktasında tahrip edilen mekanlara yer verilmektedir. Bu kullanım amacının ise olayın genel çerçevesine işaret ettiği söylenebilir. Milliyet gazetesinde resmi kaynakların varlığına değinmiştik. Bu durum görsel olarak da ortaya konulmaktadır. 24 Aralık tarihli sayısında gazetecilere açıklama yapan Başbakan Bülent Ecevit görseline yer verilmiştir. Fotoğraf alt metninde “*Başbakan Ecevit, Bakanlar Kurulu toplantısından sonra Kahramanmaraş olayları konusunda gazetecilere bilgi veriyor*” şeklinde bir açıklamaya gidilmiştir. Gazete haber fotoğraflarında sıkça kolluk güçlerinin yardımıyla bir başka bölgeye taşınan vatandaşlarına yer verilmektedir. Bu fotoğraflarda alt metin bilgisine yer verilmemiştir.

3.5.2.5. Şematik Yapı

3.5.2.5.1. Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar

Aydınlık Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli haberin ana olay sunumu; öldürülen 2 öğretmenin cenaze töreninin saldırıya uğraması ve cenazelerin defnedilememesi üzerinden aktartılmıştır. Ana olayın sunumu haberin girişinde yer almaktadır. Bu gelişmelerle haberin sonucunda cenaze töreni organizasyonunun şiddet olaylarına dönüştüğü ve bu olaylar neticesinde iki kişinin hayatını kaybettiği ifade edilmiştir. Bahsettiğimiz bu şiddet kavramı da haber içerisinde yer verilmiş olan: “*...MHP’li saldırganlar sarma hareketini de tamamladıktan sonra makinalı tüfek ve otomatik tabancalarla halkın*

üzerine ateş açtılar. Bomba attilar ve katliama giriştiler. Pol-Bir'li polislerde saldırıya katılarak halkın üzerine ateş açtılar” ifadesiyle doğrulanmaktadır. Haberin sunumuna göre öldürülen öğretmenlerin cenaze töreni saldırıyı planlayanlar tarafından fırsat bilinmiş ve “TİKP” tarafından düzenlenen ve “binlerce” kişinin katıldığı tören saldırı için uygun bir hale dönüştürülmüştür. Haberin iç sayfadaki devamında olaylar, ilişkin kronolojik bir sırayla aktararak ve Kahramanmaraş'ta meydana gelen olayların fitilinin 19 Aralık 1978 günü Çiçek Sinemasına atılan bomba ile olduğu ifade edilmektedir. 24 Aralık 1978 tarihli haberin girişi ise bu olayla ilgili akıllarda şu paralele işaret etmektedir: siyasi parti teşkilatı mensupları ile devletin resmî kurumlarındaki görevlilerin fikir ve eylem birliği içerisinde meydana getirdikleri bir olaydan söz edilmektedir. Eylemlerin neticesinde 500'ü aşkın binanın tahrip edildiği vurgusu da yine haber başlığı ve üst başlığın uygun düştüğünü göstermektedir. Haberin ana metni incelendiğinde haberi yazan kişinin olayları halkın duygu durumunu olumsuz etkileyeceği şekilde tasvir ettiği görülmektedir. Haber yazarı; olaylara karşı devletin herhangi bir güvenlik kurumunun müdahalesi olmadığını belirtirken, tüm olayların sorumlusu olarak da MHP'lileri göstermektedir. Ana olayın sunumu açısından ilk paragraf dikkat çekicidir. 25 Aralık 1978 tarihli gazetenin haber metninde ana olay sunulurken saat saat Kahramanmaraş'ta yaşananlar aktarılmıştır. Gazete, MHP'lilerin Vilayete saldırmaya başladıklarını, İçişleri Bakanı, Vali ve çok sayıda halkın Vilayete sığındığını anlatmaktadır. Haber metninde; olayların faileri, ellerinde el bombaları ve makinalı tüfeklerle çeşitli yerlerde saldırılara devam ediyor, güvenlik güçleri ise elinden geleni yapıyor şeklinde anlatılmaktadır. Dördüncü günün haberinde ise saldırıların devam ettiğine vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda olaylar karşısında güvenlik güçlerinin de çalışmalara başladığı anlatılmakta, MHP'lilerin de saldırılarına devam ettiğini belirtmektedir. Kahramanmaraş'ta bulunan haber merkezine gelen bilgiler, saat saat haber metnine yerleştirilmiştir. 27 Aralık 1978 tarihli sayıda ana olayın sunumu konusunda, şehirde silah seslerinin zaman zaman durduğu, yangınların kontrol altına alındığı, sokağa çıkma yasağının kaldırıldığı ancak sıkıyönetim uygulamasının başladığı belirtilmektedir. Kahramanmaraş'ta hayat normale dönmeye başlamış, halkı saldırıların açtığı yaraları sarmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda yakınlarını kaybeden ve tehdit altında olduğunu düşünen kişiler aileleri ile birlikte çevre illere veya akrabalarının yanına göç etmeye başlamıştır. Ayrıca

tutuklananların sayısı 66'ya çıkmıştır. Saldırıların altıncı gününü anlatan gazete haberinde; olayların sorumlusu olarak gösterilen MHP'nin suçunu bastırmaya çalıştığını ve cinayetleri başkalarının üstüne yıkmaya çalıştıkları anlatılmaktadır. Aynı zamanda Tercüman ve Hergün gazetelerinin de MHP'nin sol görüşü temsil eden vatandaşlara attığı iftiralara genişçe yer vererek safını belli ettiğine vurgu yapılmıştır. Başbakan, bazı Bakanlar ve CHP yöneticilerinden bir kısmının da olaylardan MHP'lileri sorumlu tuttuğuna değinilmiştir. Aynı şekilde hayatını kaybetmeden önce konuşan öğretmen Mustafa Yüzbaşıoğlu da sorumlu olarak MHP'lileri gösterdiği ifade edilmektedir. Son haberde ise ana olayı sunarken gazete; haber genelinde DİSK'in yaptığı konuşmaları ve düzenlediği organizasyonları anlatmıştır. DİSK, olayların sorumlusunu MHP olarak ifade etmiş ve K.Maraş'ta öldürülenler için bir saygı duruşu tertiplemiştir. Yine DİSK, İçişleri Bakanı Özyaydın'ın Meclis'te yaptığı konuşmasını eleştirmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli gazetenin ilk haberinde ana olayın haberin giriş kısmında sunulmuştur. *“Okullarından çıkıp evlerine giderken önceki akşam kurşunlanarak öldürülen TÖB-DER üyesi Endüstri Meslek Lisesi öğretmenleri Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu'nun cenazelerinin dün kaldırılmasına engel olan sağcı gruplar kentte tam bir saldırıya girişmiş, çıkan olaylarda 2 kişi öldürülmüş, 39 yurttaş yaralanmış, sol görüşlü kişilere ait 300 kadar işyeri tahrip edilmiştir.”* haber girişiyle dikkati olaylara çekmiş, aynı zamanda olayları kışkırtanların MHP ve Ülkücüler olduğunu belirterek olayların ancak akşam 20:30'da yatıştığını bildirmiştir. Haberin giriş kısmında olayları bir isyan başlangıcı olarak nitelendiren bir ilgiliden bahsedilmektedir. Gazetenin ikinci haberinde ana olayın sunumu giriş kısmında sunulurken haberin devamında geniş bilgilere yer vermiştir. Haberde sol görüşlü olduğu bildirilen 2 öğretmenin öldürülmesinden sonra yapılacak olan cenaze töreninde başlayan saldırılara değinilmiş, sağcı saldırganlar olarak ifade ettiği grubun kentteki CHP'li ve Alevi vatandaşların ev ve işyerlerine yaptıkları saldırı sonucunda 30 kişiyi öldürdükleri belirtilmiştir. Öğretmenlerin cenazesinden sonra meydana gelen olaylar şiddete dönüşerek sayıca fazla kişilerin öldürülmesine yol açmıştır. Bu durum da haber değeri taşıdığı için haber kriterleri açısından dikkate alınmış ve bu hususlar gazete için önem arz etmiştir. 25 Aralık 1978 tarihli üçüncü haberde gazete, haberin şematik

unsuru olan ana olayını “*Maraş’ta Ölü Sayısı Artıyor*” manşetinin alt kısmında sunmuştur. Yaşanan olaylar sonucunda meydana gelen çatışmalar birçok kişinin ölümüne neden olmuştur. Bu durumu gazete haberi şu şekilde sunmaktadır: “*Kahramanmaraş’ta dün de yer yer silahlı çatışmalar sürmüş ve ölü sayısının 77’ye, yaralı sayısının 150’si ağır olmak üzere 1000 dolayına yükseldiği bildirilmiştir*”. Bir olayın sonucu haber değeri taşıyor görüşünü benimseyen van Dijk’a göre sunulan bu haber, önceki yaşanan gelişmelerin şiddetle büyüyerek yaşananları kanlı bir sonuca sürüklediği için haber değeri açısından önemlidir. Dördüncü haberde ise haber başlığında ilk olarak “kırım” ifadesi dikkat çekmektedir. Kırım kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından “*Görev yönünden kötü bir duruma sokma, haksızlığa uğratma*” olarak tanımlanmaktadır. Gazetenin bu ifadeyi haber başlığına taşıyıp bu haberi de ilk sayfada sunmak olaylara karşı ideolojik tutumunu ortaya koymaktadır. Van Dijk’ın ifade ettiği gibi “söylemin ideolojiden ayrı olamayacağı” yargısı da somut bir hal almaktadır. Haberin spotunda verilen bilgi bu öne sürülen “kırım” ifadesinin kimlere karşı olduğunu ileri sürmektedir. Haberin giriş kısmında belirtildiğine göre sağcı grupların başlattığı olaylar büyük ölçüde bastırılmış ancak bazı mahallelerden silah sesleri hala gelmeye devam etmiştir. 27 Aralık 1978 tarihli gazetenin beşinci haberinde haberin ana sunumunun bulunduğu giriş kısmında olayların sakinleşmeye başlayarak sıkı güvenlik önlemleri alındığından bahsedilmiştir. Olayların sonuçları değerlendirildiğinde ise haberin giriş kısmı haber değeri taşımaktadır. Yaşanan şiddet olayları sonucunda ölü sayısının artabileceği ve yaralı sayısının da 170 olduğu belirtilmiştir. Altıncı haberde, haber başlığının resmi bir kaynak tarafından yapılan açıklama olduğu düşünülmektedir. Spotta verilen bilgiye ilişkin olarak da sokağa çıkma yasağının uygulanacağı saatler ile evlerini kaybeden vatandaşlar için çağrı niteliğinde olabilecek ve büyük harflerle yazılmış bir duyuru mevcuttur. Ancak kısa birkaç paragraftan meydana gelen haber metnin içeriğinde evleri yıkılan aileler için yapılacak olan konutlar hakkında herhangi bir açıklama ya da bilgiye yer verilmemektedir. Haberin sunumunda genellikle şiddet olayları sonrası meydana gelen hasarların giderilmesine değinilmiştir. 29 Aralık 1978 tarihli gazete haberinde ana olayın sunumu, Kahramanmaraş Olayları soruşturmasını yürüten savcının ağzından anlatılmıştır. Yaşanan gelişmelerin ne derece vahim olduğu haberin giriş paragrafından anlaşılmaktadır. Öldürülen kişilerin birçoğunun balta, satır, kazma gibi

kesici aletlerle vahşice hayatlarından koparıldığı görülmektedir. Yine bir kısmının ise uzun menzilli silahlar kullanılarak öldürüldükleri aktarılmaktadır. Bu eylemle ilgili uzak mesafeden, fark ettirmeden, tasarlanarak halktan bir kısım kişinin ölümüne sebep olunmuştur. Ana olayla ilgili çarpıcı ifadeler kullanılarak giriş kısmına dikkat çekilmiştir.

Hergün Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli sayıda ana olayın sunumunu gazete giriş ve devam eden paragraflarda vermiştir. Olayları “komünist cinayet şebekesi” olarak nitelendirdikleri solcu militanların çıkarttığını belirterek çok sayıda ölü ve yaralı olduğunu aktarmıştır. Ayrıca öldürülen iki öğretmenle ilgili olarak da bilgiler verilmiştir. İki öğretmenin cenazesinde çıkan olayları ilk olarak sol fraksiyonların çıkardığını ifade eden gazete, solcuların bilinmeyen sebeplerle kendi aralarında çatıştığını ifade etmektedir. 25 Aralık sayılı haberde ana olay, haber metninde anlatılmış, olayların nasıl başladığına değinilmiştir. Komünist ihanet çetesi olarak adlandırdıkları şiddet olaylarının sorumlusu olduğu vurgulanan solcular tarafından şehirde yakılıp yıkılmadık yer bırakılmamış, ölü sayısı da gittikçe artmıştır. Öldürülen iki öğretmenin cenazesinde olayların başladığına vurgu yapan gazete, sorumlu olarak da solcuları göstermiştir. 26 Aralık 1978 tarihli gazete haberinde ana olaydan bahsederken şiddetin giderek arttığını ve civar köylere sıçradığını ifade etmektedir. Yaşanan kanlı olaylar geniş boyutlar kazanmış ve ölü sayısında artış olacağı gözlemlenmiştir. Ayrıca çevre illerden takviye askeri birlik istenmiştir. 28 Aralık tarihli gazete ana olayın sunumunu yaparken şiddetin sorumlusu olarak sol kesimi göstermektedir. Kahramanmaraş olaylarının çeşitli basın kuruluşlarında aktarılmasından bahsedilmiştir. Basın kuruluşlarının bir kısmı olayları kendi ideolojisinden yorumlayarak suçluları kendi bakış açısıyla belirlerken bir kısmı da denge politikası izleyerek daha nesnel bir söylem kullanmıştır şeklinde ifadelere yer verilmiştir. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda ise ana olay anlatılırken tüm yaşananların sol bir gazetenin yönlendirmesi tarafından meydana geldiği belirtilmiştir. MHP tarafından gönderilen heyetin Kahramanmaraş olaylarının başlangıcına yönelik yorumlarına yer verilmiştir. Olayları, üç safhada inceleyen heyet ilk safhayı, hazırlık ve gerilimin artırılması devri olarak belirlemiştir. Ülkenin çeşitli yerlerinde önceki yıllarda başlatılan ideoloji ve siyasi tansiyonun varlığından bahsedilmiştir. Gerilim artmasındaki ikinci unsuru ise hükümetin tutumu olarak

göstermektedir. Üçüncü olarak da güvenlik güçlerinin olaylara daha başında müdahale etmesi gerektiği yönündeki yaklaşımdır.

Tercüman Gazetesi

23 Aralık tarihli ilk gazete haberinde ana olay, öldürülen iki öğretmenin cenazeleri üzerinden yoğunlaşmıştır. Gazetede, önceki gün öldürüldüğü bilinen sol görüşlü iki öğretmenin cenazesi sırasında çıkan ve kısa sürede büyüyen olaylar sırasında 2 kişinin öldürülüp 39 kişinin de yaralandığından bahsedilmektedir. Ayrıca çok sayıda işyerinin de tahrip edildiğine vurgu yapılmıştır. 24 Aralık tarihli ikinci haberde ana olay, iç savaş olarak adlandırılmış ve “Bitsin artık bu kardeş kavgası” sloganıyla sunulmuştur. İki öğretmenin cenazesinden sonra alevlenen olayların askeri birliklerin uğraşlarına rağmen devam ettiği dile getirilmiştir. Gazete, Kahramanmaraş’ın çeşitli mahallelerinde olayların şiddetlenerek devam ettiğini, ölü ve yaralı sayısının arttığını ifade etmiştir. Ana olayın sunumu açısından 25 Aralık 1978 tarihli gazete incelendiğinde, olayların üç gündür devam ettiği, öldürülen öğretmenlerin cenazesinden sonra şiddetinin arttığını ve savcının verdiği bilgiye göre ölü sayısının giderek artacağını aktarmaktadır. 26 Aralık 1978 tarihli sayı ana olayı sunarken şiddet olaylarının Kahramanmaraş’tan çıkarak Kars’tan Adana’ya kadar olan ‘sıcak hat’ta uzanacağı vurgusu yapılmıştır. Acil olarak önlem alınması gerektiği belirtilirken olaylara dur denilmezse katliama dönüşecek şiddet olaylarının baş göstereceği vurgusu yapılmaktadır. 27 Aralık tarihli beşinci günün haberinde gazete ana olayı Kahramanmaraş’ta sıkıyönetim sayesinde hayatın normale döndüğünü söyleyerek sunmuştur. Olaylar şehri Kahramanmaraş’ta önceki gün ve gazetenin yayınlandığı gün olayların olmadığı vurgulanırken önceki dört günün ölü ve tutuklu sayısına değinilmiştir. 28 Aralık 1978 tarihli gazete ana haberin sunumunu verirken bulunan ceset sayısı ve tutuklanan sayısını vermiştir. Yanan evlerden yeni cesetlerin çıktığı belirtilmiştir. Ayrıca dağlık bölgelerde silahlı kişilerin varlığından bahsedilmektedir. 29 Aralık tarihli sayıda ana olay sunulurken, kimliği belirlenemeyen cesetlerin defnedilmesi ve olaylardan sonra ölü sayısının 107 kişi olduğunu belirtecek şekilde ele alınmıştır. Kimliği belirlenen 36 kişinin ise ailelerine verilerek defnedildiği belirtilmiştir.

Hürriyet Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli gazete ana olayın sunumunu verirken yurt genelinde başlatılan “kardeşi kardeşe vurdurma politikasının” dün de Kahramanmaraş’ta başladığına vurgu yapmış, sokağa çıkma yasağına rağmen olayların durmadığına dikkat çekilmiştir. 25 Aralık 1978 tarihli gazete ana olayı sunarken beşikteki bebeklerden, kadınlara, yaşlı teyze ve amcalardan, genç kızlara kadar birçok kişinin vurulduğu belirtilmektedir. Ölü sayısının her geçen gün artacağına vurgu yapılmıştır. 26 Aralık 1978 tarihli gazete ana olayın sunumunu verirken Kahramanmaraş’taki olayların güvenlik kuvvetleri tarafından kısmen önlendiğini ve son günlerde yaşanan olayların can kaybına yol açmayan türden olduğunu belirtmiştir. Ayrıca İçişleri Bakanının verdiği bilgiler doğrultusunda ölü sayısına vurgu yapılırken enkazlardan da cesetlerin çıkacağından bahsedilmiştir. 27 Aralık 1978 tarihli gazete, ana olayın sunumunu verirken, Kahramanmaraş’ta yaşanan olayların güvenlik önlemleri sayesinde normal hale geldiğinden ve sokağa çıkma yasağının kaldırıldığından bahsederek sunmuştur. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda ana olay sunulurken güvenlik kuvvetlerinin sağladığı sakin havanın devam ettiği ve sokağa çıkma yasağının akşam 18 ile 05 arasına alındığından bahsedilmektedir. Ayrıca yakınlarını kaybedip bulunması için vilayete başvuran sayısının da arttığına dikkat çekilmiştir. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda ana olayın sunumundan bahsederken gazete olayların artık sonlandığını ve hayatın normale döndüğünden bahsetmektedir. Halk, olaylar sonunda hasar gören ev ve işyerlerini düzenleme çalışmalarına girmiştir.

Milliyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli gazete ana olaydan bahsederken, önceki gün öldürülen öğretmenlerin haberini anlatarak vermiştir. Cenaze törenlerinde olaylar çıkmış ve olaylardan sonra yaralanan ve ölenler olmuştur. 24 Aralık 1978 tarihli sayıda ana olay sunulurken, şiddet olaylarının sokağa çıkma yasağına rağmen devam etmesinden bahsedilmiştir. Öldürülen öğretmenlerin cenazesinde ve sonrasında yaşanan olaylar sonucu ölü sayısı artmış ve yaralı sayısı da gün geçtikçe artacağı vurgusu yapılmıştır. 25 Aralık tarihli sayıda ana olay sunulurken öldürülen iki öğretmenin cenazesinde çıkan olayların büyüklüğünden bahsedilmiştir. Olaylar sonucunda ölen ve yaralanan sayısının arttığı belirtilmiştir. 26 Aralık 1978 tarihli sayının ana olayında

Kahramanmaraş'ta çıkan olayların şiddetinin artacağı ve olaylar sonucunda ölen sayısının arttığı ve daha da artacağı belirtilmiştir. 27 Aralık Tarihli sayıda ise İçişleri Bakanının açıklamalarına yer verilmiştir. Olaylar sonucunda ölen ve yaralananların kimlik tespitine başlandığı ve ihbarlar değerlendirilerek aramalara devam edildiği bildirilmiştir. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda ana olay sunulurken ölenlerin bir kısmının kimliklerinin belirlendiğini bir kısmının ise kimliklerinin belirlenemeyip numaralandırılarak defnedildiğini anlatmıştır. 30 Aralık tarihli sayıda ana olaydan bahsedilirken olaylar sırasında ölenlerden kimliği belirlenemeyenlerin fotoğraflarının çekileceğine vurgu yapılmıştır.

3.5.2.5.2. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Aydınlık Gazetesi

23 Aralık tarihli gazetenin ardalan bilgisine ilişkin olarak, verilen olaylar haberin politik yönünü ifade etmektedir. Çözömlenen haber metninde, olayın mağdur ve fail profili üzerinde durmakta olduğu görölmektedir. “Biz ve onlar” paralelinde kurulan haberde olayın failinin MHP’li vatandaşlar olduğu ileri sürölmektedir ancak buna karşılık herhangi bir açıklama ya da kesin bilgi haber içerisinde yer almamaktadır. 24 Aralık tarihli ikinci haberde ardalan bilgisi olarak katliam öncesi adı altında bahsedilen Çiçek Sineması olayına yer verilmiştir. Yaşanan şiddet olaylarının öncesinin olduğu vurgusu yapılırken Malatya’da Hamit Fendoğlu’na düzenlenen suikasta değinilmiştir. Bu bağlamda Malatya’da ve çeşitli yerlerde başlayan olaylar Maraş olaylarına zemin hazırlamış, şiddet yanlıları planlarını burada hayata geçirmiştir. 25 Aralık tarihli haberde, “...katliam devam ederken...” ibaresinden anlaşılacağı gibi olayların bir öncesi olduğu belirtilmektedir. Bu da ardalan bilgisinin varlığını ortaya koyarken belli bir bağlam içerisinde olayların sırasını takip ettiğini göstermektedir. “Vali dün kimsenin ölmediğini ileri sürerken...” cümlesinde ise dün de saldırıların devam ettiğı anlaşılmaktadır. Olaylarda MHP’ ye yardım ettiğı ileri sürölen ordu ve MİT içindeki bazı karanlık güçlerin varlığından bahsedilmesi güvenlik güçlerini töhmet altında bırakmış ve olayların zeminini farklı yönle çekmiştir. Dördüncü günün haberinde ise ardalan bilgisi bağlamında cümleler mevcuttur. “Kahramanmaraş dün geceyi sakin geçirdikten sonra...”, “...silah yığmaya dün de devam ettiler.” ifadelerinden anlaşılacağı gibi ‘dün’ kelimesiyle önceki günlerle bir

bağlam kurulmuş ve ardalan bilgisi verilmiştir. Olaylar, saat saat aktararak bağlam bilgisinde bir bütünlük oluşturulmuştur. 27 Aralık 1978 tarihinde haber metni ardalan bilgisini ifade eden cümle ile giriş yapmıştır. “*K.Maraş’ta önceki gece akşam saat 17’den itibaren silah ve bomba sesleri kesildi.*” cümlesinde kullanılan ‘*önceki gece*’ ifadesi ile ardalan bilgisine yer verilmiştir. Bağlam bilgisi açısından haber belirli başlıklarla ilerleyerek bir bütünlük oluşturulmuştur. Altıncı günün haber metni ardalan bağlamı açısından ele alındığında Başbakan Ecevit’in yapmış olduğu konuşmalar dikkat çekmektedir. 24 Aralık ve 26 Aralık tarihlerinde yaptığı konuşmalara haber metninde yer vererek ardalan bilgisini desteklemiştir. Bağlam bilgisi açısından ise MHP’nin suçlanması ve MHP’nin kendini aklama çabası gösterilmektedir. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda “*26-27 Aralık 1978 günleri olağanüstü toplanan DİSK Yönetim Kurulu ve Başkanlar Konseyi’nin aldığı kararlar dün açıklandı.*” ifadesi ile ardalan bilgisi verilmiştir. 26 ve 27 Aralık günü toplanan DİSK’in süregelen saldırılar ve alınan önlemleri değerlendirdiği ve aldığı kararları dün açıkladığına vurgu yapılırken bağlam bütünlüğü de korunmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi

Gazetenin ilk haberinde ardalan ve bağlam bilgisi bulunmaktadır. Ardalan bilgisi olarak ‘*önceki akşam öldürülen öğretmenler*’ cümlesindeki önceki kavramı var olan bir şiddetin devam ettiğini göstermektedir. Bu doğrultuda birbiri ile ilişkili olayların öncesi ve sonrası da olduğu anlaşılmakta ve bir bağlam bilgisinin varlığından da söz edilmektedir. 24 Aralık 1978 tarihli gazetede, olayın devamını anlatır nitelikte kullanılan gazete cümleleri artalan bilgisini vermektedir. “*Kahramanmaraş’ta üç gün önce öldürülen sol eğilimli iki öğretmenin cenazelerine yapılan saldırı...*” cümlesinden de anlaşılacağı gibi yaşanan gelişmelerin öncesinin de olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda haberde bir bağlam bilgisi de bulunmaktadır. Olaylar birbirini takip eder nitelikte ilerlemiştir. Üçüncü haberin giriş kısmında olayların önceki günlerde başladığı belirtilerek, artalan bilgisine değinilmiştir. Haber önceki günlerde meydana gelen olaylarla bağlantılı şekilde ilerlediği için belirli bir bağlam bilgisi dahilinde anlatılmıştır. Dördüncü gazete haberinde, artalan ve bağlam bilgisi açısından olayların önceki günlerde olduğu gibi devam ettiği ancak biraz olsun derecesinin azaldığı belirtilmiştir. “*Askeri birlikler dün girilemeyen sokaklarda sıkı önlemler alarak, evlerinde mahsur kalan vatandaşları kurtarmışlardır.*” cümlesinden

artalan ve bağlam bilgisine ulaşılabilir. 27 Aralık 1978 tarihli gazete, artalan ve bağlam bilgisi açısından irdelendiğinde şiddet olaylarının önceki günlere nazaran daha azaldığı ve yapılan aramalar sonucu ulaşılan ölü sayısının artabileceği bilgisi verilmektedir. Olaylar güvenlik güçleri tarafından sakinleştirilmiş, sonrasında eski düzene dönebilmek adına adımlar atılmaya başlanmıştır. Altıncı haberde, ardalan bilgisi olarak önceki günlerin tahribatının sonuçlarına değinilerek, yeniden düzenleme ve halkı müşkül durumdan kurtulması anlatılmıştır. 29 Aralık 1978 tarihli gazete haberine göre, 19 Aralık'tan bu yana devam eden şiddet olayları, halkın sakinleştirilmesi çabasıyla yapılan sıkı yönetim tedbirleri neticesinde normal hayata yavaş yavaş dönmeye başlanmıştır. Bu bağlamda ise ardalan ve bağlam bilgisi dikkat çekmektedir. Yaklaşık on gündür ardı ardına süregelen şiddet olayları yetkililerin müdahalesiyle durdurulmaya çalışılmıştır.

Hergün Gazetesi

Ardalan ve bağlam bilgisi açısından gazeteye bakıldığında; 24 Aralık tarihli sayıda kullanılan ifadeler önemlidir. “*Önceki gün kimliği belirlenemeyen kişilerce vurulan...*” şeklinde başlayan cümlede geçen önceki gün kelime grubundan anlaşılacağı gibi olayların belli bir sırası bulunmakta ve art ardına gelen olaylar zinciri vurgulanmaktadır. Bağlam açısından da solcu militanların önce kendileri arasında ardından diğer gruplarla çatıştığını ifade eden gazete anlam bütünlüğünü devam ettirmiştir. 25 Aralık 1978 tarihli haberin ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında ise olayların önceki gün düzenlenen cenaze töreninden sonra şiddetlendiğine dikkat çekilmiştir. Önceki gün ibaresi kullanılarak olayların daha önceden başladığına vurgu yapılmıştır. 26 Aralık tarihli sayının ardalan ve bağlam bilgisinde ise olayların dört gün önce başladığına vurgu yapılmış, yaşanan şiddetin gün geçtikçe arttığı dile getirilmiştir. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda ardalan bilgisi kapsamında olayların nasıl başladığına değinilmiştir. Böylelikle anlamsal bir bağlam kurulmuştur. 29 Aralık tarihli sayıda, incelemeler için şehre gelen heyetin raporunda belirttiği ‘*olayların başlangıcından bugüne nasıl tezgahtandığı*’ kelime grubuyla ardalan bilgisine değinilmiştir. Bağlam açısından bakıldığında ise gazete olayları belirli bir sıra ile sunmuş, heyetin açıklamaları üzerinden gidişatı aktarmıştır.

Tercüman Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli ilk günün gazetesinde ardaan ve bağlam bilgisine rastlanmaktadır. Önceki gün öldürülen öğretmenlerin cenazesinden bahsedilen haberde kullanılan önceki gün ifadesi ile ardaan bilgisine değinilmiştir. Ayrıca cenazede yaşanan olaylarda ölen ve yaralananların olması da olaylar arasındaki bağlamı göstermektedir. 24 Aralık tarihli sayıda önceki günlerde olan olayların devam ettiği dile getirilmiş ardaan bilgisine vurgu yapılmıştır. Şehirde yaşanan gelişmeler mahalle mahalle devam etmiş çevre illerden gelen takviye güvenlik güçleri de olaylara engel olamamıştır. Bu bağlamda ilerleyen cümleler gazete haberinde yer almaktadır. Ardaan ve bağlam bilgisi açısından ise 25 Aralık günü yaşananlar anlatılırken ‘*Kahramanmaraş’ta çatışmalar dün de sürdü.*’ ifadesiyle verilmiştir. Olayların önceki günlerde başlayıp devam ettiğini ifade ederek ardaan bilgisine değinilmiştir. 26 Aralık tarihli gazete haberinde ardaan ve bağlam bilgisi açısından değerlendirildiğinde örnek kullanım söz konusudur. ‘*Dün*’ kelimesi ile önceki gün yaşananlardan kesitler sunulmuş ve ardaan bilgisi aktarılmıştır. Dün ve bugün arasında kurulan bu ilgi ise bağlam bilgisi açısından önemlidir. Beşinci gün olan 27 Aralık tarihi ardaan bilgisi açısından önceki dört günde olan olaylara değinmiş dünden bahsederken yeni bir ihbar olmadığına vurgu yapmıştır. 28 Aralık 1978 tarihli gazetede ardaan bilgisi bağlamında “...*dün sabahtan itibaren hayat normale dönmüştür.*” ifadesi kullanılarak olayların önceki günlerde de devam ettiği vurgulanmıştır. Bağlam açısından ise olaylar birbirini takip edecek şekilde aktarılmıştır. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda ardaan ve bağlam bilgisi doğrultusunda önceki güne değinilmiştir. “*Bu arada olaylar sırasında ölenlerin 107’ye çıktığı dün yetkililer tarafından açıklanmıştır.*” ifadesinde geçen dün kelimesi ile ardaan bilgisinden bahsedilmektedir.

Hürriyet Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli gazetenin ardaan ve bağlam bilgisinde ise olayların dün başladığı ve bugün devam ettiğine vurgu yapılmıştır. Önceki günlerde başlayan ve devam eden olaylar sürecinde yaşananlar sonucu ölen sayısının arttığı ve daha da artabileceğine değinilmiştir. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda “...*Kahramanmaraş’ta çok sayıda asker olmasına rağmen dün de düzen sağlanamadı.*” ifadesinde geçen dün sözcüğü ile ardaan bilgisine değinilmiştir. Ayrıca olayların birbiri ile ilgisi bağlam

bilgisi doğrultusunda verilmiştir. 26 Aralık 1978 tarihli sayının ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında önceki günlerde yaşanan gelişmelere vurgu yaparak yaşanan olaylar sonucunda ölenlerin rakamlarındaki artışın endişe verici olacağına değinilmiştir. Cuma gününden bu yana tabiri kullanılarak olayların başlangıç zamanına değinilerek ardalan bilgisi verilmiştir. 27 Aralık 1978 tarihli gazetenin ardalan ve bağlam bilgisi dördüncü günden bahsedilerek sağlanmıştır. Önceki günlerde yaşanan olayların şiddetinin azaldığı ve normale döndüğünden bahsedilmiştir. 28 Aralık 1978 tarihli gazetede ardalan ve bağlam bilgisi hakkında bilgi mevcuttur. Günlerdir süren olaylar şeklinde kullanılan cümleden olayların öncesinden başladığını anlamaktayız. 29 Aralık 1978 tarihindeki gazetenin ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında önceki günlerde yaşanan şiddet olaylarının geride kaldığına değinilmiştir.

Milliyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli gazetede ardalan bilgisi vardır. Önceki gün ölen öğretmenlerin cenazesi ifadesinde geçen önceki gün kelime grubuyla ardalan bilgisi sağlanmıştır. Bağlam bilgisi olarak da cenaze töreninde yaşanan olayların devamını anlatmıştır. 24 Aralık 1978 tarihinde ardalan ve bağlam bilgisi ile ilgili kullanım mevcuttur. Öğretmenlerin cenazesinin olduğu gün için önceki gün ibaresi kullanılmış ve ardalan bilgisine değinilmiştir. Aynı zamanda belli bir bağlam doğrultusunda haber verilerek anlamsal bütünlük oluşturulmuştur. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda ardalan bilgisi bağlamında ise perşembe gecesi öldürülen öğretmenlerin cenazesinde olan olaylardan bahsedilerek önceki günlerde yaşananlara değinilmiştir. 26 Aralık tarihli gazete haberinin ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında önceki günlerde olan olaylara değinilmiş ve bir anlam birliği sağlanmıştır. 27 Aralık 1978 tarihli sayıda ardalan bilgisi ile ilgili tanımlamalar kullanılmıştır. Olayları incelemek için üç günden beri Kahramanmaraş'ta olduğunu belirten içişleri bakanının dün yaptığı konuşmaya değinilmiştir. 29 Aralık tarihli sayının ardalan bilgisine bakıldığında bir devamlılık arz ettiği için önceki günlere değinilmiştir. 30 Aralık tarihli sayıda ise önceki günlerde yaşanan olaylar sonrası öldürülenlerin cesetleri ile ilgili bilgiler verilmiş ardalan bilgisi ve bağlam bilgisine değinilmiştir.

3.5.2.5.3. Yorum ve Kaynak

Aydınlık Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli haber, gazetenin muhabirleri tarafından yazılmış bir haberdir. Haberin kaynağı da muhabirlerdir. Haber detaylarında olayları yorumlayanlara ilişkin de açıklamalar yer almaktadır. TİKP yöneticisinin; “...saldırganlar şehirde terör estirmekte cinayetler işlemekte ve sağı solu tahrip etmektedirler. Bu ana kadar 200’e yakın iş yeri ve dükkân tahrip edilmiştir.” açıklamalarına yer verilirken diğer tarafından resmi ya da gayri resmi hiçbir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir. Habere konu tek açıklama ile de tek taraflı bir anlam oluşmasına olanak sağlanıldığı görülmektedir. Yaşanılan bu gelişmeler neticesinde, herhangi bir tanık ifadesine yer verilmediği dikkat çekmektedir. 24 Aralık tarihli ikinci haber içerisinde çeşitli kurum ve kuruluş başkanlarının konuşmalarına değinilerek, kaynak bilgisi açısından onların cümleleri baz alınmıştır. Devletin yetkili isimleri konuşmalar yaparak halkın galeyana gelmesinin önüne geçmeye çalışmıştır. 25 Aralık 1978 tarihli haber metninde kaynak gazetenin muhabirleri olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda Kahramanmaraş’taki Haber Merkezi’nin olayları saat saat ele aldığına değinilmiş, halktan gelen bilgiler doğrultusunda metin oluşturulmuştur. Aynı zamanda kaynak olarak gösterilen, Vali Tahsin Soylu, TİKP Kahramanmaraş İl Başkanı Haydar Güngör ve CHP İl Yöneticisi Mehmet Engizek tarafından da olaylar hakkında bilgi edinilmiştir. Dördüncü günün haberleri ise gazete muhabiri gösterilmiş olup olaylar gün gün ve saat saat aktarılmıştır. Vali Tahsin Soylu’nun yaptığı açıklamalara ek olarak TİKP Başkanı Haydar Güngör de haber merkezini arayarak olaylar hakkında bilgiler vermiştir. Haber metnini yazarken muhabirler kendi yorumlarını katarak sol görüş eğilimi olduğu saptanan bir yazım tarzı benimsemiştir. “Askerlerin pasif durumu da devam ediyor.” ifadesiyle yorum katılmış ve olaylara kendi bakış açılarından yaklaşmıştır. 27 Aralık 1978 sayılı gazete; haberini, muhabirler kaynaklığında sunmuştur. Ayrıca Anadolu Ajansı’ndan edinilen bilgilere yer verilmiştir. 28 Aralık haberine göre ise kaynak olarak Başbakan Ecevit’in konuşmasından kesitler alınmış, ayrıca Milli Eğitim Bakanı Uğur ve CHP Grup Başkan Vekili Öymen de kaynak gösterilmiştir. 29 Aralık tarihli sayıda ise ana kaynak gazetenin muhabirleridir. Aynı zamanda DİSK Başkanlar Konseyi’nin açıklamaları ve olaylara karşı aldığı tepkiler de kaynak olarak gösterilmektedir. Ayrıca CHP Gençlik

Kolları Başkanı Akıncı da olaylar karşısındaki yorumunu dile getirmiş İçişleri Bakanı Özaydınlı'nın K. Maraş konusunda yanıldığını dile getirmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi

İlk günkü haberde gazete; haberini muhabirlerinin kaynaklığında sunmakla birlikte dönemin Kahramanmaraş Valisi Tahsin Soylu'dan alınan bilgilerle de desteklemiştir. Vali Tahsin Soylu'nun konuşmalarından alınan bir pasajla gazete haberine devam edilmiştir. *“Vali, saldırılar sırasında 39 kişinin yaralandığını bildirmiştir.”*, *“Göstericilerin çember içine alınmaması halinde daha büyük olayların çıkabileceğini söyleyen Vali, saat 20:30'da duruma hâkim olduğunu, halkın evlerine çekildiğini bildirmiştir.”* tarzı açıklamalarla görevlerini yerine getirdikleri vurgusunu yapmışlardır. İkinci haberde çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda olayın sonuçlarının giderek büyüyeceği, ölü ve yaralı sayısının artacağı belirtilmiştir. *“Sağcıların saldırıları sırasında 65'i ağır,150'ye yakın kişi de yaralanarak hastanelerde tedavi altına alınmıştır.”* cümlesinden yola çıkarak şiddet olaylarının tırmanacağı yorumunu yapmak mümkündür. Muhabirlerin, dönemin İçişleri Bakanlığı Müsteşarı olan Selami Celayır'dan aldıkları bilgiye göre çok sayıda sağcı saldırganın yakalanarak gözaltına alınması haberin devamında kaynak olarak gösterilmiştir. Aynı zamanda ellerinde bulunan silahlar da ele geçirilmiştir. Olaylar, askeri birlikler tarafından kontrol altına alınmış ve kente güvenlik kuvvetlerinin hâkim olduğu bildirilmiştir. Olay taraflarından biri olan devlet tarafından olaya müdahale edildiği belirtilmiş, şiddet olaylarının bastırıldığına vurgu yapılmıştır. Üçüncü günün haber kaynağı olarak gazetenin muhabirleri kullanılmıştır. Selim Yalçın ve Ali Nun isimli muhabirlerin haberinde verileri resmi kaynaklara dayanmadığı düşünülen ölü ve yaralı sayısına yer verilmiş, olayla ilgili 25 kişinin tutuklandığı belirtilmiştir. Dördüncü habere, dönemin İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı'nın yaptığı basın açıklaması kaynak olarak gösterilmiştir. *“...düzenlediği basın toplantısında; ‘Olaylarda kin ve nefretin doğurduğu bir gerginlik vardır.’ demiştir.”* cümlesi yetkili kişilerin basın yayın organlarını kullanarak halkı sakinleştirme çabasını göstermektedir. Beşinci haber kaynağı olarak gazete muhabirleri gösterilmiştir. Aynı zamanda dönemin Kahramanmaraş Belediye Başkanı olan AP'li Ahmet Uncu bir basın toplantısı düzenlemiştir. *“...kentin kana bulanmasına yol açan olayların geçmiş yıllarda yapılan tahriklerden kaynaklandığını belirtmiş, ‘Bu duruma gelinmesinde iki*

öğretmen kuruluşunun büyük rolü vardır' demiştir." şeklinde açıklamalarının yanı sıra olaylarla ilgili genel bir açıklama yaparak haber metnine kaynak olmuştur. Altıncı haber metninde herhangi bir yoruma rastlanmamaktadır. Haberde kaynak olarak Ziraat Bankası Genel Müdürü Turgut Erdem gösterilerek, Kahramanmaraş Olayları sonrası zarar gören esnaf ve banka müşterilerinin kredilerinde yapılandırılmaya gidildiğini beyan etmiştir. Aynı zamanda Vali Tahsin Soylu'nun ağzından açıkta kalan ailelerin Eğitim Enstitüsü ve Ticaret Lisesinde barındırıldığı bilgisi aktarılmıştır. Yedinci haberde, kaynak açısından çeşitli yetkililerden edinilen bilgiler kullanılmıştır. Ve bu şekilde kurum ve kuruluşların olaylar karşısındaki etkinliği ön plana çekilmiştir. *"İmar ve İskân Bakanı Ahmet Karaaslan, olaylarda konutları yıkılan vatandaşların geçici barındırılmalarının sağlanması ve her türlü yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli önlemlerin alındığını söylemiştir."* ifadesinde de anlaşılabacağı gibi ilgili kurumlar yaşanan olaylar sonrası halkın ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmıştır.

Hergün Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli gazetede, gazetenin haber merkezi kaynak olarak gösterilmiştir. Haber metni yorum açısından değerlendirildiğinde ise gazetenin MHP ve Ülkücülerden yana bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Olayların asıl sorumlusunu sol militan tabiriyle aktarırken ülkeyi "kan gölüne çevirdikleri" şeklinde yorumda bulunulmuştur. 25 Aralık tarihli sayıda kaynak olarak gazetenin haber merkezi gösterilmektedir. Ayrıca Vali Tahsin Soylu'nun yaptığı açıklamalara ve Kahramanmaraş Cumhuriyet Savcısı Dünder Saner'in Akdeniz Haber Ajansı'na yaptığı konuşmalar da kaynak olarak verilmiştir. 26 Aralık 1978 tarihli gazetede, *'Hergün Ekibi Maraş'tan Bildiriyor'* ibaresiyle kaynak olarak gazetenin haber merkezi gösterilmektedir. Ayrıca İçişleri Bakanı Özalp'ın da ifadelerine yer verilmiştir. 28 Aralık tarihli gazete kaynağı olarak haber merkezi gösterilmektedir. Ayrıca MHP'nin göndermiş olduğu heyet de kaynak olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda diğer gazetelerin yaptıkları haberleri yorumlayıcı tarzda ifadeler kullanılmıştır. 29 Aralık 1978 tarihli gazetede kaynak olarak gazetenin haber merkezi gösterilirken aynı zamanda MHP tarafından inceleme yapmak için şehre gönderilen heyetin izlenimlerine de yer verilmiştir. Ancak gerek gazete gerekse heyet kendi saflarını haklı çıkartmak için çeşitli yorumlara başvurmuştur.

Tercüman Gazetesi

23 Aralık tarihli sayıda kaynak olarak gazetenin haber merkezi gösterilmektedir. Ayrıca Vali Tahsin Soylu'dan alınan bilgiler de kaynak olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda gazete, Vali Tahsin Soylu'dan alınan bilgileri Akdeniz Haber Ajansı aracılığıyla okura sunmaktadır. Haberde gazetenin görüşünü belli eden herhangi bir yoruma rastlanmamıştır. 24 Aralık 1978 tarihli gazetenin kaynağı haber merkezidir. Ayrıca Anadolu Ajansı ve TRT'den de bilgiler alınmış ve gazetede yer verilmiştir. İçişleri Bakanı ile CHP İl Başkanı Mehmet Parlakıyığıt tarafından da açıklamalar yapılmıştır. Gazete olayların, mezhep çatışmasına döndüğü yorumunu yapmıştır. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda kaynak olarak Akajans muhabirleri Taner Özdemir, Bilal Tipi ve Mehmet Yapıcı gösterilmektedir. Muhabirler ise Savcı Dünder Saner ve Devlet Hastanesi Baştabibi Çetin Diken'den edindikleri bilgileri aktarmıştır. 26 Aralık tarihli sayıda gazete kaynak olarak haber merkezini kullanmıştır. Ayrıca Vali Tahsin Soylu, İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı, CHP Milletvekili Orhan Sezak ve AP Milletvekili Halit Evliya'nın yaptığı açıklamalar kaynak olarak kullanılmıştır. Beşinci gün olan 27 Aralık tarihindeki yazıda kaynak olarak gazetenin muhabiri Bilal Tipi gösterilmiştir. Ayrıca Kahramanmaraş Belediye Başkanı Ahmet Uncu'nun düzenlediği basın toplantısı da kaynak olarak alınmıştır. 28 Aralık 1978 tarihli gazetenin kaynağı gazetenin haber merkezidir. Muhabir Tamer Özdemir tarafından aktarılmıştır. Ayrıca vali ve savcıdan edinilen bilgiler de aktarılmıştır. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda gazetenin kaynağı olarak haber merkezi kullanılmıştır. Ayrıca Ankara Akajans'tan da edinilen bilgiler kullanılmıştır.

Hürriyet Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli sayının kaynağı ise gazetenin kendi haber ajansıdır. Ayrıca Vali, İçişleri Bakanı ve TRT muhabirlerinden de alınan bilgilere yer verilmiştir. 25 Aralık 1978 tarihli gazetenin kaynağı Hürriyet Haber Ajansıdır. Ayrıca Vali, İçişleri Bakanı, Sağlık Bakanı, CHP İl Başkanı ve Kahramanmaraş Emniyet Müdüründen edinilen bilgilere de yer verilmiştir. 26 Aralık 1978 tarihli sayıda gazetenin haber ajansının ekibi kaynak gösterilmektedir. Ekibin, Kâmil Başaran, Yaşar Uçar, Şeref Turhan ve Necdet İşler isimli muhabirlerden kurulduğu belirtilmektedir. Kahramanmaraş Devlet Hastanesi Başhekiminden ölü ve yaralılarla

ilgili bilgi alınırken içişleri bakanı ve validen ise şehrin asayışı ile ilgili bilgiler alınmıştır. 27 Aralık 1978 tarihli gazete metninin kaynağı Hürriyet Haber Ajansıdır. Ayrıca Kahramanmaraş Belediye Başkanı Ahmet Uncu'nun yaptığı basın toplantısı da kaynak olarak alınmıştır. 28 Aralık 1978 tarihli gazetenin kaynağı Hami Alkaner, Şeref Turhan Ve Yaşar Uçar'dan oluşan Hürriyet Haber Ajansıdır. Ayrıca Vali'den alınan bilgiler de aktarılmıştır. 29 Aralık 1978 tarihli gazetenin kaynağı Hürriyet Haber Ajansıdır. Ayrıca AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in verdiği gensoru önergesi ile ilgili kaynaklar da yer almaktadır.

Milliyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli sayının kaynağı gazetenin haber merkezidir. Ayrıca Vali ve diğer görevlilerden alınan bilgiler de verilmiştir. 24 Aralık 1978 tarihli sayıda kaynak olarak gazete muhabiri Nevzat Uçar gösterilmiştir. Aynı zamanda dönemin devlet görevlilerinden edinilen bilgiler de haber metninde kullanılmıştır. 25 Aralık 1978 tarihli sayının kaynağı milliyet haber merkezidir. Ayrıca Anadolu Ajansı ve Türk Haberler Ajansı da kaynak olarak alınmıştır. 26 Aralık tarihli sayının kaynağı Milliyet Haber Merkezidir. Aynı zamanda Başbakan Bülent Ecevit'ten alınan bilgiler de aktarılmaktadır. 27 Aralık 1978 tarihli sayının kaynağı olarak Anadolu Ajansı gösterilmiştir. Aynı zamanda içişleri bakanının gözlemlerine de yer verilmiştir. 29 Aralık tarihli sayının kaynağı Milliyet Haber Merkezi'dir. Ayrıca Savcı Dündar Saner'den alınan bilgiler ise gazete metnine kaynak olmuştur. 30 Aralık 1978 tarihli sayının kaynağı Milliyet Haber Merkezi'dir. Ayrıca Dış Haberler Servisi de kaynak olarak gösterilmiştir.

3.5.2. Mikro Yapı Çözümlemesi: Haberlerin Sentaktik Çözümlemesi, Bölgesel Uyumu, Sözcük Seçimi ve Retoriği

Bu başlık altında Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin olarak yer verilen haberler eleştirel söylem analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

3.5.2.1. Sentaktik Çözümleme

3.5.2.1.1. Cümle Yapılarının Aktif ya da Pasif Olması

Aydınlık Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli haberi oluşturan cümlelere bakıldığında aktif yapılı cümlelerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Haber üretiminde kullanılan aktif yapılı cümleler, işi yapan öznenin vurgulanmasına imkân sağlarken, kullanılan bazı pasif yapılı cümleler ise olayın faili olan özneyi saklamaktadır. Özne, kullanılan etken cümlelerle ön plana çıkarılıyorsa haberde öznenin desteklendiği izlenimi vardır. Bu aktif yapılı cümlelerle gazetenin, hangi tarafın bakış açısıyla haberi aktardığı yorumunu yaparak, özneyi desteklediği bilgisine ulaşılabilir. 24 Aralık tarihli ikinci haber yapısı gereği nesnel bilgiler sunarak bu nesnelliği aktif ve pasif cümle kullanımlarıyla tamamlamıştır. “*Komandolar, saldırganlıklarını şehrin çeşitli yerlerinde sürdürüyorlar.*” ifadesi ile cümle aktifleştirilmiş, özne olan komandalara vurgu yapılmıştır. “*Valinin eşi ve 6 yaşındaki çocuğuyla beraber vilayet binasına sığındığı bildiriliyor.*” cümlesinde de pasif yapı kullanılarak başkasından duyulduğu anlamı katılmıştır. 25 Aralık tarihli sayıda aktif ve pasif kullanımlı cümlelere yer verilmiştir. Haberin ana sunum kısmı ve spot kısımlarında çokça örneklendirmesi mevcuttur. “*MHP’li faşistler şimdi de Vilayete saldırıya geçtiler.*” cümlesinde aktif yapı kullanılarak olayların sorumlusuna vurgu yapılmıştır. Pasif yapılı cümle örneği olarak ise “*Üç-dört ailenin oturduğu bir evin 25 kişilik halkı tamamen öldürüldü.*” ifadesi verilebilir. ‘Öldürüldü’ fiilinden de anlaşılacağı gibi yapan kişi belli değil ancak yapılan işten etkilenen kişi bellidir. Dördüncü haberde ise “*K. Maraş dün geceyi sakın geçirdikten sonra jandarma ve ordu birlikleri sabahın erken saatlerinden itibaren Yürükselim Mahallesinde arama yapmaya başladılar.*” cümlesinde aktif kullanım söz konusudur. Arama yapmaya başlama eylemi ve arama işleminden etkilenen özne aynı kişidir. “*Bir polisin Yenimahalle’deki katliamdan önce saldırganlara torbalarla silah dağıttığı açıklandı.*” cümlesinde silah dağıtan ve bunu açıklayan kişi farklı olduğu için pasif bir yapı kullanılmıştır. 27 Aralık 1978 tarihli haberde ise spot kısmından pasif kullanımla başlanmıştır. “*Cesetlerin toplanmasına devam ediliyor.*” ifadesinde pasif bir kullanım vardır. Yine spot kısmında aktif yapıya örnek olarak “*TİKP, K. Maraş katliamında başı çeken MHP’lilerin isimlerini açıkladı.*” cümlesi kullanılmıştır. Açıklama eylemini gerçekleştiren ve bundan etkilenen aynı öznedir. Altıncı haberde, “*K. Maraş’ta yüzlerce yurttaşımızın öldürülmesiyle sonuçlanan tertip ve katliamın sorumlusunun MHP olduğunu,*

Başbakan Ecevit, bazı bakanlar, K. Maraş'taki CHP yöneticiler ve basın bugüne kadar yaptıkları açıklamalar, haber ve resimlerle ortaya koydular.” cümlesi aktif bir yapıdadır. Yedinci haber olan 29 Aralık tarihli sayıda *“DİSK, bütün işçileri Kahramanmaraş'ta öldürülenlerin anısına saygı duruşuna çağırdı.*” cümlesiyle aktif yapı kullanılmış ve özneye belirginlik kazandırılmıştır. *“Ayrıca Konfederasyona bağlı bütün işçiler 5 Ocak 1979 Cuma günü K. Maraş katliamında öldürülenler için 5 dakikalık saygı duruşunda bulunmaya çağrıldı.*” ifadesiyle de pasif bir yapı kullanılarak öznenin belirsizliğine vurgu yapılmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli haber metninde, birinci kişi ağzından öznesi belirli cümleler ile üçüncü kişi ağzından öznesi belirsiz cümleler birlikte kullanılarak haber oluşturulmuştur. Aktif cümle kullanımına örnek olarak *“Cami önünde toplanan kişileri ikaz ettik, dağılın dedik.*” ifadesi gösterilebilir. Cümle yapısında özne ve yapılan iş belirli kişi ağzından aktarılmıştır. Bu da cümleye belirli bir güç ve aynı zamanda tavırdaki kararlılığı katmıştır. Pasif kullanımlı cümleler ise metne başkasından duyma ifadesi katmıştır. *“Bu öğrencinin kimliği saptanmıştır.*” gibi edilgen yapıda bir cümle ile başkasından edinilen bilgiler aktarılmış, özne gizlenmiştir. 24 Aralık 1978 tarihli gazete haberinin sentaktik çözümlemesine bakıldığında ilk olarak cümlelerin aktif ve pasif kullanımları dikkat çekmektedir. Haberin genelinde pasif kullanım tercih edilmiştir. *“... 30'dan fazla kişi hunharca öldürülmüştür.”*, *“...ölü sayısının artabileceği öne sürülmüştür.”*, *“...150'ye yakın kişi yaralanarak hastanelerde tedavi altına alınmıştır.”* gibi pasif yapıları cümlelerle özne ve yüklem arasındaki etkileşimin farklılığına vurgu yapılmıştır. Ayrıca; *“Saldırganlar, hastane çevresini de bir ara kontrolleri altına alarak, getirilen yaralılara ateş açmış, bazılarını kurşuna dizerek öldürmüşlerdir.”* şeklinde kullanıma sahip aktif yapılar da mevcuttur. Bu yapılarda özne olan saldırganların gücüne vurgu yapılmış, yaptıkları şiddetin büyüklüğüne dikkat çekilmiştir. Üçüncü haberde kullanılan cümle yapılarına bakıldığında genellikle pasif yapı kullanılmıştır. Bu kullanım şekli dikkate alındığında işi yapan özne ile etkilenen yüklem aynı kişi olmadığı, öznenin gizlenerek aktarıldığı görülmektedir. *“İki günden beri Kahramanmaraş'ta bulunan İçişleri Bakanı Özyaydınlı'dan başka Devlet Bakanı Yıldız, Adalet Bakanı Can, Sağlık Bakanı Tan ve Milli Eğitim Bakanı Uğur, incelemeler yapmışlardır.* “, *“...otomatik silahla bir*

periskop ele geçirilmiştir.”, “...25 kişi tutuklanmıştır.” gibi yüklemlemlerle aktif ve pasif yapı meydana getirilmiş, bu kullanımlarla olayla ilgili müdahale unsuru olan gerekli kuruluşların görevini yerine getirdiğine vurgu yapılmıştır. 26 Aralık 1978 tarihli haber metninde kullanılan cümle yapıları genellikle pasif yapıdadır. Bu durum öznenin var olduğu ancak kim olduğunun bilinmediğini göstermektedir. Olayları gerçekleştiren bir grup vardır ancak bu grubun sadece sağıcılardan oluştuğuna dair kesin resmi bir bilgi yoktur. “...tutuklanarak cezaevine konulmuştur.”, “...evlerde yeni cesetler görölmüştür.”, “...otomatik silahlar ele geçirilmiştir.” yüklemlemlerinde pasif yapı kullanılarak güvenlik güçlerinin görevlerini yaptıklarına vurgu yapılmıştır. Pasif yapının yanı sıra aktif yapıda cümleler de vardır. “Bazı yurttaşlar, gece silahlı kişilerin mahalle aralarında dolaştıklarını ve silahlı baskın yapılmasından endişe ettiklerini bildirmişlerdir.” cümlesinde olaylardan endişe ettiğini belirten ve bu durumdan etkilenen özne olarak bazı vatandaşlar gösterilmiştir. Beşinci haberde kullanılan cümlelerin yapısal kuruluşlarına bakıldığında ise pasif yapıların daha yoğun olduğu görölmüş, başkasından duyularak anlatım aktarılmıştır. “Kentte hasarı belirlemek üzere kurulan üç komisyonun yaptığı açıklamaya göre 210 konut ile 70 işyeri yakılmış ve yıkılmıştır.” ifadesi ile yakma ve yıkma eylemini yapan kişilerin belirsizliğine vurgu yapılmıştır. Aktif cümle yapısını örneklendirmek gerektiğinde ise karşımıza şu cümle çıkmaktadır: “Savcının itirazı üzerine bir üst mahkeme de Mustafa Doğan’ın serbest bırakılmasına karar vermiştir.” cümleden de anlaşılacağı üzere karar veren ve uygulayan merci aynı kurumdur. Yani eylemi gerçekleştiren belirlidir. 28 Aralık 1978 tarihli haber metninde; cümle yapısı olarak aktif ve pasif kullanımlar mevcuttur. “...hasar tespiti yapan ekiplerin çalışması sürmektedir.” ifadesinde eylemi yapan ve eylemden etkilenen aynı kişidir. Böylelikle aktif bir kullanım oluşturulmuştur. “Kahramanmaraş’ta gündüzleri sokağa çıkma yasağı kaldırılmıştır.” cümlesiyle de pasif yapı kullanılarak, yasağı kaldıranın kim olduğuna değinilmemiş ancak yetkili kurumlar tarafından yapıldığı sezdirilmiştir. 29 Aralık 1978 tarihli haber metninde aktif ve pasif yapıya sahip cümlelere yer verilmiştir. “Tüm resmi kuruluşlar ile yakılıp yıkılmayan işyerleri açılmıştır.” cümlesinde pasif yapı örneklendirilirken “Savcı, bunların Sıkıyönetim Mahkemesine sevk edileceklerini açıklamıştır.” ifadesinde de aktif yapı kullanılmıştır.

Hergün Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli gazetenin haberinde aktif ve pasif yapıda çokça cümleye rastlanmaktadır. Öznesi ve yüklemi birbirinden etkilenecek meydana gelen aktif yapı cümleye örnek olarak *“Komünist cinayet şebekeleri son günlerdeki terörlerini arttırarak, ülkeyi kan gölüne çevirmişlerdir.”* ifadesi gösterilebilir. Yine aynı şekilde yükleminden etkilenen şahıs ve yüklemi gerçekleştiren şahıs birbirinden farklı olduğunda kullanılan pasif yapıda örnekler de bulunmaktadır. *“Bu hadiseler sırasında 40’a kadar işyeri tahrip edilmiştir.”* cümlesinde tahrip etme eylemini kimin gerçekleştirdiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. 25 Aralık tarihli sayıda aktif ve pasif kullanıma örnek cümleler mevcuttur. *“Alınan güvenlik tedbirleri giderek etkinliğini göstermektedir.”* aktif yapıda bir cümle iken *“...Kahramanmaraş’ta bulunan bütün doktorlar devlet hastanesinde göreve çağırılmışlardır.”* cümlesi ise pasif yapıda kullanılmıştır. 26 Aralık tarihli gazetede aktif ve pasif yapı kullanılmıştır. Aktif yapı, *“K. Maraş’ta günlerdir süren çatışmalar civar köylere de sıçramıştır.”* cümlesi örnek verilebilir. Aynı şekilde *“Bu arada civar illerden itfaiye araçlarının getirilmesine çalışıldığı bildirilmektedir.”* cümlesi de pasif yapıda kullanılmıştır. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif ve pasif kullanım söz konusudur. *“Bu hadiseleri yapan silahlı militanlar bir yandan da hastaneyi kontrol altına almışlardır.”* cümlesi aktif bir cümledir. *“...birçok vatandaşımız burada uzun menzilli silahlarla öldürülmüştür.”* ifadesi ise pasif yapıdadır. 29 Aralık tarihli gazetede aktif ve pasif cümle yapısına uygun örneklemeler mevcuttur. *“TRT hadiselerden sonraki neşriyatı ile olumlu davranmamıştır.”* ifadesinde eylem ve eylemden etkilenenle yapan aynı özne olduğu için aktif kullanım söz konusudur. *“Olaylar sırasında bu yerler tamamen yakılmış ve imha edilmiştir.”* ifadesinde ise eylemi yapan kişinin kimliği belli olmadığı için pasif bir kullanım söz konusudur.

Tercüman Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli gazete aktif- pasif cümleler açısından incelendiğinde örnek cümlelere yer verilmiştir. *“...büyüyen olaylar sırasında 2 kişinin öldüğü 39 kişinin de yaralandığı açıklanmıştır.”* cümlesi pasif yapıdadır. *“Başından ağır şekilde yaralanan Hilmi Soydan olay yerinde can vermiştir.”* ifadesi ise aktif yapıdadır. Sentaktik açıdan incelendiğinde 24 Aralık tarihli gazetede aktif ve pasif kullanımlar

söz konusudur. *“Saat 15.00’ten itibaren şehrin üzerinden jet uçakları ile helikopterler sürekli alçaktan uçuş yapmışlardır.”* cümlesinde eylem ve eylemi gerçekleştiren belli olduğu için aktif kullanım vardır. *“... ilk resmi tespitlere göre 30 kişi ölmüş, çoğu ağır olmak üzere 150 kişi yaralanarak hastanede tedavi altına alınmıştır.”* cümlesinde ise kim tarafından tedavi altına alındığı belli olmadığı için edilgen bir kullanım oluşturularak pasif bir yapı meydana getirilmiştir. 25 Aralık 1978 tarihli gazete aktif ve pasif yapı açısından incelendiğinde örnek cümlelere rastlanmaktadır. Genel anlamda haber metninde pasif cümle yapısı hakimdir. Aktif yapı açısından birkaç örnek mevcuttur. *“Önceki gün gelen İçişleri Bakanı Özaydın’ın ölü sayısı hakkında bilgi verememiş, gazetecilere sadece ‘Caddelerde cesetler var’ demiştir.”* ifadesi aktif yapıdadır. *“Öte yandan şehir giriş ve çıkışlarında da silahlı grupların zaman zaman yollara hâkim olduğu, giriş çıkışları önlediği bildirilmiştir.”* cümlesinde edilgen kullanımla pasif bir yapı kullanılmıştır. Aktif ve pasif cümle yapısı açısından 26 Aralık tarihli gazete incelendiğinde örnek cümleler bulunmuştur. *“Öte yandan TRT’nin maksatlı yayın yapması, Kahramanmaraş halkı arasında büyük tepkiler uyandırmıştır.”* ifadesi aktif yapıdadır. Haber metni genelinde başkasından duyulduğu ifadesini barındıran ve eylemle öznenin aynı kişi olmadığı pasif cümleler vardır. *“Öte yandan Devlet Hastanesi morgunda yer kalmadığı için saat 14:00’ten itibaren cesetlerin mezbahaya taşınmasına başlanmıştır.”* cümlesi pasif yapıdadır. 27 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif ve pasif kullanımlar söz konusudur. *“Sıkıyönetim Komutanlığı’nın ilk kararı 24 saat süre ile uygulanmakta olan sokağa çıkma yasağının gündüz bölümünü kaldırmak olmuştur.”* cümlesi aktif kullanımda olup kaldırma işlemini yapan özne bellidir. *“Yapılan çalışmalarda, olaylarda hayatlarını kaybeden 101 kişiden şimdiye kadar 40’ının hüviyetleri tespit edilmiştir.”* ifadesinde ise tespit eden kişinin belirsizliği söz konusu olduğundan pasif yapıdadır. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif cümle kullanımına daha az rastlanmaktadır. Haber genelinde pasif yapı kullanılmıştır. *“...36 fırın sürekli olarak çalışıp halkın ekmek ihtiyacını karşılamaktadır.”* cümlesi aktif yapıdadır. Eylemin öznesi belirlidir. Ancak *“...210 ev ve 70 işyeri tamamen yakılıp yıkılmış, sayısız araç da tahrip edilmiştir.”* ifadesinde eylemi yapan belli olmadığı için pasif kullanım söz konusudur. 29 Aralık tarihli sayıda aktif ve pasif yapıda cümleler kullanılmıştır. *“Heyet üyelerinin de hazır bulunduğu basın toplantısında heyet adına konuşan Nevzat Köseoğlu, Marksistlerin Maocu*

kesimine mensup bir grubun bir yıldan beri özel olarak Kahramanmaraş'ta siyasi ve ideolojik tansiyonu yükselttiğini, nifak ve kin tohumlarını yeşertmeye çalıştığını bildirmiştir.” ifadesinde bildirme eylemini yapan belli olduğu için aktif kullanım söz konusudur.

Hürriyet Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif ve pasif kullanımlara rastlanmaktadır. *“Belediye Başkanı Ahmet Uncu, halka yaptığı açıklamada şehir içme suyunun temiz olduğunu içilebildiğini bildirdi.”* cümlesinde bildirme eylemini yapan kişi belirli olduğu için aktif kullanım vardır. *“Bu arada Gaziantep'ten gelen askeri birliklere mensup askerlerden kan alınarak yaralılara verildi.”* cümlesinde ise verildi ifadesi ile edilgen bir yapı oluşturularak pasif bir kullanım meydana getirilmiştir. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif kullanıma örnek cümleler kullanılmıştır. *“Saldırgan gruplar, tekbir getirerek askerleri taşa tuttu.”* ifadesi aktif yapıdadır. Pasif yapıda kullanılan cümle örneği ise *“Gaziantep'ten Kahramanmaraş'a gitmek isteyen her araca Topçan köyünden yaylın ateşi açıldı.”* ifadesidir. Ateş açan kişilerin kimliğinin belirsiz olması durumundan dolayı pasif bir yapı örneği olarak gösterilebilir. 26 Aralık 1978 tarihli sayıdaki haber metninde aktif ve pasif kullanımlı cümlelere rastlanmaktadır. Ancak metnin genelinde pasif yapı kullanılmıştır. *“Bakan Özaydınlı, kimlikleri belirlenen cesetlerin ailelerine teslim edileceğini ve savcılıkça yapılacak işlemlerden sonra gömüleceğini sözlerine ekledi.”* ifadesi aktif yapıdadır. Eylem ve eylemi yapan bellidir. *“Bu arada İsadivanlı mahallesinde ateşe verilen birkaç evde çıkan yangın söndürüldü.”* cümlesinde eylemi kimin yaptığı belli olmadığı için pasif yapıdadır. 27 Aralık 1978 tarihinde yayınlanan gazetede aktif ve pasif kullanım vardır. Genellikle pasif yapı kullanılmıştır. *“Bu arada vilayette kurulan ‘hasar tespit komisyonu’ ilk çalışmalarına başladı.”* cümlesi aktif yapıdadır. *“Bu arada yıkılmayan işyerlerinin açıldığı halkın sokak ve caddelere çıkmaya başladığı görüldü.”* ifadesi ise pasif yapıdadır. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif ve pasif kullanım mevcuttur. *“Kahramanmaraş'ta, askeri birliklerin sağladığı sükûn ve huzur sürüyor.”* cümlesinde aktif bir kullanım seçilmiştir. *“Olaylardan sonra yakalanıp gözaltına alınanların sorgusu dün de sürdürüldü.”* ifadesinde ise edilgen fiil kullanımıyla başkasının eylemi gerçekleştirildiğine değinilmiş pasif bir kullanım sağlanmıştır. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif ve pasif kullanımlar söz konusudur.

“Kahramanmaraş’a giden MHP’li milletvekilleri ile Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Kemal Doğan da olaylarda hükümeti sorumlu tuttular.” ifadesinde sorumlu tutma eylemini yapan özne bellidir bu nedenle aktif yapıda cümle kullanılmıştır. *“DİSK’in temel hak ve özgürlükleri askıya alan bir yönetim biçimi olan sıkıyönetime karşı olduğu belirtildi.”* cümlesinde ise belirtildi eylemi edilgen kullanımda olup pasif yapıdadır.

Milliyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli sayıda pasif ve aktif kullanım söz konusudur. *“Göstericiler, eski belediye meydanında da kendilerini önlemek isteyen polis ekibinin arabasını da ateşe vermişlerdir.”* ifadesinde aktif kullanım mevcuttur. Ateşe verme eylemini yapan göstericiler öznesi bellidir. *“...Endüstri Meslek Lisesi önüne getirilmiş ve burada bir tören yapılmıştır.”* cümlesinde ise tören yapan kişilerin kim olduğu belli olmadığı için pasif yapıdadır. 24 Aralık 1978 tarihli sayının sentaktik çözümlemesine bakıldığında aktif ve pasif kullanım vardır. *“Bu arada, Vali Tahsin Soylu’nun eşi, 6 yaşındaki oğluyla birlikte Vali Konağı’nı terk ederek vilayete sığınmıştır.”* cümlesinde sığınma eylemini gerçekleştiren özne belli olduğu için aktif kullanım söz konusudur. *“Kentte sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş...”* ifadesinde ise sokağa çıkma yasağını ilan eden belli olmadığı için pasif kullanım söz konusudur. 25 Aralık tarihli sayıda yüklem ve öznenin belli olduğu aktif cümleler bulunurken ayrıca yüklem ve öznenin aynı kişi olmadığı pasif cümleler de vardır. *“...’Sükûnet çağrısını’ AP’li Mehmet Şerefioğlu, belediye hoparlöründen okumuştur.”* cümlesinde aktif yapı mevcuttur. *“Bu çatışmada 6 kişinin yaralandığı bildirilmiştir.”* ifadesinde ise edilgen bir yapı bulunduğu için pasif kullanım söz konusudur. 26 Aralık tarihli sayıda sentaktik çözümleme açısından aktif ve pasif cümleler kullanılmıştır. *“İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı dün Kahramanmaraş’ta düzenlediği basın toplantısında olaylarla ilgili bilgi vermiş, ‘Ölüm olaylarında, kinin ve nefretin izleri var.’ demiştir.”* ifadesinde aktif kullanım söz konusudur. *“Bütün mahallelerde gerekli güvenlik önlemleri alınmıştır.”* ifadesinde ise pasif yapı kullanılmış ve eylemi yapanın belli olmadığı cümle yapısı seçilmiştir. 27 Aralık 1978 sayılı haber metninde aktif ve pasif yapıda cümleler kullanılmıştır. *“Özaydınlı, olaylar sırasında evleri yanan yurttaşlar için geçici iskân olanakları sağlandığını devletin bu yurttaşlara her türlü yardımı yapmak için gerekli önlemlerin alındığını söylemiştir.”* cümlesinde aktif kullanım söz konusudur.

“Soruşturma ile ilgili 13 cumhuriyet savcı yardımcısı görevlendirilmiştir.” ifadesi ise pasif yapıdadır. 29 Aralık tarihli sayı sentaktik açıdan incelendiğinde aktif ve pasif yapılar mevcuttur. *“Kahramanmaraş’ta dün hayat normale dönmüştür.”* ifadesi aktif yapıda etken bir cümledir. *“... bu arada sıkıyönetim komutanlığından yapılan açıklamaya göre dün biri çocuk diğeri bir erkeğe ait 2 ceset daha bulunmuş ve ailelerine verilmiştir.”* cümlesinde ise bulunma ve verilme eylemleri edilgen çatıda oluşturulmuş ve pasif yapı meydana getirilmiştir. 30 Aralık 1978 tarihli sayıda aktif ve pasif kullanım söz konusudur. *“Öte yandan Başbakanlık Sıkıyönetim Eşgüdüm Merkezi Basın Bürosu yaptığı açıklamada, ölü sayısını 105 olarak vermiştir.”* cümlesi aktif yapıdadır. *“... 12.00’ye kadar buzhaneye gelmeleri için çağrı yapıldığı bildirilmiştir.”* ifadesinde eylemi gerçekleştiren belli olmadığı için pasif yapıdadır.

3.5.2.1.2. Cümle Yapılarının Basit ya da Karmaşık Olması

Aydınlık Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli sayıda *“Olaylar MHP’li faşist güçlerin tertibidir.”* cümlesinde basit yapı kullanılmış ve direkt muhatap gösterilen bir söylem tercih edilmiştir. *“Bu olaydan sonra, evvelki gün komandolar adı geçen film başlamadan önce sinemanın giriş ve çıkış kapılarını tutup slogan atarak ‘Liseli Gençlik’ adındaki dergiyi ve Pol-Bir gazetesini satmaya başladılar.”* ifadesi ise fiilimsiler kullanılarak daha karmaşık bir yapı haline getirilmiştir. 24 Aralık 1978 tarihli gazetede cümleler, aktif-pasif bağlamı dışında basit ve karmaşık yapıda da karşımıza çıkıyor. *“Kapıları kırdılar ve evleri ateşe verdiler.”* cümlesinde ve bağlacı ile bağlanmış bir bağlı cümle vardır. *“Evlere zorla giren MHP’liler insanları kurşunladılar.”* ifadesinde ise tek yargı bildiren basit yapıda bir cümle kullanılmıştır.

Üçüncü günün haberinde *“İki gündür sürdürülen katliamın ordu ve MİT içindeki karanlık güçlerin yardımıyla gerçekleştiği açıkça görüldü.”* cümlesinde basit yapı kullanılırken, *“MHP’li komandolar Yürükselim Mahallesinin bir kısmında katliama devam ederken, İl Jandarma Alay Komutanı faşistlerin giremediği evlerde arama yaptı.”* cümlesinde birbirine bağlanan ifadeler kullanıldığı için karmaşık bir yapı kullanılmıştır. 26 Aralık 1978 tarihli dördüncü günün haberinde ise *“Öte yandan yer yer silah sesleri geliyor ve yanan evlerden dumanlar yükselmeye devam ediyor.”* cümlesinde karmaşık cümle yapısına rastlanmaktadır. *“Saldırılarda yer alanların*

birçoğunun yabancı olduğu da saptanmıştır.” ifadesi ise basit yapıda kurulmuştur. Beşinci günün haber metninde; *“Dün sabahattan itibaren sokağa çıkma yasağı kaldırıldı.”* cümlesi basit yapıda ve tek bir yargı bildirmektedir. *“Fuat Çelebi’nin K. Maraş dışına tayini çıktığı için polislikten istifa ettiği ve daha sonra K. Maraş’ta kulüpçülük yapmaya başladığı belirtildi.”* ifadesi birden fazla yargı bildirdiği için karmaşık yapıdadır. 28 Aralık tarihli sayıda *“Son yıllarda toplumun bütün kesimleri yine açıktan direnişe ve ayaklanmaya kışkırtıldı.”* cümlesi yargısı açısından tek yargı bildirdiği için basit yapıdadır. *“Bilindiği gibi MHP’liler Çiçek Sinemasında patlayan ve bazı seyircilerin yaralanmasına yol açan bombanın salona devrimciler tarafından yerleştirildiğini iddia etmişlerdi.”* cümlesinde ise patlama ve yaralanma eyleminin yanı sıra iddia eylemi bir arada kullanılarak karmaşık bir yapı oluşturulmuştur. Yedinci günün haberinde ise *“Bildiride MHP milletvekilleri ile ortak deklarasyon imzalayan CHP milletvekillerinin kınanmasının kararlaştırıldığı da açıklandı.”* cümlesinde imzalama eylemine ek bu eylemin kınanması eylemi birlikte kullanılarak birden fazla yargıya yer verilmiş bu kullanım da karmaşık bir yapı oluşturmuştur. *“DİSK, İçişleri Bakanının gerçek suçluları gizler biçimindeki sözlerini eleştirdi.”* cümlesi ise tek yargı bildirdiği için basit yapıdadır.

Cumhuriyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli gazeteden alınan *“Hastaneden alınan cenazeler önce Endüstri Meslek Lisesi önüne getirilerek saygı duruşunda bulunulmuş, daha sonra yürüyüş halinde camiye doğru yönelinmiştir.”* cümlesinde yapı bakımından birleşik bir cümle kullanılmış ve fiilimsilerle desteklenen bir anlatım ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda metinde basit yapılu cümleler de kullanılmıştır. *“Öğretmenlerin cenazesi, yeniden morga kaldırılmıştır.”* basit yapıdaki bir cümleye örnektir. 25 Aralık 1978 tarihli haberde kullanılan cümle yapıları bağlaçlarla bir örüntü oluşturularak hazırlanmış basit olmayan yapılardır. Örneğin; *“Dün akşam bir mahallede çıkarılan 17 ölü ile birlikte resmi ölü sayısı 77 olarak açıklanmasına rağmen, bu rakamın 100 dolayında olabileceği çünkü daha saldırganların kontrolünde bulunan birçok semte girilemediği belirtilmiştir.”* cümlesinde olduğu gibi rağmen edatı ve çünkü bağlacının kullanımı ile bir karmaşık yapı oluşturulmuştur. 26 Aralık 1978 tarihinin haber metni, mikro yapıda değerlendirilirken basit ve karmaşık yapılu cümlelerle de karşılaşılmıştır. *“Olaylar sırasında hayatlarını kaybedenlerin büyük çoğunluğu Kahramanmaraş*

Devlet Hastanesi morgunda bulunmaktadır.” cümlesi basit yapıda kurularak dikkatler hayatını kaybeden vatandaşlara çekilmiştir. Aynı zamanda hemen ardından *“Yetkililer, Gaziantep ve Adana’da iki frigorifik kamyon getirildiğini ve cesetlerin bu kamyonlarda saklandığını, kimliklerinin saptanmasından sonra yakınları ve askeri birliklerin nezaretinde dini törenlerinin yapılmasıyla toprağa verileceklerini söylemişlerdir.”* cümlesi ile de karmaşık yapı oluşturulmuştur. Cümle içerisinde birden fazla fiilimsi kullanılmış olup anlam bütünlüğü bağlaçla sağlanmıştır. 27 Aralık 1978 Tarihli beşinci haberde, *“Kentte durumun dün sakin olduğu gözlenmiştir.”* ifadesi basit yapıda oluşturulmuş, anlam kargaşası olmayan, net bir ifadedir. *“Kahramanmaraş’ta alınan çok sıkı güvenlik önlemleri sürerken günlük yaşam dün bir ölçüde hareketlenmeye başlanmış, bazı eczanelerle bankalar ve işyerleri açılmaya başlanmıştır.”* ifadesinde ise fiilimsiler ve bağlaçlarla karmaşık bir yapı oluşturulmuştur. Basit cümleler yanında karmaşık yapıda cümleler de kullanılarak 28 Aralık 1978 tarihli haber metni anlamsal yoğunluk kazanmıştır. *“Sokağa çıkma yasağı 18 ile 05 arasında uygulanacaktır.”* cümlesi basit yapıda, okuyucu kitlenin de anlayabileceği net bir şekilde kullanılmıştır. *“Ziraat Bankası Genel Müdürü Turgut Erdem, Ankara’da bir açıklama yaparak K. Maraş olaylarında zarar gören banka müşterisi esnaf ve çiftçilerin vadesi dolan ticari ve zirai kredilerinin tümünün ertelendiğini, yeni kredilerin verilmesi için gerekli emirlerin banka şubelerine iletildiğini açıklamıştır.”* cümlesinden de anlaşılacağı üzere kullanılan fiilimsiler, bağlaçlar ve sıralı şekilde dizilmiş cümlelerle karışık yapılı bir cümle oluşturulmuştur.

Cümle yapıları baz alınarak bakıldığında basit ve karmaşık yapıda cümlelere yedinci haber metninde yer verilmiştir. Basit yapılar cümleye belirli bir netlik kazandırırken karmaşık yapılar kullanılan bağlaçlar, fiilimsiler ve sıralı cümlelerle anlamda bir yoğunluk oluşturmuştur. *“Şimdiye kadar 77 kişi tutuklanmıştır.”* cümlesi anlaşılır ve nettir. Basit yapıda kullanılan bir kurallı cümle örneğidir. *“...olaylar sırasında hayatını kaybeden 104 vatandaşın 44’ünün kimliklerinin belirlenerek defnedildiğini, kimlikleri saptanamayan 60 ölünün numaralanarak toprağa verileceğini söylemiştir.”* ifadesinde birbiri ardına sıralanan cümleler kullanılmıştır.

Hergün Gazetesi

24 Aralık tarihli gazetede basit ve karmaşık yapıda cümle örneklerine rastlanmaktadır. “Gece ise Hamza Yıldız adında bir kişi sokakta ölü olarak bulunmuştur.” cümlesinde tek yargı bulunduğu için basit yapıdadır. “...vurulan Endüstri Meslek Lisesi öğretmenlerinden Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu’nun cenazesinin kaldırılışı sırasında önce sol fraksiyonlar arasında çıkan çatışmalar, daha sonra şehrin diğer yerlerine de sıçrayarak birçok kişinin ölümüne ve yaralanmasına, yüzlerce işyerinin de tahrip edilmesine yol açmıştır.” cümlesinde ise birden fazla yargı bulunduğu ve bağlaçlarla bağlandığı için karmaşık yapıda bir kullanım söz konusudur.

25 Aralık 1978 tarihli gazetede basit ve karmaşık yapıda cümlelere rastlanmaktadır. “Bu olaylardan sonra Vali Tahsin Soylu, kentte sokağa çıkma yasağı konmasını istemiştir.” cümlesinde basit yapı kullanılırken “Bir anda Kahramanmaraş savaş alanına dönmüş, çatışmalar şehrin bütün meydan, cadde ve sokaklarına yayılmış, binalar, işyerleri yakılmış, yıkılmış, tahrip edilmiştir.” ifadesinde birden fazla eyleme yer verildiği için karmaşık yapı kullanılmıştır.

26 Aralık tarihli sayıda, “Kente getirilen çok sayıdaki güvenlik kuvvetlerine rağmen olaylar önlenememektedir.” ifadesinde tek bir eylem bulunduğu için basit yapıdadır. “K. Maraş’ta dört gün önce başlayan kanlı olaylar civar köylere de sıçrayarak geniş boyutlar kazanmış, ölü sayısının giderek arttığı bunun 200’ü aşmasından korkulmaktadır.” cümlesi ise karmaşık yapıda kurulmuştur.

28 Aralık 1978 tarihli sayıda “İki öğretmenin cenaze törenine katılanlar kadın ve erkek silahlı militanlardır.” cümlesinde tek yargı bulunduğu için basit yapıdadır. “Öyle ki bu işkence hadiseleri Kahramanmaraşlıların her gün konuştuğu bir mesele haline gelmiş ve gerilimi büyük ölçüde arttırmıştır.” cümlesinde iki yargı ve bağlacı ile bağlandığı için karmaşık yapıdadır.

29 Aralık tarihli gazete haberinde basit ve karmaşık yapıda cümlelere yer verilmiştir. “Marksist Maocu neşriyat olaylardan sonra da tahriklerini artırarak devam etmektedir.” cümlesi tek yargı bildirdiği için basit yapıdadır. “Maocu fraksiyona mensup bir gazete, yayınları ile tahrikleri hem yönlendirmiş hem de şiddetini artırmıştır.” ifadesinde yönlendirmek ve şiddetini artırmak eylemleri ile birden fazla yargı bildirilmiş ayrıca ‘hem... hem de’ bağlacı ile de karmaşık yapı desteklenmiştir.

Tercüman Gazetesi

23 Aralık tarihli gazete mikro yapıda incelendiğinde basit ve karmaşık yapılı cümleleri içinde barındırmaktadır. “*Emniyet Müdürlüğü yetkilileri katil zanlısı olarak bir kişinin gözaltına alındığını bildirmişlerdir.*” cümlesi tek yargı belirttiği için basit yapıdadır. “*Vali Tahsin Soylu, tahrip edilen işyeri sayısının henüz belirlenemediğini söylerken ancak ilk tahminlere göre tahrip edilen işyeri sayısının 150’nin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.*” ifadesinde ise birden fazla yargı bildirdiği için karmaşık yapı kullanılmıştır. Sentaktik açıdan 24 Aralık tarihli gazete incelendiğinde basit ve karmaşık yapıda sözcükler kullanılmıştır. “*Devlet hastanesi baştabibinden alınan bilgiye göre ölenlerin tanınmasında güçlük çekilmektedir.*” cümlesinde tek yargı kullanıldığı için basit yapıdadır. Ayrıca; “*Kahramanmaraş’ta çıkan olayların bir süre öncesinden planlandığı ve bu planın uygulamaya konulmasında Mehmet Taşkesen adlı birinin rol oynadığı ileri sürülmüştür.*” cümlesinde ise birden fazla yargı bulunduğu için karmaşık yapıdadır. 25 Aralık 1978 tarihli gazete basit ve karmaşık cümle yapısı açısından incelendiğinde örnek cümleler kullanılmıştır. Tek yargı bildiren “*Kahramanmaraş’ta serum, kan ve plazma sıkıntısı da baş göstermiştir.*” cümlesi basit yapıda kullanılmıştır. “*Bu arada Esmâ Suna adlı bir hamile kadın yaralı olarak hastaneye getirilmiş ve sezaryen ameliyatına alınmış ancak kendisi ve çocuğu kurtarılamamıştır.*” cümlesi birden fazla yargı barındırması ve bu yargıların bağlaçlarla bağlanması sebebiyle karmaşık yapıdadır. Basit ve karmaşık yapılı cümlelerin varlığı açısından 26 Aralık tarihli gazetenin haber metnine bakıldığında örnek cümleler mevcuttur. “*Askeri birliklere helikopterler de yardımcı olmaktadır.*” cümlesi tek yargı barındırdığı için basit yapıdadır. “*Nitekim, bu son tespiti doğrulayan bazı gelişmeler görülmüş, İstanbul, Ankara ve İzmir’de öğrenci grupları çeşitli şekillerde eyleme geçmişlerdir.*” ifadesi birden fazla yargı bildirdiği için karmaşık yapıdadır. 27 Aralık tarihli sayıda basit ve karmaşık yapıda örneklerle sıkça rastlanmaktadır. Metnin genelinde karmaşık yapılı, birden fazla yargı bildiren cümleler kullanılmıştır. “*Asker durumlarından şüphelendiği herkesi gözaltına almaya başlamıştır.*” ifadesi tek yargı barındırdığı için basit yapıdadır. “*Öğle saatlerinden itibaren şehre dağılan otomatik silahlı askerler, ev ev saldırgan avına çıkmış, şehirde büyük bir operasyon başlamıştır.*” cümlesinde ‘*saldırgan avına çıkmak*’, ‘*operasyon başlaması*’ şeklinde birden fazla yargı bulunduğu için karmaşık yapıda cümle

kullanılmıştır. 28 Aralık 1978 tarihli gazetede basit ve karmaşık yapıda cümleler kullanılmıştır. *“Sıkıyönetim ilanından sonra Kahramanmaraş’ta tam manasıyla huzur sağlanmış ve dün sabahtan itibaren hayat normale dönmüştür.”* ifadesi birden fazla yargı bildirdiği ve bağlaçla bağlandığı için karmaşık yapıdadır. *“Katliam sırasında hayatlarını kaybedenlerden sadece 36’sının kimliği belli olabilmektedir.”* cümlesi tek yargıdan oluştuğu için basit yapıdadır. 29 Aralık 1978 tarihli gazetede, haber metninin genelinde ise karmaşık yapıli cümleler hakimdir. Basit yapıda cümle kullanımına rastlanmamıştır. *“Yetkililer, şimdiye kadar ölenlerden ancak 36’sının kimliklerinin tespit edilerek sahiplerine teslim edildiğini, kalan cenazelerin kimliklerinin henüz tespit edilememesi üzerine tek tek kod numarası verilerek dün toplu halde toprağa verildiklerini belirtmişlerdir.”* ifadesinde birden fazla yargı barındırdığı ve virgüllerle bağlandığı için karmaşık yapıda cümle kullanılmıştır.

Hürriyet Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli sayıda basit ve karmaşık yapıda cümle kullanımı mevcuttur. Metin genel ağırlık olarak ise karmaşık yapıda, uzun cümlelerle oluşturulmuştur. *“...çevreden acil olarak kan istendi.”* ifadesi tek yargı belirttiği için basit yapıdadır. *“Üç kişinin ölümünden sonra Gaziantep’ten getirilen zırhlı birliklerin kente girmesiyle olaylar yatıştı ve kent sakin bir gece geçirdi.”* ifadesinde ise yatışmak ve geçirmek eylemleri ile birden fazla yargı oluşturulmuş ve bağlacı ile de cümle birbirine bağlanmıştır. Bu da karmaşık yapıda bir cümle oluşturmaktadır. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda tek yargı bildiren basit ve birden fazla yargı bildiren karmaşık yapıli cümleler kullanılmıştır. *“Ekip, daha sonra kente girdi.”* cümlesi basit yapıda iken *“Kahramanmaraş’a gitmek isteyen bir motosikletlinin Topçam köyü yolu üzerinde durdurulduğu, daha sonra aracın sürücüsüyle birlikte yakıldığı öğrenildi.”* cümlesi ise birden fazla yargı bildirdiği için karmaşık yapıdadır. 26 Aralık 1978 tarihli gazetede basit ve karmaşık yapıda cümleler kullanılmıştır. Metnin genelinde karmaşık ve uzun yapıda cümlelere rastlanmaktadır. *“Kanlı olaylarda hayatlarını kaybedenlere otopsinin, belediye mezbahasında yapıldığı öğrenildi.”* cümlesi tek yargı belirttiği için basit yapıdadır. *“Kahramanmaraş Devlet Hastanesi Başhekimi, kanlı olaylarda yaralananların tedavilerinin sürdürüldüğünü, 4 günden beri tüm hastane kadrosunun ve çevreden gelenlerin gece gündüz tedavi ile meşgul olduğunu belirterek şunları söyledi”* ifadesinde birden fazla yargı ve virgülle bağlanmış cümle kullanıldığı için

karmaşık yapıdadır. 27 Aralık 1978 tarihli gazetede basit ve karmaşık yapıda kullanım bulunmaktadır. Tek bir yargı bildiren *“Olaylarla ilgili olarak tutuklananların sayısı ise 75’e yükseldi.”* ifadesi kullanılmıştır. Bu kullanım şekli basit bir yapıdadır. *“Sokaklarında günlerden beri korku ve dehşetin kol gezdiği Kahramanmaraş’ta alınan sıkı güvenlik önlemleriyle yaşantı normale döndü ve cumartesi gününden bu yana yürürlükte olan sokağa çıkma yasağı kaldırıldı.”* cümlesinde ise birden fazla yargı ve bağlaç kullanımı ile birbirine bağlama olduğu için karmaşık yapıdadır. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda basit ve karmaşık yapıda cümleler kullanılmıştır. *“Tahrip edilmeyen tüm işyerleri açıldı.”* cümlesinde tek yargı belirten eylem kullanılmış ve basit bir yapı üretilmiştir. *“Kentte sıkıyönetimin ilanından sonra askeri önlemler daha da artırılırken, sokağa çıkma yasağının geceleri saat 18.00-05.00 arasında süreceği bildirildi.”* birden fazla yargı belirten eylem kullanılmış ve virgüllerle bağlanarak karmaşık ve uzun bir yapı oluşturulmuştur. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda basit ve karmaşık yapıda cümlelere rastlanmaktadır. *“Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel ve arkadaşlarınca hazırlanan gensoru dün TBMM Başkanlığına verildi.”* cümlesi tek yargı barındırdığı için basit yapıdadır. *“Adalet Partisi, Kahramanmaraş Olayları için gensoru önergesi verirken, sıkıyönetim komutanları Başbakan Bülent Ecevit’in başkanlığında bugün toplanıyor.”* ifadesinde birden fazla yargı bulunduğu için karmaşık yapıda cümle kullanılmıştır.

Milliyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli sayıda basit ve karmaşık yapıda cümleler kullanılmıştır. *“Gölbaşı’ndan getirilen jandarma komando birliğinin çabasıyla olaylar akşam saatlerine yatıştırılmıştır.”* cümlesi tek yargı belirttiği için basit yapıdadır. *“İki öğretmenin dün yapılan cenaze töreninde olaylar çıkmış, 3 kişi ölmüş, 39 kişi yaralanmış bu arada 100’den fazla işyeri tahrip edilmiştir.”* cümlesinde birden fazla yargı kullanılmış karmaşık ve uzun yapıda bir kullanım oluşturulmuştur. 24 Aralık 1978 tarihli sayıda basit ve karmaşık cümleler kullanılmıştır. *“Bu arada Devlet Hastanesi’nde 13 ceset bulunduğu öne sürülmüş, yaralıların bir kısmı çevre il ve ilçe hastanelerine gönderilmiştir.”* cümlesi birden fazla yargı barındırdığı için karmaşık yapıda iken *“Ölenlerden ikisinin Mehmet Ünver ve Malik Ünver adlı kardeşler olduğu saptanmıştır.”* cümlesi tek yargı bildirdiği için basit yapıdadır. 25 Aralık tarihli sayıda tek yargı bildiren basit cümleler bulunurken genellikle birden fazla yargı bildiren

karmaşık cümleler de kullanılmıştır. *“Hastanede en büyük sorun ölenlerin saklanması olmuştur.”* cümlesi tek yargı barındırdığı için basit yapıdadır. *“Kahramanmaraş’ta başlayan yiyecek sıkıntısı nedeniyle gerekli önlemler alınmış, çevre illerden kente 6 bin ekmek getirilmiştir.”* cümlesi birden fazla yargı barındırdığı için karmaşık yapıdadır. 26 Aralık 1978 tarihli sayıda basit ve karmaşık yapıda cümleler kullanılmıştır. *“Kahramanmaraş’ta ölenlerin sayısı 100’e yaklaşmıştır.”* cümlesi tek yargı barındırdığı için basit yapıdadır. *“Kahramanmaraş’ta içişleri bakanının yaptığı açıklamaya göre dün yeni ölen olmamış ancak daha önceki olaylarda ölenlerin cesetleri bulundukça bu rakam büyümüştür.”* ifadesinde birden fazla yargı olduğu için karmaşık yapıdadır. 27 Aralık tarihli sayıda basit ve karmaşık yapıda cümleler vardır. *“Bu arada Özaydınlı ile birlikte Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun da Kahramanmaraş’tan Ankara’ya gelmiştir.”* cümlesi tek yargı bulundurduğu için basit yapıdadır. *“Olaylar nedeniyle üç günden beri Kahramanmaraş’ta bulunan İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı, dün sabah Adana’ya gelmiş, daha sonra da uçakla Ankara’ya geçerek Milli Güvenlik Kurulu toplantısına katılmıştır.”* ifadesi birden fazla yargı bildirdiği için karmaşık yapıdadır. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda cümleler basit ve karmaşık yapıda oluşturulmuştur. *“AP Genel Başkan Yardımcısı Kemal Doğan dün düzenlediği basın toplantısında, Kahramanmaraş olaylarının tek sorumlusunun gerekli önlemi almayan hükümet olduğunu söylemiştir.”* ifadesi tek yargı ile kurulduğu için basit yapıdadır. *“Tüm resmi kuruluşlar ile yakıp yıkılmayan işyerleri açılmış ve okulların da yılbaşından sonra öğretime başlayacakları bildirilmiştir.”* ifadesinde iki yargı bildiren açılmak ve bildirilmek eylemleri kullanılarak karmaşık bir yapı oluşturulmuştur. 30 Aralık tarihli sayıda basit ve karmaşık cümleler bulunmaktadır. *“Açıklamada, ölenlerden 86’sının kimliklerinin saptandığı kaydedilmiş, son duruma göre olaylarla ilgili olarak 75 kişinin tutuklandığı belirtilmiştir.”* cümlesinde birden Fazla Yargı bulunduğu için karmaşık yapıdadır. *“Ankara Belediye Meclisi’nin CHP, AP ve MSP’li üyeleri oybirliği ile Kahramanmaraş olaylarını kınamışlardır.”* ifadesi tek yargı bulundurduğu için basit yapıdadır.

3.5.2.1.3. Bölgesel Uyum: Nedensel, İşlevsel, Referansal İlişki

Aydınlık Gazetesi

23 Aralık tarihli sayısında, cenaze törenine katılan kalabalıktan yana olduğunu ortaya koyan gazete, bunu: *“TİKP K. Maraş İl Örgütü tarafından düzenlenen törene 15 bin kişi civarında geniş bir halk kitlesi katıldı”* cümlesi ve *“öldürüldü”, “hastaneye kaldırıldı”* ifadeleriyle ortaya koymuştur. Nedensel ilişkiye yönelik cümlelere bakıldığında, *“TİKP tarafından düzenlenen binlerce kişinin katıldığı tören, saldırıya uğrayınca, öldürülen öğretmenlerin cenazesi gömülemedi”* cümlesiyle nedensel bir ilişkinin kurulduğu görülmektedir. Cenazelerin defnedilememesi sonucu, cenaze kortejinin saldırıya uğraması gerekçesine bağlanmaktadır. Cümlelerdeki işlevsel ilişkiye yönelik olarak da ilk cümle: *“Kahramanmaraş’ta faşist terör, bir süredir sistemli olarak geliştirilmektedir.”* Devam cümlesi: *“Geçen hafta Çiçek Sineması provokasyonu ile başlayan olaylar şöyle gelişti.”* Son cümle: *“Çiçek Sinemasında film oynarken seyirci koltukları arasında bir bomba patladı. 9 kişi çeşitli yerlerinden yaralandı”* Referansal ilişki yönünden şiddet olgusunun ortaya konulduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu olguyu da gazete haber metni içerisinde: *“MHP’li saldırganlar...halkın üzerine ateş açtılar...bomba attılar...katliama giriştiler...çok sayıda yurttaşın öldüğü...faşist saldırganlar...”* ifadelerle şiddet içeren kavramların ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu şiddet kavramı anlamsal bir buzdağı oluşturmaktadır. Bu buzdağının gerisinde şiddet yatmaktadır. Habere göre, her şeyin yolunda olduğu bir cenaze töreni, saldırganlar tarafından sabote edilmiş ve ortaya bu durum çıkmıştır. Olayların sorumlusu, birçok yerde sorumlu olarak yer verilen “MHP’li saldırganlar” olarak sunulmaktadır. Olayların mağduru konumunda ise “TİKP” yönetici kadroları ve taraftarları bulunmaktadır. 24 Aralık 1978 tarihli haber kapsamında; *“Kahramanmaraş’ta olayların ordunun müdahalesine rağmen sürmesi üzerine Emniyet Genel Müdürü Haydar Özkın karayoluyla Ankara’dan K.Maraş’a hareket etti.”* cümlesinde nedensellik ilişkisi doğrultusunda bir kullanım söz konusudur. Kahramanmaraş’a gitme sebebi olarak olayların hala devam ediyor olması gösterilmiştir. İşlevsellik açısından ise birbirinin devamı olacak cümlelere yer verilmiştir. *“Valilik ve polis, MHP’li faşistlerin iki devrimci öğretmenin cenaze törenine saldırmasından sonra Yörükselim Mahallesi’ne çekilen halkın sokağa çıkmamasını istedi.”* cümlesinin tamamlayıcısı olarak *“Halkı mahalle içinde evlere*

sokan jandarmalar, üst kısımdan gidince MHP'li komandolar alt kısımdan saldırıya geçtiler.” ifadesi kullanılarak birbirlerinin ardı sıra gelen eylemler aktarılmıştır. Referansal açıdan ise bazı kelime veya kavramlar sonraki cümlelerle ilişki kurarak anlamsal bir bütünlük oluşturmuştur. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişki içeren cümlelere yer verilmiştir. *“Bu arada Yenimahalle’de sağ kalan Alevi yurttaşların katledilmesi için de yeni bir hareketin başlatıldığı öğrenildi.”* ifadesinden de anlaşılacağı gibi yeni hareketin başlama nedeni sağ kalan Alevi vatandaşları da öldürmek istemeleri olarak anlatılmıştır. İşlevsellik açısından ilk cümlelerin devamı niteliğinde olan cümleler kullanılmıştır. İlk cümlede *“Erkekleri doğradılar baltalarla.”* derken devam cümlesinde *“Kadınları da dağa kaldırdılar.”* şeklinde ilerleterek olayların ne derece bir hal aldığı ifade edilmiştir. Referansal açıdan ise MHP’li faşistler olarak niteledikleri grubun başlattığını belirttikleri olayların yurttaş olarak tanımladıkları devrimci kesim ve Alevi kesimle olan husumetine değinilerek olayların büyüklüğünün kitleselleştirilerek Alevi-Sünni çatışmasına dönüştürüldüğüne vurgu yapılmıştır. Dördüncü günün haberinde, *“Jandarma ve askeri birliklerin bu mahallelere girmemesi, MHP’li elebaşının rahatça çevre köylere kaçmasına imkân veriyor.”* cümlesiyle nedensel ilişki kurulmuş, saldırganların kaçmalarının sebebinin güvenlik güçlerinin bölgeye girmemesinden dolayı olduğuna vurgu yapılmaktadır. *“Şehre yeni birlikler geldi.”* cümlesinin anlamsal olarak devamı olan *“Birliklerin 20 cemse dolusu olduğu söyleniyor.”* ifadesi ise işlevsel açıdan devam cümlesi niteliğindedir. Referansal olarak ise güvenlik kuvvetlerinin işlerini faşistlerin verdiği bilgiler doğrultusunda yaptığından bahseden sözcükler kullanılmış ve taraflı bir tutum sergilendiği vurgulanmıştır. Beşinci haberde; nedensel ilişki açısından cümlelere rastlanmaktadır. *“Bu arada katliamlara karıştığı için tutuklananların sayısının 66 olduğu bildirildi.”* cümlesinde tutuklanma sebebi olarak katliamlara karışılması gösterilmektedir. *“K. Maraş’ta hayat normale dönerken, halk üç gün süren faşist saldırısının yaralarını sarmaya çalışıyor.”* cümlesinin devam cümlesi *“Görevliler artık kokmaya başlayan cesetleri topluyorlar.”* ifadesidir ve işlevsel açıdan birbirini tamamlar cümlelerdir. Referansal açıdan ise dikkat çeken göç kavramının kullanımıdır. Halk tarafından başka şehirlere, akrabalarının, yakınlarının yanına veya çevre köylere göçün hızlandığı vurgulanmaktadır. 28 Aralık tarihli sayıda ise, *“K. Maraş katliamının tertipçisi ve uygulayıcısı MHP, suçunu örtbas etmek için*

devrimciler hakkında iftiralara başvurmaya başladı.” giriş cümlesiyle nedensel ilişkiyi ortaya koymuştur. Devrimciler hakkında atılan iftiranın gerekçesi olarak MHP’lilerin suçlarını gizlemeye çalışması gösterilmiştir. İşlevsel açıdan da “...tahrip edilmeyen işyerlerinin duvarlarına MHP yazısı, sloganları ve 3 hilal çizilmiş bulunuyor.” ifadesini tamamlayan devam cümlesi “Bu bir nevi ‘Buraları tahrip etmeyin’ anlamında bir işarettir.” cümlesidir. Referansal olarak ise tertip ifadesi dikkat çekmiş ve cümleler arası anlam bütünlüğü sağlanmıştır. “Bütün bu kışkırtma ve tertiplerin sonuçları K. Maraş’ımızda maalesef görülüyor.”, “Kahramanmaraş’taki kanlı olayların baş tertipçisi bu bölgedeki sol fraksiyonların en kuvvetlisi olan Aydınlıkçılardır.”, “Kahramanmaraş olayları bir tertiptir.” ifadeleriyle bu durum sağlanmıştır. Son haberde ise “DİSK; ‘Temel hak ve özgürlükleri askıya alan bir yönetim biçimi olduğu için sıkıyönetime karşı olduklarını’ açıkladı.” ifadesinde için edatı kullanılarak nedensel ilişki kurulmuştur. İşlevsel olarak da birbirini tamamlayan cümleler kullanılmıştır. “...ve bütün halk 5 Ocak 1979 Cuma günü saat 11:00’de, K. Maraş’ta ölenler için 5 dakikalık saygı duruşunda bulunmaya çağrıldı.”, “...bütün işçilerle, faşizme karşı ortak mücadele edeceğini de belirtiyor.” cümleleri anlamsal bütünlükle kurulmuştur. Referansal açıdan bakıldığında haberin genelinde DİSK ve aldığı kararlar kullanılmıştır. Cümleler bu bağlamda birbirinin anlamını tamamlayacak şekilde aktarılmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi

İlk haberde, nedensellik ilişkisine ait cümleler haber metninde yer almaktadır. “Ancak Vali Soylu, cuma namazı nedeniyle cenazenin ikindide kaldırılmasını istemiş...” cümlesinde cenazenin ikindide kaldırılma sebebini cuma namazına bağlamıştır. İşlevsellik ilişkisi doğrultusunda ikinci cümlenin ilk cümlenin devamı niteliği taşıdığı örnekler de mevcuttur. “Sayıları 4-5 bini bulan devrimci grup, dün hastaneden cenazeyi alarak Ulucami’ye getirmek istemiştir.” cümlesinin tamamlayıcı “Ancak Vali Tahsin Soylu, cuma namazı nedeniyle cenazenin ikindide kaldırılmasını istemiş, nitekim sol gruplar da buna uymuştur.” cümlesi olmuştur. Referansal işlevi açısından değerlendirildiğinde ise sağcı grupların olayları başlatarak şiddeti artırdığına değinilirken solcu grupların da şiddete uğrayan mağdur kesim olduğu dile getirilmiş böylece kavramlar arası geçiş sağlanmıştır. 24 Aralık 1978 tarihli gazetede, cümlelerde nedensellik işlevi örnekleri de mevcuttur. “Yaralıların tedavisi için yöre illerden

Kahramanmaraş'a doktor ve sağlık personeli gönderilmiştir.” cümlesinde sağlık personelinin Kahramanmaraş'a gelme sebebinin olaylar sonucu yaralanan çok sayıda insana müdahale etmek için olduğu görülmektedir. Ayrıca *“Olayların sürmesi üzerine dün sabah sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.”* cümlesiyle de sokağa çıkma yasağının gerekçesi olarak olayların şiddetinin tırmanarak devam etmesi gösterilmiştir. Olayların birbiri ile olan işlevsel ilişkisi de metinde belirtilmiştir. Önceki cümle olan *“Önceki günkü olaylarda Cemil Karadutlu, Memili Bakıcı ve Hamza Yıldız öldürülmüş, çok sayıda kişi de yaralanmıştır.”* cümlesine uyum sağlaması için diğer cümle *“Olayların sürmesi üzerine dün sabah sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.”* ile tamamlanmıştır. Referansal ilişki açısından bakıldığında şiddet olaylarının derecesinden bahsederken hunharca kelimesi kullanılmıştır. “... 30'dan fazla kişi hunharca öldürülmüştür.”, “...Alevi yurttaşları satır kullanarak hunharca öldürdükleri öne sürülmüştür” şeklindeki cümle kullanımlarından da görüleceği gibi şiddetin baş sorumluları olarak gösterilen sağcı grupların vahşice davranışlar sergilediği anlamına ulaşılabilmektedir. 25 Aralık tarihli üçüncü haberde cümleler arası ilişki irdelendiğinde ilk bakılması gereken nedensellik işlevidir. Haber metninde, nedensellik ilişkisinin kurulduğu, bu nedensellik doğrultusunda belirli bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir. *“Topluluğu durdurmak için jandarmalar havaya ateş açmışlardır.”* cümlesinde kullanılan için edatı kullanılarak bir nedensellik ilişkisi oluşturulmuştur. Jandarmaların havaya ateş etmesinin gerekçesi topluluğu durdurmak olarak vurgulanmıştır. Haber metninde işlevsel ilişki açısından örneklemeler de bulunmaktadır. Bir cümlede kullanılan ifadenin açıklaması sonraki cümlede verilmektedir. 1.cümle: *“Yöre il ve ilçelerden geldikleri bildirilen saldırganların, Alevi yurttaşların bulunduğu mahallelerde katliamı sürdürdükleri ve ölü sayısının artabileceği öne sürülmektedir.”* Devam cümlesi: *“Valiliğin sokağa çıkma yasağına rağmen ellerinde uzun menzilli silahlar da bulunan yöre il ve ilçelerden geldikleri bildirilen sağcılar, kent içinde girdikleri gösterilerde çoğu evde yangınlar çıkarılmıştır.”* Yukarıda belirtilen cümlelerle birbirini tamamlayan bir uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Referansal açıdan bakıldığında ise cümlede yer alan bir sözcüğün veya kavramın sonraki cümle ile ilgili olup olmadığına bakılmıştır. Haber metninde olaylar genellikle sağcı saldırganlar kavramı altından verilmiştir. *“...sağcı gruplar sokağa çıkma yasağına rağmen...”, “...jandarmalar ile sağcı gruplar*

arasında çatışma...”, “...sağcı topluluktan bazı kişilerin ellerinde...” şeklinde kullanımlarla sonraki cümlelere geçiş sağlanmış ve anlamsal bir bütünlük oluşturulmuştur. Dördüncü haberde nedensellik ilişkisine bakıldığında olayların birbiri ile olan bağlantısı göz önüne alınmıştır. “Bir kez daha aynı olayları yaşamamak için kentten göç edenlerin yanı sıra yakınlarından haber alamayan başka kentlerde yaşayan kişiler de il sınırında beklemektedirler.” ifadesinde olduğu gibi insanların il sınırında beklemesinin nedeni olarak yeniden aynı olayları yaşamak istememeleri gösterilmiştir. İşlevsel ilişki açısından birbirini tamamlayıcı cümlelere yer verilmiştir. “Tüyer ürpertici olaylar sırasında yakınlarını kaybedenler ve yakınlarının hunharca öldürülmesine tanık olanlar, artık kendilerinin kentte kalmalarının anlam taşımadığını bildirerek kenti terk etmeye başlamışlardır.” cümlesinin devamı niteliği taşıyan “Bazı kişiler, enkaz yığını haline gelen ya da yanan evlerinden son parça sağlam eşyalarını toplayarak, göç için hazırlıklara başlamışlardır.” cümlesi ile birbirine bağlanmıştır. Referansal ilişki bakımından cümleler incelendiğinde bazı kelime veya kavramlar sonraki cümlelerle ilişki kurarak anlamsal bir bütünlük oluşturulmuştur. Sıkı güvenlik önlemi kelimeleri kullanılırken ardından anlamsal bütünlüğü sağlamak ve ilişki kurmak adına askeri birlik kavramına yer verilmiştir. “... kentte sıkı güvenlik önlemleri sürerken takviye askeri birliklerin gönderilmesi devam etmektedir” ifadesinden de bu durum anlaşılmaktadır. 27 Aralık tarihli haberde, “Can güvenlikleri kalmadığından vilayete sığınan yurttaşların Eğitim Enstitüsü, Askeri Garnizon, YSE ve bazı okullarda barındırılmaları sürdürülmektedir.” cümlesinde -dığından eki ile nedensellik ilişkisi kurulmuştur. İşlevsellik ilişkisi açısından ilk cümleyi tamamlayan cümleler kullanılmıştır. “Kentte durumun dün sakin olduğu gözlenmiştir.” ifadesinin ardından anlam bütünlüğünü tamamlamak adına “Bir iki el silah sesi, söndürülen bir iki yangından başka bir olay izlenmemiştir.” cümlesi kullanılmıştır. Bu ifadeler de kentteki sakinliği vurgulamak açısından önemlidir. Referansal açıdan ise yukarıdaki örnekte de belirtildiği gibi birbirini anlamsal olarak tamamlayan cümleler kullanılmıştır. Altıncı haberde, nedensellik ilişkisi açısından haber metninde sadece bir cümleye rastlanmaktadır. “... yeni kredilerin verilmesi için gerekli emirlerin banka şubelerine iletildiğini açıklamıştır.” ifadesinde için edatı kullanılarak nedensellik ilişkisi kurulmuştur. İşlevsellik ilişkisi açısından ise haber metninin ilk cümlesini tamamlayan ikinci cümle kullanılmış, anlam birliği sağlanmıştır. “Kahramanmaraş’ta

gündüzleri sokağa çıkma yasağı kaldırılmıştır.” cümlesinin devam cümlesi olarak *“Sokağa çıkma yasağı 18 ile 05 arasında uygulanacaktır.”* kullanılmıştır. Yine aynı cümlelerle anlamsal bir düzlem oluşturulmuş ve referansal ilişki meydana getirilmiştir. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda *“...olaylarda konutları yıkılan vatandaşların geçici barındırılmalarının sağlanması ve her türlü yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli önlemlerin alındığını söylemiştir.”* cümlesinde için edatı ile oluşturulmuş bir nedensellik ilişkisi mevcuttur. Gereken önlemlerin alınma gerekçesi olarak halkın ihtiyaçlarının karşılanması olarak gösterilmiştir. İşlevsel açıdan da önceki cümlelerin açılımının sonraki cümlede olduğu devam cümleleri kullanılmıştır. *“Kentte dün yaşam normale dönmüştür.”* devamında ise *“Tüm resmi kuruluşlar ile yakılıp yıkılmayan işyerleri açılmıştır.”* cümlesi ile tamamlanarak *“Okulların da yılbaşından sonra öğretime başlayacağı bildirilmiştir.”* şeklinde üçüncü bir cümle ile paragraf tamamlanmıştır. Referansal açıdan birbirini anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde sözcükler seçilmiş ve anlatıma da katkı sağlanmıştır.

Hergün Gazetesi

24 Aralık tarihli ilk haberde nedensel ilişki açısından ifadelere yer verilmemiştir. İşlevsel ilişki açısından birbirinin devamı olan ve olayların bağlantısını anlamlandıran cümleler kullanılmıştır. *“Hadiseler devam ederken saat 14:30 sıralarında Yörük Selim Caddesi’nde Kemal Karadutlu adındaki ülkücü bir genç komünistlerin kurşunuyla şehit edilmiştir.”* cümlesinin devam cümlesi olarak *“Bunun ardından bu kez Emin Balıkçı adındaki bir ülkücü daha taş ve sopalarla şehit olmuştur.”* ifadesi kullanılmıştır. Referansal açıdan ise yaşanan şiddet olaylarını anlatan ifadeler kullanılmış, anlamsal bir örüntü oluşturulmuştur. Bu şiddetin odak noktasında solcu militanlar hedef alınarak anlatılmıştır. 25 Aralık 1978 tarihli gazete haberinde nedensel ilişki açısından kullanım söz konusudur. *“Askeri birliklerin dur ikazına aldırış etmemeler üzerine ancak ikaz ateşi ile kalabalık durdurulabilmiştir.”* ifadesinde ikaz ateşinin neden yapıldığına değinilmiştir. İşlevsel açıdan birbirini tamamlayan cümleler de mevcuttur. Askeri birliklerin toplanan kalabalığı dağıtma çabaları ve sonrasında halkın dağılması işlevsel olarak ön plana çıkarılmıştır. Referansal açıdan ise katliam, yiyecek sıkıntısı gibi sözcükler kullanılarak yaşanan olayların önemi ve çıkardığı sonuca değinilmiştir. 26 Aralık tarihli haberde nedensel ilişki açısından ifadelere yer verilmiştir. *“Bu köylerde güvenlik tedbirlerinin*

zamanında alınmaması halinde, olayların kanlı bilançosunun tahmin edilemeyecek boyutlara varmasından endişe edilmektedir.” ifadesinde endişe edilmesinin sebebi olarak zamanında alınmayan güvenlik tedbirleri gösterilmiştir. İşlevsel açıdan ise birbirinin devamı olan cümleler mevcuttur. “*K.Maraş’ta günlerdir süren kanlı çatışmalar civar köylere de sıçramıştır.*” ifadesinin devam cümlesi “*Sadece Çokyaşar Köyü’nde 15 kadar vatandaşın öldüğü bildirilmektedir.*” şeklindedir. Referansal ilişkiyi ifade eden şiddet olaylarına dikkat çeken kullanımlar mevcuttur. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişkili cümleler mevcuttur. “*Ulu cami’e yaklaşan kalabalık ‘Muhammed’in piçlerine burayı mezar edeceğiz.’ diye bağırmıştır. Camide bulunan cemaat ise bu tavır yüzünden cenazeyi camiye sokmak istememiştir.*” cümlesinde caminin cenazeye alınmama sebebi aktarılmıştır. İşlevsel açıdan da anlamsal bütünlüğü sağlayan cümleler kullanılmış olup bu anlamsal bütünlük referansal açıdan da bazı sözcüklerle desteklenmiştir. 29 Aralık tarihli sayı nedensel ilişki açısından incelendiğinde cümle örneklerine rastlanmaktadır. “*... bir yıldan beri özel olarak işlemiş nifak ve kin tohumlarını yeşertmeye çalışıp gerilimi yükseltmek için elinden geleni ardına koymamıştır.*” cümlesinde gerilimi yükseltmeye sebep olan ise nifak ve kin tohumlarının yeşertilmesi olarak gösterilmiştir. İşlevsel olarak da devam cümlelerine yer verilmiştir. Solcu gazetenin olayları kışkırtmasına değinirken devamında bunu nasıl yaptığını anlatmıştır. Referansal ilişki olarak da ‘tahrik’ ve ‘neşriyat’ gibi kelimelerle olaylar arası bağlantı kurulmuş ve olayları tertip eden neşriyatın tahriklerinden bahsedilmiştir.

Tercüman Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli gazetede bölgesel uyum açısından kullanılan ifadeler bulunmaktadır. Nedensel işleve bakıldığında ise “*...orta dereceli okullar havanın gerginleşmesi sebebiyle pazartesi gününe kadar tatil edilmiştir.*” cümlesinde bir neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur. İşlevsel olarak da birbirini tamamlayan devam cümlelerine yer verilmiştir. CHP Milletvekili Hilmi Soydan’ın öldürülmesi ile ilgili cümleler birbirinin devamı niteliğinde olarak işlenmiş ve olay hakkında bilgi verilmiştir. Referansal açıdan ise taş, sopa, bıçak gibi kelimelerle şiddet olaylarına dikkat çekilmiştir. Bölgesel uyum genelinde 24 Aralık 1978 tarihli gazete incelendiğinde nedensel, işlevsel ve referansal ilişkili ifadeler kullanılmıştır. Nedensel ilişkiye örnek olarak “*...Kayseri Hava Tugayı’nın da olayları bastıramaması üzerine*

İslahiye’den bir zırhlı tugay yola çıkarılmış...” cümlesi verilebilir. *“İslahiye’den gelen zırhlı tugayın gelme sebebi olarak Kayseri Hava Tugayı’nın olayları bastıramaması gösterilmektedir.”* İşlevsel ilişki açısından ise güvenlik güçlerinin olay yerinde aldığı önlemleri anlatırken devam cümleleri kullanılmıştır. Referansal açıdan ise ifade edilen bir sözcük diğer bir sözcükle tamamlanarak anlam bütünlüğü sağlanmıştır. ‘Tahrip’ kelimesinin devamında evlerin camlarının kırılması ve eşyaların ateşe verilmesinden bahsedilerek referansal ilişki sağlanmıştır. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişki açısından örnek cümle mevcuttur. *“Kahramanmaraş’taki olayların kritik bölgelere yayılmasını önlemek için askeri birliklerle poliste izinler kaldırılmıştır.”* cümlesinde izinlerin kaldırılma sebebi olarak olayların yayılmasının önlenmesi gösterilmektedir. İşlevsel açıdan ise nedensel ilişkiye örnek olarak kullanılan cümlenin devam cümlesi olan *“Kritik bölgelerde takviyeli olarak görev yapan güvenlik kuvvetleri muhtemel olayları önlemek amacıyla teyakkuz durumuna getirilmiştir.”* ifadesi kullanılmıştır. Referansal açıdan birbirini tamamlayan sözcük seçimleri kullanılmış, anlam bütünlüğü sağlanarak olayların şiddet unsuru olan kısımlarına vurgu yapılmıştır. 26 Aralık tarihli gazetede, nedensel ilişki açısından cümleler kullanılmıştır. *“Çevrede bulunan jandarma birliklerinin olaya müdahale etmesi üzerine ateş açanlardan bir kişi yaralanmıştır.”* ifadesinde yaralanma sebebi olarak jandarmanın müdahalesi gösterilmektedir. İşlevsel açıdan ise birinci cümle olan *“Sakarya Mahallesi’nde çıkan yangını söndürmeye giden itfaiyecilerin üzerine ateş açılmıştır.”* ifadesinin devam cümlesi ise *“Çevrede bulunan jandarma birliklerinin olaya müdahale etmesi üzerine ateş açanlardan bir kişi yaralanmıştır.”* şeklinde olmuştur. Referansal açıdan ise ilk cümledeki bir kavramın sonraki cümle ile ilgisine bakılmıştır. Yukarıdaki örnekte kullanılan itfaiyecilerin üzerine ateş açılar ifadesini sonraki cümle ile tamamlayarak anlam bütünlüğü oluşturulmuştur. 27 Aralık 1978 tarihli Çarşamba gününün gazetesinde nedensel ilişkili cümleler bulunmaktadır. *“Şehirdeki hoparlörden sokağa çıkma yasağının gündüz bölümünün kaldırılması kararının devamlı ilan edilmesi üzerine günlerdir evlerinde korku ve dehşet içindeki halkı soluğu sokakta almıştır.”* cümlesi nedensel ilişkili bir cümledir. Korku içinde olan halkın sokağa çıkmasına neden olan gündüz sokağa çıkma kararının kaldırılmış olmasıdır. İşlevsel olarak ise birbirini tamamlayan devam cümleleri kullanılmıştır. *“Öğle saatlerinden itibaren şehre dağılan otomatik silahlı askerler, ev ev saldırgan avına çıkmış, şehirde büyük*

bir operasyon başlamıştır.” cümlesinin devam cümlesi olarak “Asker durumlarından şüphelendiği herkesi gözaltına almaya başlamıştır.” cümlesi kullanılmıştır. İşlevsel açıdan cümlelerin birbirinin devamı olmasına bakılırken referansal olarak da sözcüklerin birbirini diğer cümlede tamamlamasına bakılmıştır. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişkili cümleler kullanılmıştır. “Sokağa çıkma yasağı kaldırıldığı için vatandaşlar işlerine rahatlıkla gidip gelebilmekte...” cümlesinde vatandaşların rahatlıkla çıkabilmelerini yasağın kaldırılmasına bağlamaktadır. İşlevsel olarak ise birbirinin devamı niteliğinde cümleler kullanılmıştır. İlk cümlede “Katliam sırasında hayatlarını kaybedenlerden sadece 36’sının kimliği belli olabilmektedir.” ifadesinin devam cümlesi olarak “Bugün saat 10’a kadar geri kalan ölülerin sahibi çıkmazsa cesetler kod numaraları verilerek topluca defnedilecektir.” kullanılmıştır. Referansal açıdan da örneklemeler bulunmaktadır. 29 Aralık 1978 tarihli gazetede nedensel ilişkili cümle tek örneğe rastlanmaktadır. “Yetkililer, şimdiye kadar ölenlerden ancak 36’sının kimliklerinin tespit edilerek sahiplerine teslim edildiğini, kalan cenazelerin kimliklerinin henüz tespit edilememesi üzerine tek tek kod numarası verilerek dün toplu halde toprağa verildiklerini belirtmişlerdir.” cümlesinde kod numarası verilerek defnedilmesinin sebebi olarak kimliklerin belirlenememesi gösterilmiştir. İşlevsel açıdan ise devam cümleleri bulunmaktadır. Birinci cümlede “Hükümetin hassas bölge olarak ilan ettiği Kahramanmaraş’taki tutumunun da gerilimin artmasında unsur olduğunu ifade eden Köseoğlu, tayin edilen bazı memurların ideolojik ve fiili tahrik yatıklarını öne sürmüştür.” devam cümlesi ise “Olaylar hakkında da bilgi veren Köseoğlu, hadisenin ilk gününden itibaren hükümetin TRT vasıtasıyla yaptığı açıklamaların hadiseleri tahrik ettiğini anlatmıştır.” olarak ifade edilmiştir. Yine aynı cümlelerde referansal açıdan sözcüklerin birbirinin devamı şeklinde kullanılarak anlam bütünlüğünü sağladığı görülmektedir.

Hürriyet Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli gazetede nedensel ilişki açısından cümleler mevcuttur. “Olaylar sırasında yaralı sayısının her geçen an biraz daha artması üzerine şehirde kan sıkıntısı baş gösterdi.” ifadesinde kan sıkıntısının sebebi olarak yaralı sayısının artması gösterilmiştir. İşlevsel açıdan da devam cümleleri kullanılmıştır. Birinci cümle olan “Şehrin kenar kesimlerinde toplanan ve yüzlerini atkı ile örtmüş bazı kişilerce yönetildikleri ileri sürülen büyük bir topluluk ‘Müslüman Türkiye’, ‘Komünistlere

Ölüm' şeklinde bağırarak yürüyüşe geçtiler." devam cümlesi ise *"Topluluklar önlerine gelen her şeyi ateşe vermeye başladılar."* cümlesidir. Referansal açıdan ise *"Bu arada Valilikçe sokağa çıkma yasağı konuldu."* cümlesindeki sokağa çıkma yasağı kelime grubunun tamamlayıcısı olarak diğer cümlede *"Saat 10' da ilan edilen sokağa çıkma yasağı, olayları önleyemedi."* ifadesindeki olayların önlenememesine vurgu yapmış ve anlamsal bütünlük sağlanmıştır. 25 Aralık 1978 tarihli gazetede nedensel ilişki örneği cümle *"Personel yetersizliği nedeniyle de İçel, Adana, Malatya ve Gaziantep'ten doktor ve hemşire getirildi."* şeklindedir. Çevre illerden doktor ve hemşire getirilmesinin nedeni personel sayısının azlığı olarak gösterilmektedir. İşlevsel olarak ise ilk cümle *"İlk saptamalara göre uzun menzilli tüfeklerle öldürüldükleri anlaşılan katliamın cesetlerinin bulunduğu devlet hastanesine 3 kez saldırı düzenlendi."* iken devam cümlesi ise *"Sağlık Bakanı Mete Tan'ın da doğruladığı saldırılar güvenlik kuvvetleri tarafından engellenirken kentin öteki bölümlerinde yine dinamit ve silah sesleri duyuldu."* şeklindedir. Referansal açıdan da işlevsel açıdan kullanılan örnekteki ilk cümlede geçen saldırı kelimesinin tamamlayıcısı olan güvenlik kuvvetleri tarafından önlendi ifadesi ikinci cümlede kullanılmıştır. 26 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişki cümlesi *"Cesetlerin kokmaması için istenen tır kamyonlarının soğuk hava tertibatı çalışmadığından cesetler tekrar belediyeye ait buz deposuna gönderildi ve bu kez çevre illerden buz istendi."* ifadesinde tır kamyonu istenme sebebi olarak cesetlerin kokmaması gösterilmiştir. İşlevsel olarak ise birbirini tamamlayan cümleler vardır. Bu devam cümleleri ayrıca içerisinde bulundurdıkları sözcüklerle de referansal ilişki kurmuştur. İlk cümle olan *"Kahramanmaraş'taki olaylar, güvenlik güçlerinin önceki gece ve dün bütün gün sürdürdükleri operasyonlar sonucu yatıştırıldı."* devam cümlesi ise *"Askeri birlikler 3 günden beri girilemeyen Yörükselim Mahallesi'ne de girerek, bütün kentte kontrolü ele geçirdiler."* şeklindedir. 27 Aralık 1978 tarihli gazetede nedensel ilişki açısından kullanım tespit edilememiştir. İşlevsel açıdan ise birbirinin devamı niteliğinde olan cümleler kullanılmıştır. İlk cümle olan *"Vali Tahsin Soylu'nun yaptığı açıklamaya göre dün ölü sayısı 101, yaralı sayısı 176 olarak belirlendi."* cümlesinin devam cümlesi *"Ancak vilayete başvuran çok sayıda kişinin yakınlarının kaybolduğunu belirterek bulunmasını istediği bu nedenle ölü sayısının daha da artabileceği bildirildi."* cümlesi olmuştur. Referansal açıdan ise bir sonraki cümlede

birbirini tamamlayan kavramlar kullanılmıştır. Yukarıdaki örnekte kullanılan ölü sayısının diğer cümlede kaybolan ölümlerle birlikte daha da artacağına vurgu yapılmıştır. 28 Aralık 1978 tarihli gazetenin nedensel ilişkisine bakıldığında örnek kullanım bulunmamaktadır. İşlevsel ilişki açısından ise birinci cümledevamı diğer cümlede kullanılmıştır. İlk cümle olan *“Olaylardan sonra yakalanıp gözaltına alınanların sorgusu dün de sürdü.”* devam cümlesi ise *“75 kişinin tutuklanmasından sonra, gözaltına alınan 50 kişinin yapıldığı öğrenildi.”* ile işlevsellik sağlanmıştır. Referansal açıdan ise aynı cümlelerde kullanılan gözaltına alınanların tutuklanması cümlesi anlamsal bütünlüğü sağlamıştır. 29 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişkili cümle vardır. *“...Kahramanmaraş'ta yaşanan normal dönerken halk olayların evlerde ve işyerlerinde yol açtığı hasarları gidermek için çalışmalarına başladı.”* cümlesinde halkın çalışmalara başlama sebebi olarak halkın hasarları gidermesi gösterilmiştir. İşlevsel ilişki açısından da birbirini tamamlayan cümleler kullanılmıştır. Ayrıca referansal açıdan da ilk cümlede geçen kelimeler diğer cümlelerde de tamamlanmış ve anlam bütünlüğü sağlanmıştır.

Milliyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişkili cümlelere rastlanmamıştır. İşlevsel açıdan ise birbirini tamamlayan cümleler bulunmaktadır. Birinci cümlede *“Göstericiler, eski belediye meydanında da kendilerini önlemek isteyen polis ekibinin arabasını da ateşe vermişlerdir.”* devam cümlesi *“Gölbaşı'ndan getirilen jandarma komando birliğinin çabasıyla olaylar akşam saatlerine yatıştırılmıştır.”* ifadesi kullanılmıştır. Aynı zamanda referansal açıdan ise ateşe verme kelime grubunu tamamlayan olayların yatıştırılması kelimeleri de anlam bütünlüğünü sağlamıştır. 24 Aralık 1978 tarihli sayının nedensellik ilişkisine bakıldığında örnek cümleler vardır. *“Kentteki yangınları söndürmek için de Gaziantep ve Adıyaman'dan itfaiye ekipleri istenmiştir.”* cümlesinde için edatı kullanılarak nedensellik sağlanmıştır. İşlevsel olarak da birbirinin devamı cümleler kullanılmıştır. Referansal açıdan ise ilk cümlede kullanılan sözcüğün tamamlayıcısı sözcükler diğer cümlede kullanılmıştır. Birinci cümlede *“Vali, çünkü olaylarda 12 kişinin öldüğünü, yüzlerce kişinin de yaralandığını bildirmiştir.”* cümlesini hem işlevsel hem referansal açıdan tamamlayan *“Ölenler arasında Kahramanmaraş İlköğretim Müfettişi Süleyman Metin, 2 er, yaralı taşıyan SSK ambulans sürücüsü de bulunmaktadır.”* cümlesidir. 25 Aralık 1978 tarihli gazete

metninde nedensel ilişkili cümleler mevcuttur. “...şiddet eylemcileri, tekbir getirerek ve “Müslüman Türkiye”, “Komünistlere Ölüm” diye sloganlar atarak yürüyen grubu durdurmak için askeri birlikler havaya ateş açmışlardır.” cümlesinde nedensel ilişki bulunmaktadır. İşlevsel açıdan birbirinin devamı olan cümleler vardır. Birinci cümle olan “...sağ şiddet eylemcileri, şehrin doğu ve batı mahallelerine doğru sızmışlar ve burada bazı evleri ateşe vermişlerdir.” devam cümlesi ise “Yangınları söndürmek için olay yerine gelen itfaiyeye de ateş edilmiştir.” ifadesidir. Referansal açıdan ise yine aynı örnekler verilebilir. İlk cümlede kullanılan sözcükler ikinci cümlede kullanılan sözcüklerle tamamlanarak anlam bütünlüğü sağlanmıştır. 26 Aralık tarihli sayıda nedensel ilişkili cümle bulunmaktadır. “Meydana gelen ölüm olayları iki gün önce cereyan eden olaylar nedeniyledir.” cümlesi nedensel ilişkiye örnektir. İşlevsel açıdan da örnekler kullanılmıştır. Ayrıca referansal ilişki açısından da cümleler vardır. “Ekmek ve diğer ihtiyaç maddeleri belediye ile işbirliği sonucu sağlanmaya çalışılıyor.” ifadesinin devamında kullanılan “Maraş’ta üç fırın faaliyete geçirildi.” cümlesi ile anlamsal bütünlük sağlanmıştır. 27 Aralık 1978 tarihli sayıda nedensel ilişkiye ait örnekler rastlanmamaktadır. İşlevsel açıdan ise ilk cümle olan “Olaylarla ilgili olarak tutuklananların sayısı 75’e çıkmıştır.” cümlesinin devamı ise “Halen 30 kişinin sorgusuna devam edilmektedir.” ifadesidir. Referansal açıdan ise önceki cümlede geçen tutuklular kelimesinin tamamlayıcısı kelime sonraki cümlede kullanılan sorgu kelimesi olmuş ve anlamsal bütünlük sağlanmıştır. 29 Aralık Tarihli sayı nedensel ilişki açısından incelendiğinde örnek kullanıma rastlanmamaktadır. İşlevsel açıdan ise devam cümleleri kullanılmış, kullanılan devam cümleleri ile referansal ilişki de sağlanarak anlamsal bütünlük oluşturulmuştur. 30 Aralık Tarihli sayıda nedensel ilişki açısından örnek kullanıma rastlanmaktadır. “Kahramanmaraş’ta meydana gelen olaylarda hayatlarını kaybeden yurttaşlardan kimlikleri saptanamayanlarının fotoğraflarının çekileceği ve yakınları kaybolanların bugün saat 12.00’ye kadar buzhaneye gelmeleri için çağrı yapıldığı bildirilmiştir.” cümlesi nedensel ilişkili cümledir. İşlevsel ve referansal açıdan ise aynı cümle örnekleri vardır. “...olaylar sırasında 107 kişi hayatını kaybetmiştir.” cümlesinin devam cümlesi “öte yandan başbakanlık sıkıyönetim eşgüdüm merkezi basın bürosu yaptığı açıklamada, ölü sayısını 105 olarak vermiştir.” cümlesidir.

3.5.2.1.4. Sözcük Seçimi

Aydınlık Gazetesi

23 Aralık tarihli haberde sözcük seçiminde, ideolojik anlamda önemli çözümlerin yapılabileceği odak noktasıdır. Haber içerisinde birçok ideolojik anlama gelebilecek kelime/kavram kullanıldığı görülmektedir. Bunlar birçok yerde tekrarlanarak kanıksanması gayesi güdüldüğü yorumu yapılabilir. Bu anlama gelebilecek ifadelerden bazılarının: “*MHP’li saldırgan faşistler...faşist terör...komandolar...*” olduğu ve sıkça tekrarlandıkları görülmektedir. 24 Aralık 1978 tarihli haberin dikkat çeken sözcüğü ise ‘MHP’ sözcüğüdür. Genel anlamda olayların suçlusu olarak MHP kullanılmıştır. ‘*MHP’li saldırganlar, MHP’li faşistler, MHP’li komandolar*’ gibi tabirlerle olayı gerçekleştiren kişilerin sempatisini olduğu düşünülen parti hedef gösterilmiştir. Üçüncü haberde genellikle faşist, MHP, katliam ve güvenlik güçlerini içeren cümleler dikkat çekmektedir. Olayların ana sorumlusunu MHP’li faşist olarak tanımlayan Aydınlık, aynı zamanda çeşitli güvenlik güçlerinin de yardım ettiğini savunmaktadır. 26 Aralık haberinde ise dikkat çeken sözcükler; MHP, ceset, TİKP gibi sözcüklerdir. Gazete genel anlamıyla olayların sorumlusu olarak MHP’yi göstermekte ve cesetlerin durumlarına vurgu yaparak iddia ettiği üzere olayları meydana çıkarmaktadır. Beşinci haber metninde sokağa çıkma yasağının yanı sıra ceset sözcüğü de sıkça kullanılmıştır. Diğer haberlerde olduğu gibi katliam kelimesiyle vurgu yapılan olayların baş sorumlusu olan MHP’den de sıkça bahsedilmektedir. 28 Aralık 1978 tarihli gazetede ana başlıkta olmak üzere birçok yerde ana sorumlu olarak MHP gösterilmeye devam edilmiştir. Ayrıca Hergün ve Tercüman gazetelerine de sıkça yer verilmiştir. Son haberin aktörleri olarak DİSK ve MHP öne çıkarılmış, DİSK’in açıklamasında MHP’yi suçlayıcı ifadeler kullandığı görülmüştür.

Cumhuriyet Gazetesi

23 Aralık tarihli haberde sözcük seçimi konusuna değindiğimizde ise karşımıza genellikle şiddet unsuru sözcükler ve tahrik içeren sloganlar çıkmaktadır. “*Komünistlerin ve Alevilerin cenaze namazı kılınamaz.*” sloganıyla halkı tahrik etmek amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir. İkinci günün gazetesinde sözcük seçimi konusunda haber metni irdelendiğinde; ‘*sağcı güçler*’ kavramı ön plana çıkmakta ve

bu kavram ‘*hunharca öldürme*’ ile ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda haber metninde ‘*satır kullanarak hunharca öldürmek*’ kavramına yer yerilerek haber metnine uygun düşmeyen, halkı korku ve panik haline sürükleyebilecek ifadeler kullanılmıştır. Nitekim yaşanan olaylar halkta korkuya neden olmuş ve bazı kesimler Valiliğe sığınmak durumunda kalmışlardır. 25 Aralık 1978 tarihli sayıdaki haberin sözcük seçimine bakıldığında ise taraflı bir kullanım dikkati çekmektedir. “*Sağcı zorbalar*” tabiriyle olayların tüm sorumlusunun sağ grup olduğuna dikkat çekilmiştir. Ancak kesinleşmiş bir bilgi dâhilinde olmayan bu durum taraflı bir söylemi doğurmuştur. Mikro yapının önemli unsurlarından biri olan sözcük seçimi konusunda ise 26 Aralık tarihli haber metninde çarpıcı sözcükler kullanılmıştır. Haberin ana başlığı bu çarpıcı sözcük seçimine en iyi örnek olarak gösterilebilir. “*Maraş Kıyımı*” ifadesi ile çok sayıda insanın ölümüne dikkat çekilmiştir. Özellikle “*Alevi yurttaş*” ifadesi ile de bu kıyımın ilişkilendirildiği görülmüştür. Beşinci haberde, sözcük seçimi olarak daha sakin yapıda yargılar kullanılmış, sakinleşen ortam gazete haberine de yansımıştır. Sadece ‘*ceset, mezbaha, morg*’ gibi kelimelerle durumun vahameti ortaya konulmaya çalışılmıştır. 28 Aralık 1978 sayısında haber metninin kısa tutulmasından ötürü sözcük seçimi olarak fazla örneğe rastlanılmamaktadır. Ancak dikkat çeken kelime grubu ‘*sokağa çıkma yasağı*’dır. Bu kelime grubu ile olaylara yetkililerin müdahale ettiği ve belirli bir sıkıyönetim ilanı gereği sokağa çıkma yasağı getirildiği izlenimi verilmektedir. Getirilen sokağa çıkma yasağı ile tırmanan şiddet olayları sakinleştirilmiş, olayların ardında bıraktığı hasarın tespiti ve onarımına geçilmiştir. Son haber metninde en dikkat çeken sözcükler “*satır, balta, kazma gibi kesici aletler*” kelime grubu olmuştur. Aynı zamanda metinde “*barınma ve yiyecek*” ihtiyacı kavramlarına da değinilmiş, halkın eski huzurlu günlerine dönmesinin amaçlandığı hissettirilmiştir.

Hergün Gazetesi

24 Aralık 1978 haberinde dikkat çeken belli başlı sözcükler dikkat çekmektedir. ‘*Komünist cinayetler*’, ‘*solcu militanlar*’, ‘*ülkücüler*’, ‘*şehit*’ gibi sözcük seçimleri ile gazete kendi tarafını belli etmektedir. Öldürülen ülkücü gençleri şehit olarak görmekte ve olayların suçlusu olarak solcuları sorumlu tutmaktadır. 25 Aralık 1978 tarihli gazete haberinde ‘*katliam*’, ‘*ceset*’, ‘*komünist cani*’ gibi kelime ve kelime grupları kullanılarak şiddet olaylarına farkındalık kazandırılmak istenmiştir. Ancak bu

kullanımlar gazeteyi taraf tutma eğilimine sürüklemiştir. 26 Aralık tarihli sayıda *'kanlı olay'*, *'kanlı çatışmalar'* kelime grupları ile şiddet olaylarının derecesine dikkat çekilmiştir. 28 Aralık 1978 tarihli sayıda *'sol tertibi'*, *'Maocu Aydınlik Grubu'*, *'yalan, iftira üreticiler'* gibi kelime grupları ile olayların sorumluları arasında Aydınlik Grubu da dahil edilmiştir. Gazete; olayları, sol grupların düzenlediği ve olayları ülkücüler üzerine atmaya çalıştıklarını ifade ederek yalan ve iftira olduğunu dile getirmiştir. 29 Aralık tarihli haberde ise sözcük seçimi açısından ideolojik kavramlara yer verilmiştir. *'Marksist Maocu neşriyat'*, *'tahrik'*, *'sol tertibi'* gibi kelime ve kelime grupları kullanılarak ideolojik kavramlar üzerinden bir haber yapılmıştır.

Tercüman Gazetesi

23 Aralık tarihli sayıda *'taş, sopa, bıçak'* gibi kelimelerle şiddetin ne derece ilerlediğine vurgu yapılırken *'morg'* kelimesi ile de şiddetin sonuçlarına vurgu yapılmaktadır. 24 Aralık 1978 tarihli sayıda sözcük seçimi açısından *'kundak'*, *'tahrip'*, *'takviye güç'* gibi kelime ve kelime grupları ile olayların şekli, sonucu ve güvenlik güçlerinin yetmemesi dile getirilmiştir. 25 Aralık tarihli gazete, *'insanlık dışı suç'*, *'otopsi'*, *'kimlik tespiti'*, *'ceset'* gibi kelime ve kelime grupları kullanılarak olayların boyutuna vurgu yapılmış, yaşanan şiddet sonucu ölenlerin kimliğinin tespiti için otopsiye ihtiyaç duyulduğu belirtilmiş, bu durum sonucunda yaşananların insanlık dışı bir suç olarak nitelendirildiği belirtilmiştir. 26 Aralık 1978 tarihli sayıda *'Uyarıyoruz, Yangın Yurdu Sarabilir'* başlığı altında *'sıcak hat'* olarak belirtilen bölgeden bahsedilmiş, olayların şiddetinin ve alanının büyüyeceğinden bahsedilmiştir. 27 Aralık 1978 tarihli Çarşamba gününün haberinde seçilen sözcükler arasında en çok dikkat çeken *'olaylar şehri'* tabiridir. Olayların fitili Kahramanmaraş'ta atılmış ve ülkenin geneline yayılmaya başlamıştır. 28 Aralık 1978 tarihli gazetenin haber metninde dikkat çeken *'kimliği belirlenemeyen cesetler'* kelime grubu olmaktadır. Gazete, kimliği belirlenen ölülerin sahiplerine verildiğini, kimliği belirlenemeyen cesetlerin ise topluca defnedileceğini belirtmiştir. 29 Aralık 1978 tarihli sayının haber metninde *'Marksist Maocu kesim'*, *'ideolojik tansiyon'*, *'tahrik'* gibi kelime ve kelime grupları dikkat çekmektedir. MHP tarafından gönderilen heyet, olayların sorumlusunu Marksist Maocu kesim olarak göstermiş, olayları tahrik edenlerin ideolojik tansiyonu yükselttiğine vurgu yapılmıştır.

Hürriyet Gazetesi

24 Aralık 1978 tarihli gazetede '*sokağa çıkma yasağı*', '*ateşler içinde*', '*jet uçakları*' gibi kelime grupları dikkat çekmektedir. Kahramanmaraş'ta çıkan yangınlar sonucu her yerin ateş içinde olduğu belirtilirken Valilik tarafından konulan sokağa çıkma yasağına rağmen olaylar devam edince jet uçaklar ve takviye birliklerden yardım alındığı belirtilmektedir. 25 Aralık 1978 tarihli sayıda dikkat çeken kelime ve kelime grupları ise '*saldırgan gruplar*', '*Müslüman Türkiye*', '*sokağa çıkma yasağı*' şeklindedir. Metnin genelinde bahsedilen olayların saldırgan bir grup tarafından Müslümanlık adı altında uygulandığı ve sonuçlarının şiddeti artıracığından endişe duyulduğu için sokağa çıkma yasağı getirildiği belirtilmektedir. 26 Aralık 1978 tarihli sayının dikkat çeken kelime ve kelime grupları '*cesetlerin kokmaması*', '*otopsinin mezbahada yapılması*' ve '*kimliği belirlenememesi*' olmuştur. Haber metninde de anlatıldığı gibi cesetlerin kokmaması için buzlar temin edilmiş, ayrıca kimliklerinin belirlenmesi için belediye mezbahasında otopsileri yapılmıştır. Kimlikleri belirlenenler ailelerine teslim edilirken belirlenemeyenler ise topluca defnedilmiştir. 27 Aralık 1978 tarihli yazıda '*harap şehir*', '*can kaybı*' ve '*hasar tespiti*' gibi sözcükler kullanılmıştır. Kahramanmaraş Olayları sonucunda şehir harabeye dönmüş ve can kaybının artacağından endişe edilmiştir. Şehirdeki hasarın tespiti için kurulan komisyon tarafından yapılacak tespit sonucunda yapılacak çalışmalara karar verilecektir. 28 Aralık 1978 tarihli sayının dikkat çeken kelime ve kelime grupları, '*dehşet havası*', '*sokağı çıkma yasağı*' ve '*olay kurbanları*'dır. Kahramanmaraş'ta süren dehşet havasının sona ermesi için sokağa çıkma yasağı uygulanmış, olaylar sonrasında hayatını kaybedenlerin kimliklerinin belirlenmesi çalışması yapılmıştır. 29 Aralık 1978 tarihli haberde '*kanlı, dehşet ve terör dolu günler*' dikkat çekmektedir. Bu tabirle birlikte yoğun olarak yaşanan şiddet olaylarının da sona erdiğini ve hayatın normale döndüğünü anlatmaktadır.

Milliyet Gazetesi

23 Aralık 1978 tarihli sayının dikkat çeken sözcükleri, '*öldü*', '*tahrip edildi*' ve '*yaralandı*' kelimeleridir. Olaylar sırasında 3 kişi ölmüş, birden fazla işyeri tahrip edilmiş ve 39 kişi de yaralanmıştır. 24 Aralık 1978 tarihli sayıda '*Müslüman Türkiye*', '*ordu-millet el ele*', '*sokağa çıkma yasağı*' gibi kelime grupları dikkat çekmektedir. 25

Aralık 1978 tarihli sayıda ‘ölülerin saklanması’, ‘morg’ ve ‘cenaze’ kelimeleri dikkat çekmektedir. Ölülerin saklanması için hastane morgunun yetersiz kaldığı ve cenazelerin saklanabilmesi için çevre illerin hastaneleri kullanılmıştır. 26 Aralık tarihli sayıda kullanılan ‘çağdışı ırk’, ‘mezhep ayrılıkları’, ‘kitle katliamları’ kelime grupları olayların şiddetine ve nedenine vurgu yapmak için kullanılmıştır. Şiddet yanlılarının çağdışı ırk ve mezhep ayrılıklarını körükleyerek kitle katliamları yaptıklarına dikkat çekilmiştir. 27 Aralık 1978 tarihli sayının dikkat çeken sözcükleri ‘askeri birlik’, ‘geniş operasyon’ ve ‘geçici iskân’ ifadeleridir. Askeri birliklerin uyguladığı geniş operasyonlar sonucunda olaylar yatışmış ve olaylar sonucu evlerini kaybedenler geçici iskânla yerleştirilmiştir. 29 Aralık tarihli haberde kullanılan ‘biri çocuk’, ‘satır’, ‘balta’, ‘kazma’ gibi kelimeler olayın şiddetini vurgulamıştır. Olaylar sırasında öldürülenler arasında bir çocuğun da bulunduğu dikkat çekilirken evlerden çıkan cesetlerin satır, balta ve kazma gibi sivri ve kesici aletlerle öldürüldüğü belirtilmiştir. 30 Aralık tarihli sayının sözcük seçiminde ‘dinamit lokumu’, ‘av tüfeği’, ‘kılıç’, ‘pala’ gibi silahlar dikkat çekmektedir.

3.5.2.1.5. Haber Retoriği

Aydınlık Gazetesi

Retoriğe ilişkin olarak, gazetenin muhabiri olayların tanığıdır. Kahramanmaraş Olaylarının yaşandığı süre içerisinde haberler gazetenin muhabirleri tarafından kaleme alınmıştır. Dolayısıyla birçok haberde herhangi bir tanık açıklamasına yer verilmemiştir. Örnek olarak, 23 Aralık tarihli haberde “çok sayıda ölü” ifadesi kullanılmasına karşın bu ifade resmi kaynağa dayanan herhangi bir sayısal veri ile desteklenmemiştir. Bu ifadeye katkı sunacak bir açıklamada bulunmamaktadır. Aynı tarihli sayıda haberin retoriğine katkıda bulunabilecek, haberde verilmek istenen mesaj okurda önemli bir seviyede duygu ya da fikir meydana getirebilecek, haberi özetleyecek herhangi bir fotoğrafın da olmadığı görülmektedir. Haber içerisinde yer verilen “Kıbrıs Meydanı”, “Yörük Selim Mahallesi” gibi yer adlarının haberin inandırıcılığına katkı sunduğu yorumlanmaktadır. 26 Aralık tarihli sayısında, habere bir tanık ifadesi eklenmiş ve tanık olarak itfaiye erinin “250 cesedi gömdükleri” iddiasına yer verilmiştir. Bu ifadenin gazetenin yaptığı diğer haberleri de destekleyici olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu kaynağa ilişkin itfaiye eri olması

dışında herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Aydınlık gazetesi Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili diğer haberlerle sunduğu tabloyu desteklemek amacıyla bu türden bir tanık beyanına başvurulduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca haber metinlerinde inandırıcılığı artırmak için dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, İçişleri Bakanı İrfan Özyıldırım'ın demeçlerine yer verilmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesi, Kahramanmaraş Olayları ile ilgili sunulan 23-29 Aralık 1978 tarihli haberin retoriğini kurmak açısından, resmî açıklamalardan ve sayısal verilerden yararlandığı görülmektedir. Gazetede yer alan haberlerin tümü muhabirler tarafından kaleme alınmıştır. Haberlerde, metinleri destekleyen, görsel öğelerin kullanıldığı görülmektedir. Fotoğraf alt metin bilgisinin de retoriğe katkı sunduğu makro yapı çözümlemesi içinde fotoğraf başlığı altında değerlendirilmiştir. Gazete haberlerinde ele alınan sayısal verilerin ölü sayısı üzerinden sunulduğu görülmektedir. Bunun yanında “*Maraş'ta Olaylardan Sanık 75 Kişi Tutuklandı, 30 Kişinin Daha Sorgusu Yapılıyor*” şeklinde resmî açıklamaya dayanan ifadeler de yer verildiğini söylemek mümkündür. Gazete haberlerinde kullanılan görsel öğelerin olayın şiddet yönünü vurgulayan fotoğraflar olarak yer verildiği de dikkatlerden kaçmamaktadır.

Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesinin retoriğe ilişkin olarak resmi kaynaklar tarafından yapılan açıklamalara yer verildiğini söylemek doğru olacaktır. Genel olarak, haberler yapılan resmî açıklamaların kanıtlanması ve inandırıcılığı artırması yönünde üretilmiştir. Bunun yanında bu açıklamalarda belirtilen sayısal ifadeler de sıkça yer verilmiştir. Haberlerin kaynağı resmi haber ajansları veya Kahramanmaraş'ta görev yapan muhabirlerdir. Kahramanmaraş Olayları haberlerinde aktarılan görsel öğelerde haberin temasını ortaya koyan, ispata yönelik materyallerdir. Bu duruma örnek olarak, 27 Aralık tarihli sayısındaki haber başlığında “harap şehir” ifadelerine yer verilmiş, bu ifade ilk sayfada yer alan ve kullanılamaz hale gelen iş yerlerine ait bir görselle haberin inandırıcılığı artırılmıştır. Birçok haberin kaynağı resmi kurum temsilcileri olduğundan olaylara şahitlik eden herhangi bir tanık ifadesine rastlanılmamaktadır.

Milliyet Gazetesi

Milliyet gazetesinde de Hürriyet gazetesindeki duruma örnek olarak resmî açıklamalar ve sayısal verilerin sıkça kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra haberde kullanılan görsellerin, haberdeki güvenlik temasını ön plana çıkaran bir aktarım tarzıyla kullanıldığı görülmektedir. Resmî açıklama sahibinin fotoğrafı mutlaka haber içerisine yerleştirilmiş görülmektedir. Milliyet gazetesi haberlerinde retorikğin önemli unsurlarından olan dramatizasyon ögesini de ön plana çıkaran görseller mevcuttur. 25 Aralık 1978 tarihli sayısındaki haberde ilk sayfada yer alan “Ölü Sayısı 76’ya Çıktı” haber başlığına ait görselde, yaralı bir vatandaşın jandarma refakatinde Valilik binasına götürülmesi yer almaktadır. Görselde, başı sargılı vatandaşın içinde bulunduğu durumla haberin dramatik yönü daha dikkat çekici bir safhaya taşınmıştır.

Tercüman Gazetesi

Tercüman gazetesinin haber kaynağı şehirde görev yapan muhabirlerdir. Haberlerde kullanılan birçok sayısal verinin bu kaynaktan elde edildiği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra başta Kahramanmaraş Valisi Tahsin Soylu ve Cumhuriyet Savcısı Dünder Saner olmak üzere birçok resmi kurum temsilcisinin de ifadelerine yer verilmiştir. Olayların meydana geldiği mahalle ve semt isimleri habere gerçeklik kazandırıp, inandırıcılığını artırmaktadır. Haberlerin sunumunda genel olarak politik anlama gelebilecek ifadeler yer verilmiştir. Tercüman gazetesi de öncelikli olarak ölü sayısına yer verilmiştir. Haberlerde dikkat çeken bir diğer husus ise kullanılan görsellerin etik kurallarına uygun olarak seçilmediğidir. Hayatını kaybeden vatandaşların olay anındaki durumları paylaşılmış ve bu durum alelade gözler önüne serilmiştir. Gazete tarafından yapılan bu yönlü tercih, dramatik ögenin daha ön plana çıkarılmasıyla, haberin okunması gayesi üzerinde bir düşünce oluşturmaktadır.

Hergün Gazetesi

Hergün gazetesinin haber kaynağı Kahramanmaraş’ta görev yapan muhabirlerdir. Haberlerin muhabirlerin tanıklığında üretildiği yorumlanmaktadır. Ayrıca Alparslan Türkeş’in de açıklamalarına geniş yer verilmektedir. Hergün gazetesi, yapılan resmî açıklamalara da yer vermiştir. Haber içeriğinde inandırıcılığı

artırmak için ölü sayısından sürekli olarak bahsedilmektedir. Bu ölüm olaylarına sebep olarak da sol görüşten insanları işaret ederek; “komünist cinayet şebekesi”, “komünist caniler” olarak ifade etmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışma özünde, 19 Aralık 1978 günü başlayan ve 26 Aralık 1978 yılında alınan sıkıyönetim kararına kadar devam eden şiddet merkezli olayların ulusal basındaki sunumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda sol görüş temsilen Cumhuriyet ve Aydınlık gazeteleri, orta ya da ılımlı muhalif olarak tanımlanabilecek Hürriyet ve Milliyet gazeteleri ile sağ görüşü temsilen de Hergün ve Tercüman gazeteleri seçilmiştir. Bu seçim toplumun fikir ve eylemlerini tek bir çalışma içerisinde toplayarak döneme ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Elde edilen bulgular neticesinde; gazetelerin sundukları haberler, kullanılan başlıklar, bu haberler içerisindeki gerek kelime seçimleri gerekse fotoğraflarla Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi çerçevesinde haber üretimindeki ideolojik kodların ön plana çıktığı görülmektedir. İncelenen gazeteler arasında ideolojik tercihlerin açıkça gözler önüne konulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gazetelerin ortaya koydukları ideolojik duruş kapsamında haber üretimlerinde bulundukları, bu aşamada da temel gazetecilik ilkelerinden objektiflik ve nesnelliğin göz ardı edildiği, bununla da gazetecilik literatüründe yer alan bu kavramların asıl anlamlarını yitirdikleri de inceleme sonucu elde edilen bulgulardandır.

İncelenen gazetelerden ilk olarak Cumhuriyet gazetesinin Kahramanmaraş Olaylarına yaklaşıma ilişkin olarak yayın kimliğinin ve ideolojik tutumun haber diline yansıdığı görülmektedir. 23 Aralık 1978 tarihinden itibaren tüm olay ve eylemlerden sağ görüş vatandaşların ve bu vatandaşların temsil edildiği MHP'yi asıl fail ve sorumlu olarak göstermektedir. 24 Aralık 1978 tarihli haberinde Kahramanmaraş'taki olayları “sağ terör” olarak değerlendiren gazete, 25 Aralık 1978 tarihli sayısında ise muhalefet lideri Demirel'in “bana sağcılar cinayet işliyor dedirtemezsiniz” ifadelerini sayfalarına taşımaktadır. Aynı sayıda olaylara karşılık olarak Başbakan Ecevit'in hoşgörü siyaseti üzerinde durulmaktadır. Genel olarak Cumhuriyet gazetesinin 19-26 Aralık ve alınan sıkıyönetim kararıyla Kahramanmaraş Olayları haberlerinden sağ görüşlü vatandaşları asıl sorumlu olarak ilan ettiği, bu grubun siyasi temsilcilerinin de MHP'li yöneticiler olduğunu ifade etmektedir. Bununla ilgili Kahramanmaraş Olaylarını “sağ terör” olarak vurgulamış ve bu eylemlerinde “sağcı saldırganlar” tarafından ortaya konulduğunu sıkça dile getirdiği görülmektedir.

Tercüman gazetesinin Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin incelenen haberleri neticesinde; ilk olarak dikkat çeken vurgulardan birisinin sıkıyönetim çağrılarını destekleme konusu gelmektedir. Bu noktada MHP lideri Alparslan Türkeş'in demeçleriyle paralellik göstermektedir. Bu isteğini alınan sıkıyönetim kararının ardından *“Huzura susamış milletimiz yürekten sesleniyor: Merhaba Asker!”* ve sıkıyönetimin uygulanmaya başlamasının ardından *“Kahramanmaraş'ta sıkıyönetim ile birlikte hayat normale döndü”* başlıklı haberleriyle ifade ettiği görülmektedir. Tercüman gazetesi de sağ görüş temsilcisi olarak olayların faillerinin sol görüşlü vatandaşlar olduğunu ileri sürerken, Başbakan Ecevit'in de olaylar karşısında yeterli önlemleri alamadığı hususunda sıkça eleştirilir. Bu yönde açıklamalarda bulunan başta AP lideri Demirel ve MHP lideri Türkeş'in açıklamalarına yer vermektedir. Ayrıca Tercüman gazetesi Kahramanmaraş Olaylarını *“İç Savaş”* olarak tanımlamakta, olayın faillerinin sol görüşlü vatandaşlar olduğunu ifade etmekte ve bu sol görüşlü vatandaşların eylemlerini anarşi olarak okurlarına aktarmaktadır.

Sol görüşün diğer temsilcisi olan Aydınlık gazetesi Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin olarak; Cumhuriyet gazetesinin ideolojik tutumuna yakın olarak olayın faillerinin MHP taraftarları olduğunu vurgulamaktadır. MHP taraftarlarının eylemlerini de faşist terör olarak nitelermektedir. Cumhuriyet gazetesi ile ayrılan birkaç noktadan biri, Aydınlık gazetesi olayın mağdurlarının TİKP mensubu olarak sunduğu görülmektedir. Aydınlık gazetesi yer yer olayın baş faili olarak gösterilen MHP'lilerin devlet kurumları yetkilileri ile ortak hareket ettiği tezini savunmaktadır. Haberlerinde yoğun olarak MHP taraftarlarının eylemlerini *“yakıyor”, “yıkıyor”, “öldürüyor”* fiilleriyle aktarmaktadır. MHP'nin faili olduğunu ifade ettiği olaylarla ilgili hemen her haberinde de ölü sayısına ilişkin verileri tanık beyanlarının kaynaklığıyla paylaşmaktadır. Resmi rakamlara göre 111 olan ölü sayısı 25 Aralık 1978 tarihli haberde 500 olarak verilmektedir. Buraya kadar ifade edilen bulgular ışığında Aydınlık gazetesinin Kahramanmaraş Olayları sürecinde ideolojik kodlarla üretilen haberleri dikkat çekmektedir.

Hürriyet gazetesinde incelenen haberlerde genel olarak daha nesnel bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Haberlerin büyük kısmında güvenlik güçlerinin gerekli önlemleri alarak devletin görevini yerine getirdiği vurgusu yapılmaktadır. Olaylarda adı geçmesi mümkün olan sağ ya da sol gruplara veya olayların detaylarına

ilişkin herhangi bir yorumda bulunulmamaktadır. Bu haliyle Hürriyet gazetesi haberlerinin art alan bilgisinden yoksun olduğunu söylemek mümkündür. Haberlerde kullanılan ifadelerde genel olarak herhangi bir özneye yer verilmekten çekinilir, buna örnek olarak da: “kan döküldü”, “dükkanlar ve iş yerleri tahrip edildi”, “ele geçirmeye çalıştılar”, “kurşunlamışlar” gibi ifadelerle desteklemek mümkündür. Hürriyet gazetesinin genel tutumuna ek olarak her türlü aşırılıktan uzak, iğneleyici ya da suçlayıcı ifadelerin kullanımından özellikle kaçınılmakla; devletin görevini yerine getirdiği algısı hemen her haberde tekrarlanmaktadır. Bunu da cenaze töreninde meydana gelen olaylar sonrasında kaleme alınan 24 Aralık 1978 tarihli haberdeki şu ifadeyle açıklayabiliriz: *“Olaylar alınan tüm güvenlik önlemlerine rağmen dün de sürdü”*

Hergün gazetesinin de Kahramanmaraş Olaylarına ilişkin olarak ideolojik bağlam kapsamında sunduğu haberler dikkat çekmekle birlikte buna ilişkin örnekler analiz edilmiştir. Hergün gazetesi, olayların CHP döneminde meydana gelmesinin bir tesadüf olmadığını ileri sürer. O dönem içerisinde meydana gelen ölümlerin sorumlusu CHP hükümeti ve başbakandır. Milliyetçi ideolojiye bağlı bir tutum ile eylemlerin failleri de *“komünist caniler”* olarak nitelemektedir. Bu tutumunu 25 Aralık 1978 tarihli haberinde de *“Komünistler Kardeş Savaşını Kahramanmaraş'ta başlattı”* başlığıyla da sürdürdüğü görülmektedir. Süreç içerisinde faillerden bir başka tabir ile *“komünist eşkıyalar”* olarak bahsedilirken, diğer yandan sorumluların ise Kahramanmaraş Valisi ve CHP hükümeti olduğu vurgulanır. Alınan sıkıyönetim kararının ardından ise; *“Kahramanmaraş Olayları Solun Tertibidir”* haberiyle bakış açısını ortaya koymaktadır. Bu noktada sol fraksiyonların yönlendiricisi olarak da bir gazeteye işaret eder ve *“Kahramanmaraş Katliamını sol bir gazete yönlendirdi”* ifadeleriyle dikkat çeken haberlerine devam ettiği görülmektedir. Yine o dönem içerisinde Aydınlık gazetesi ve yazarları ile Hergün gazetesi arasındaki çekişme ve suçlayıcı ifadeler inceleme sonucunda ele geçirilen bir başka sonuçtur. Gazete diğer yandan kendine yakın ideolojide olup hayatlarını kaybeden sağ grup vatandaşları da *“şehit”* kavramıyla birlikte anmakla; olaylara bakış açısını milliyetçi bir perspektiften sunmaya devam ettiği görülür.

Milliyet gazetesinin incelenen sayılarında Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili olarak sunduğu haberlerin anlatımında taraf olmaktan kaçındığı gözlemlenmektedir. 23 Aralık 1978 tarihli haberinde TÖB-DER’li öğretmenlerin öldürüldüğünden bahsederken, olayın faillerine dair herhangi bir bilgi aktarımı olmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yaşanan gelişmeleri sayısal veriler halinde sunduğu görülmektedir. Örnek olarak, 24 Aralık 1978 tarihli sayısında: “*Kahramanmaraş’ta 21 kişi öldü, yüzlerce yaralı var*” şeklinde sunmuştur. Haber başlıklarının ve içeriklerinin birbiriyle uyumlu olduğu, herhangi bir ideolojik anlama kapı aralayacak kelime seçimlerinden uzak durulduğu görülmektedir. Bu durum Milliyet gazetesinin dönem içerisindeki nesnel tavrını ortaya koymaktadır. Haberlerin kaynağı genel olarak resmî açıklamalardan oluşmaktadır. Haberde yer verilen detaylara ilişkin uyumlu fotoğraflar kullanılarak haberin retoriğine ilişkin katkı sunduğu görülmektedir. Kolluk görevlilerin önleyici gücüne atıf yapılırken, devletin tüm kurum ve personeliyle birlikte görevinin başında olduğuna yönelik haber yapıldığı görülmektedir.

Sonuç bölümüne ek olarak genel değerlendirme neticesinde; şiddetin ve bu şiddet sonucu meydana gelen ölüm haberlerinin ulusal basında da olağan bir durum haline gelmesinden bahsedilmiştir. Bu bağlamda tüm gazetelerin buluştukları zemin olarak, 19 Aralık’ta başlayan ve 20 Aralık günü de devam eden olayların gazete sayfalarında yer almamasına değinilmiştir. Gazetelerdeki haberlerin ayrı ayrı şiddet üzerinden kurgulandıkları değerlendirilmektedir.

Kahramanmaraş Olaylarının faillerine ilişkin her gazete, ideolojik tercihlerine uygun hareket etmekte, ayrıca haberleri sunarken biz/onlar, mağdur/zanlı ekseninde metinler oluşturarak daha zayıf olanın kendileri oldukları vurgulamaktadırlar. Sözcük seçimleriyle ilgili gazetelerin farklı tanımlamalar ortaya koydukları görülmektedir: “Sağcılar”, “Solcular”, “Ülkücüler”, “Komünistler”, “sağ terör”, “sol anarşi” gibi kullanımların ideolojik üretimden kaynaklı ifadeler oldukları değerlendirilmektedir. Haberlerin retoriğinin kurulması açısından kullanılan görsellerin haber metnini ispata yönelik ve haberde yer alan iddiaların ispatına kanıt olarak kullanıldıkları görülmektedir. Birçok haberde bahsedilen bu hususların birbirlerinin destekler nitelikte oldukları da yukarıda açıklanmıştır.

Hürriyet ve Milliyet gazetesi dışındaki diğer dört gazetenin açıkça Kahramanmaraş Olaylarıyla ilgili ideolojik haberler sunduğu saptanmıştır. Bu çalışma, bu konuyla ilgili Van Dijk'ın eleştirel söylem yaklaşımının haberlerde ideolojik üretimini ve bunun haberlerdeki temsilini bu yaklaşım aracılığıyla saptamıştır.

KAYNAKÇA

Akşit, Yasemin (2012). *Çok Partili Sistemin İlk Dönemlerinde Basın ve Basın Özgürlüğü (1946 - 1954)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Altaylı, Fatih (2008). Fatih Altaylı Mustafa Özkan'ı yazdı. Habertürk Gazetesi Resmi Sitesi: <https://www.haberturk.com/medya/haber/84678-fatih-altayli-mustafa-ozkani-yazdi> adresinden alındı.

Arcayürek, Cüneyt (1985). *Müdahalenin Ayak Sesleri 1978 - 1979*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ataç, Tarık (2020). Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Fransa'daki Sarı Yelekliler Hareketine İlişkin Haberlerin Cumhuriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki İdeolojik Sunumu. Eskişehir.

Aydınlık Gazetesi (2021). <https://egazete.aydinlik.com.tr/hakkimizda> adresinden alındı.

Aydınlık Gazetesi 23-29 Aralık 1978 tarihleri.

Bağımsız İletişim Ağı (2008). 2020 tarihinde Bianet: <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/111379-maras-katliaminda-neler-olmustu> adresinden alındı.

Başaran, Bilsen (2015). *Maraş'tan Bir Haber Geldi*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.

Başaran, Bilsen (2017). *Maraş'ta Kan Sesleri*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.

Brandcom Creative İletişim Hizmetleri A.Ş. (2021). The Brand Age: <https://www.thebrandage.com/teun-a-van-dijk-elestirel-soeyle-coezumlemesi> adresinden alındı.

Bulunmaz, Barış (2012). "Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi Ve

Büyükkantarcıoğlu, Nalan (2012). *Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi*, Konya: Literatürk Yayınları.

Chomsky Noam ve Herman Edward (1998). *Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politi*. (B. Akyoldaş, Çev.) İstanbul: Minevra Yayınları.

Cumhuriyet Gazetesi 23-29 Aralık 1978 tarihleri.

Cumhuriyet Gazetesi Yayın İlkeleri (2021). Cumhuriyet Gazetesi Resmi Web Sitesi: https://www.cumhuriyet.com.tr/yayin_ilkeleri adresinden alındı.

Çakır Hamza ve Yavalar Elif (2017). “Demokrat Parti İktidarı ve Basın”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 257 - 270.

Çobanoğulları, Ferdiye (2021). *Alman Gazete Haberlerinin Almanca Derslerinde Kullanılmak Üzere Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

Çuhadar, Mustafa (2013). *Ulusal Basında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Temsili: Kürtaj ve Cemevi Haberleri. Ulusal Basında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Temsili: Kürtaj ve Cemevi Haberleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Ercan Gülsüm Songül ve Danış Pınar (2019). “Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirelsöylem Çözümlemesi: Tanımları ve Kapsamları”. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 527-552.

Ergin, Sedat (2011). 2020 tarihinde Hürriyet Gazetesi Resmi Web Sitesi: <https://www.hurriyet.com.tr/maras-katliami-baska-bir-kitada-yapilmadi-19533271> adresinden alındı

Ersel Hasan, Kuyaş Ahmet, Oktay Ahmet ve Tunçay Mete (2002). *Cumhuriyet Ansiklopedisi*. 2. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ertekin, Orhan Gazi (2020). *Maraş Katliamı: Vahşet, Direniş ve İşkence*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Güner, Deniz (2014). “Parti Döneminde Basın Yayın Yoluyla Yapılan Bölücülük Propagandasına Uygulanan Sansür”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 223-248.

Güner, Deniz (2015). *Sansür ve İktidar Cumhuriyet Dönemi Tehdit Algıları*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Güneş, Ahmet (2020). Yazılı Basında Haber Söylemi: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçim Haberlerinin Çözümlemesi. Sivas.

Güz, Nurettin (2000). “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Basın Özgürlüğü ve Basın Özgürlüğü Tartışmaları”. *Ulusal İletişim Sempozyumu*, Ankara. (s. 1-11).

Hergün Gazetesi 24-29 Aralık 1978 tarihleri.

<https://tr.wikipedia.org>. (2021). https://tr.wikipedia.org/wiki/Teun_A._van_Dijk: https://tr.wikipedia.org/wiki/Teun_A._van_Dijk adresinden alındı

[https://tr.wikipedia.org/wiki/H%C3%BCrriyet_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/H%C3%BCrriyet_(gazete)). (tarih yok), adresinden alındı.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_(gazete)),adresinden alındı.

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_(gazete))adresinden alındı.

Hürriyet Gazetesi 24-29 Aralık 1978 tarihleri.

İnal, Ayşe (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

Kaya Emre ve Elif Ayşe (2010). “Cumhuriyet Gazetesi’Nin Kuruluşundan Günümüze Kısa Tarihi”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 75-91.

Kaya, Raşit (1985). *Kitle İletişim Sistemleri*. Ankara: Teori Yayınları.

Keane, John (2010). *Medya ve Demokrasi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kırışık Fatih, Kurban Samed ve Pekel Abdulkadir (2019). “Türkiye’de Basın Özgürlüğü-Devlet Güvenliği Ekseninde Yaşanan Tartışmalar ve Bir Model Önerisi”. *Liberal Düşünce Dergisi*, 119-133.

Köseoğlu, Özde Nalan (2013). “Müslüman-Türk’ün Komünizmle İmtihani:Güneş Ne Zaman Doğacak?” *Kadın Araştırmaları Dergisi* (13), 137-159.

Milliyet (2015). Milliyet.com: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/turk-milliyetcilerinin-efsanevi-gazetesi-hergun-satiliyor-10708561> adresinden alındı.

Milliyet Gazetesi 24-30 Aralık 1978 tarihleri.

Mora, Necla (2011). *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Özdemir, Hüreyye (2018). 12 Eylül 1980 Askeri Darbe Döneminde Cumhuriyet, Hürriyet ve Tercüman Gazetelerindeki Sansür/Oto Sansür Uygulamaları, <https://9lib.net/document/oz12d38y-eyluel-askeri-doeneminde-cumhuriyet-huerriyet-tercueman-gazetelerindeki-uygulamalari.html> adresinden alındı.

Özer, Ömer (2008). *Liberal Basın*. İstanbul: Literatürk Acedemia.

Özer, Ömer (2020). *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yayınları.

Özkır, Yusuf (2013). “Hürriyet Gazetesi’nin Kimliği”. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı / No. 3, 45-70.

Özyiğit, Ercan (2008). *Toplumsal İktidar ve Medya (Gazi Mahallesi Olaylarının Basında Sunumu)*. İstanbul: Birey Yayıncılık.

Purvis Trevor ve Hunt Alan (2014). “Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji, Söylem, İdeoloji”. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 44(3): 473-499

Salihpaşaoğlu, Yaşar (2007). *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*. Ankara: Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Sansür Uygulamaları”, *Öneri Dergisi* , 10 (37) , 203-214 .

Sosyolojisi.com. (2021). Sosyolojisi.com: <http://sosyolojisi.com/tercuman-gazetesi-tarihi-yazarlari-yayin-politikasi-hakkinda-bilgi/39147.html> adresinden alındı.

Sözen, Edibe (1999). *Söylem: Belirsizlikler, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

- Şahhüseyinoğlu, Nedim (2005). *Yakın Tarihimizde Kitleli Katliamlar*. Ankara: Paragraf Yayınları.
- Şendiller, Ökkeş (2011). *Kanlı Oyun Maraş Olaylarının Perde Arkası*. Ankara: Neşriyat Dağıtım Kitap.
- Takrir-Sükun Kanunu (2021). Vikipedi Özgür Ansiklopedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Takrir-i_Sükûn_Kanunu adresinden alındı.
- TDK. (2021). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tedbirler Kanunu (1962). Resmi Gazete. Ankara, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.resmigazete.gov.tr%2Farsiv%2F11053.pdf&clen=1898939&chunk=true adresinden alındı.
- Tercüman Gazetesi 24-30 Aralık 1978 tarihleri.
- TimeTurk Haber Sitesi (2008). <https://www.timeturk.com/tr/2008/12/25/ecevit-in-arsivinden-maras-olaylari.html> adresinden alındı.
- Tokgöz, Oya (1981). Temel Gazetecilik. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları:476.
- Tokmakçioğlu, Erdoğan (2011). *Türk Basın Tarihi*. Ankara: İsim Yayınevi.
- Topuz, Hıfzı (1996). *100 Soruda Türk Basın Tarihi, Davalar, Hapisler, Saldırıları, Faily Meçhul Cinayetler ve Holdingler (Cilt 6)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Topuz, Hıfzı (2020). Menderes Döneminde Basın Özgürlüğü . Cumhuriyet Gazetesi Resmi Web Sitesi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/hifzi-topuz/menderes-basin-ozgurlugu-1763781> adresinden alındı.
- Tosun, Ece (2016). *Barış Gazeteciliği Bağlamında Ankara Garı Saldırısı Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi*. Antalya: Antalya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Tunç, Aziz (2012). *Maraş Kıyımı Tarihsel Arka Plano ve Anatomisi*, İstanbul: Belge Yayınları.

- Tunç, Bilal (2020). “Türk Anayasa Tarihinde 1961 Anayasası’nın Yeri ve Önemi”. *Karadeniz Araştırmaları*, 657-692.
- Tüleylioğlu, Orhan (2009). *Kahramanmaraş Katliamı*. Ankara: Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı.
- Türk Dil Kurumu. (2021). Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Vardal, Burcu (2014). *Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve 2003 Yılı Sonrası Uygulamalar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Vikipedi Özgür Ansiklopedi. (2021). [https://tr.wikipedia.org/wiki/Terc%C3%BCman_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Terc%C3%BCman_(gazete)) adresinden alındı.
- Vikipedi Özgür Ansiklopedi. (2021). [https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_(gazete)) adresinden alındı.
- Vikipedi Özgür Ansiklopedi. (2021). Vikipedi Özgür Ansiklopedi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_(gazete)) adresinden alındı.
- Vikipedi Özgür Ansiklopedi. (2021). Vikipedi Özgür Ansiklopedi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Herg%C3%BCn_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Herg%C3%BCn_(gazete)) adresinden alındı.
- Vikipedia Özgür Ansiklopedi. (2021). https://tr.wikipedia.org/wiki/Teun_A._van_Dijk adresinden alındı.
- Vikipedia Özgür Ansiklopedi. (2021). [https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_\(gazete\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Milliyet_(gazete)) adresinden alındı.
- www.yenisafak.com. (2021) tarihinde <https://www.yenisafak.com/secim-1965>: <https://www.yenisafak.com/secim-1965> adresinden alındı.
- Yağlı, Soner (2007). “Haber ve İdeoloji İlişkisi”. *Yeni Düşünceler*, 355-366.
- Yardım Gözde ve Doğrül Hilal (2019). “Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği”. *Kayseri Erciyes İletişim Dergisi*. Cilt/Volume 6, Sayı/Number 1, 137-148

Yeni Şafak Resmi Web Sitesi. (2021, 10 22). [https://www.yenisafak.com/secim-1965:](https://www.yenisafak.com/secim-1965:https://www.yenisafak.com/secim-1965)
<https://www.yenisafak.com/secim-1965> adresinden alındı.

Yeni Şafak Resmi Web Sitesi. (2021, 10 22). [https://www.yenisafak.com/secim-1977:](https://www.yenisafak.com/secim-1977:https://www.yenisafak.com/secim-1977)
<https://www.yenisafak.com/secim-1977> adresinden alındı.

Yıldız, Ferhat (2014). “Türk Anayasal Tarihi Çerçevesinde Basın Özgürlüğü Üzerine Bir İnceleme”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 430-458.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ömer Faruk ASLANTÜRK

Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet
Yıl		

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı